

മഹാഭാരതം - 29

മഹാഭാരതം 29

വ്യാസമഹർഷി

അധ്യായം 26 - 50

താളിലക്കം
2020

പേര്: മഹാഭാരതം 29

ഭാഷ: Malayalam

വിഭാഗം: മഹാകാവ്യം

രചന: വ്യാസമഹർഷി

പ്രസാധകർ: താളിളക്കം

ഡിസംബർ 2020

Layout Design: പ്രവീൺ വർമ്മ

Copyleft:

ലാടെക്കിൽ നിർമ്മിച്ചതാണിത്.
ഓൺലൈൻ വായനയ്ക്ക് വേണ്ടി.
ഉബുണ്ടു ഓപ്പറേറ്റിങ്ങ് സിസ്റ്റത്തിലൂടെ.
കടപ്പാട്: വിക്സിപ്പീഡിയ.

അധ്യായം 26

1 [യ]

കാം ന വാചം സഞ്ജയ മേ ശൃണോഷി; യുദ്ധൈഷിണിം യേന യുദ്ധാദ് ബിഭേ
ഷി

അയുദ്ധം വൈ താത യുദ്ധാദ് ഗരീയഃ; കസ് തൽ ലബ്ധ്യാ ജാതു യുധ്യേത സൃത

2 അകർവതശ് ചേത് പുരുഷസ്യ സഞ്ജയ; സിധ്യേത് സങ്കൽപോ മനസാ യം
യം ഇച്ഛേത്

ന കർമ കര്യാദ് വിദിതം മമൈതദ്; അന്യത്ര യുദ്ധാദ് ബഹു യൽ ലഘീയഃ

3 കതോ യുദ്ധം ജാതു നരഃ പ്രജാനൻ; കോ ദൈവശപ്തോ ിഭിവൃണീത യുദ്ധം
സുഖൈഷിണഃ കർമ കർവന്തി പാർഥാ; ധർമാദ് അഹീനം യച് ച ലോകസ്യ
പഥ്യം

4 കർമോദയം സുഖം ആശംസമാനഃ; കൃച്ഛോപായം തത്ത്വതഃ കർമ ദഃഖം
സുഖപ്രേപ്തർ വിജീഘാംസുശ് ച ദഃഖഃ; യേന്ദ്രിയാണാം പ്രീതിവശാനഗാമീ

കാമാഭിധ്യാ സ്വശരീരം ദുനോതി; യയാ പ്രയുക്തോ ിനകരോതി ദഃഖം

5 യഥേധ്യമാനസ്യ സമീദ്ധ തേജസോ; ഭൂയോ ബലം വർധതേ പാവകസ്യ
കാമാർഥലാഭേന തമൈവ ഭൂയോ; ന തൃപ്യതേ സർവിഷേവാഗ്നിർ ഇദ്ധഃ
സമ്പശ്യേമം ഭോഗ്യം മഹാന്തം; സഹാസ്മാദിർ ധൃതരാഷ്ട്രസ്യ രാജ്ഞഃ

6 നാശ്രേയസാം ഈശ്വരോ വിഗ്രഹാണാം; നാശ്രേയസാം ഗീതശബ്ദം ശൃണോ
തി

നാശ്രേയസഃ സേവതേ മാല്യഗന്ധാൻ; ന ചാപ്യ് അശ്രേയാംസ്യ് അനുലേപനാ
നി

7 നാശ്രേയസഃ പ്രാവരാൻ അധ്യവസ്തേ; കഥം ത് അസ്മാൻ സമ്പ്രണദേത്
കരുദ്യഃ

അത്രൈവ ച സ്യാദ് അവധൂയ ഏഷഃ; കാമഃ ശരീരേ ഹൃദയം ദുനോതി

8 സ്വയം രാജാ വിഷമന്ഥഃ പരേഷഃ; സാമസ്ഥ്യം അന്വിച്ഛതി തൻ ന സാധു
യഥാത്മനഃ പശ്യതി വൃത്തം ഏവ; തഥാ പരേഷാം അപി സോ ിഭ്യുപൈതി

9 ആസന്നം അഗ്നിം ഇ നിദാഘകാലേ; ഗംഭീരകക്ഷേ ഗഹനേ വിസൃജ്യ
യഥാ വൃദ്ധം വായുവശേന ശോചേത്; ക്ഷേമം മുമുക്ഷുഃ ശിശിര വ്യപായേ

10 പ്രാപ്തൈശ്വര്യോ ധൃതരാഷ്ട്രോ ിഭ്യ രാജാ; ലാലപ്യതേ സഞ്ജയ കസ്യ
ഹേതോഃ

പ്രഗൃഹ്യ ദുർബുദ്ധിം അനാർജവേ രതം; പുത്രം മന്ദം മൃഗം അമന്ത്രിണം ഇ

11 അനാപ്തഃ സന് ആപ്തമസ്യ വാചം; സുയോധനോ വിദുരസ്യാവമന്യ
സൃതസ്യ രാജാ ധൃതരാഷ്ട്രഃ പ്രിയൈഷി; സംബുധ്യമാനോ വിശതേ ിധർമം ഏവ

12 മേധാവിനം ഹ്യ് അർഥകാമം കരൂണാം; ബഹുശ്രുതം വാഗിനം ശീലവന്തം
സൂത രാജാ യുതരാഷ്ട്രഃ കരുഭ്യോ; ന സോ ഫസ്മരദ് വിദൂരം പുത്രകാമ്യാത്

13 മാനുല്ലസ്യ ആത്മകാമസ്യ ചേർഷ്യോഃ; സംരംഭിണശ് ചാർഥധർമാതിഗസ്യ
ദൂർഭാഷിണോ മന്യവശാനഗസ്യ; കാമാത്മനോ ദൂർഹദോ ഭാവനസ്യ

14 അനേയസ്യാശ്രേയസോ ദീർഘമന്യോർ; മിത്ര ദ്രഹഃ സഞ്ജയ പാപബുദ്ധേഃ
സൂതസ്യ രാജാ യുതരാഷ്ട്രഃ പ്രിയൈഷീ; പ്രപശ്യമാനഃ പ്രജഹാദ് ധർമ്മകാമൗ

15 തദൈവ മേ സഞ്ജയ ദീവ്യതോ ഫഭൂൻ; നോ ചേത് കരൂൻ ആഗതഃ സ്യാദ്
അഭാവഃ

കാവ്യം വാചം വിരുദോ ഭാഷമാണോ; ന വിന്ദതേ യുതരാഷ്ട്രാത് പ്രശംസാം
16 ക്ഷന്തുർ യദാ അന്വവർതന്ത ബുദ്ധിഃ; കൃച്ഛം കരൂൻ ന തദാഭയാജഗാമ
യാവത് പ്രജ്ഞാം അന്വവർതന്ത തസ്യ; താവത് തേഷാം രാഷ്ട്രവൃദ്ധിർ ബഭ്രവ

17 തദർഥലുബ്ധസ്യ നിബോധ മേ ഫഭ്യ; യേ മന്ത്രിണോ ധാർതരാഷ്ട്രസ്യ സൂത
ദുഃശാസനഃ ശകനിഃ സൂതപുത്രോ; ഗാവൽഗണേ പശ്യ സംമോഹം അസ്യ

18 സോ ഫഹം ന പശ്യാമി പരീക്ഷമാണഃ; കഥം സ്വസ്തി സ്യാത് കരുസ്യഞ്ജയാ
നാം

ആഞ്ഞെശ്വര്യോ യുതരാഷ്ട്രഃ പരേഭ്യഃ; പ്രവ്രാജിതേ വിദൂരേ ദീർഘദൃഷ്ടൗ
19 ആശംസതേ വൈ യുതരാഷ്ട്രഃ സപുത്രോ; മഹാരാജ്യം അസപന്തം പൃഥിവ്യാം
തസ്മിന് ശമഃ കേവലം നോപലഭ്യോ; അത്യാസന്നം മദ്ഗതം മന്യതേ ഫർഥം

20 യത് തത് കർണോ മന്യതേ പാരണീയഃ; യുദ്ധേ ഗൃഹീതായുധം അർജ്ജുനേന
ആസംശ് ച യുദ്ധാനി പുരാ മഹാന്തി; കഥം കർണോ നാഭവദ് ദ്വീപ ഏഷാം

21 കർണശ് ച ജാനാതി സുയോധനശ് ച; ദ്രോണശ് ച ജാനാതി പിതാമഹശ്
ച

അന്യേ ച യേ കരവസ് തത്ര സന്തി; യഥാർജ്ജുനാൻ നാസ്ത്യ് അപരോ ധന്വന്ധരഃ
22 ജാനന്ത്യ് ഏതേ കരവഃ സർവ ഏവ; യേ ചാപ്യ് അന്യേ ഭൂമിപാലാഃ സമേതാഃ
ദുര്യോധനം ചാപരാധേ ചരന്തഃ; അരിന്ദമേ ഫൽഗുനേ ഫവിദ്യമാനേ

23 തേനാർഥ ബദ്ധം മന്യതേ ധാർതരാഷ്ട്രഃ; ശക്യാം ഹർതും പാണ്ഡവാനാം
മമത്വം

കിരീടിനാ താലമാത്രായുധേന; തദ് വേദിനാ സംയുഗം തത്ര ഗത്വാ
24 ഗാണധീവവിസ്താരിത ശബ്ദം ആജാവ്; അശ്രണ്വാനാ ഘാർതരാഷ്ട്രാ ധ്രിയന്തേ
ക്രൂദ്ധസ്യ ചേദ് ഭീമസേനസ്യ വേഗാത്; സുയോധനോ മന്യതേ സിദ്ധം അർഥം

25 ഇന്ദ്രോ ഫപ്യ് ഏതൻ നോത്സഹേത് താത ഹർതും; ഐശ്വര്യം നോ ജീവതി
ഭീമസേനേ

ധനഞ്ജയേ നകുലേ ചൈവ സൂതഃ; തഥാ വീരേ സഹദേവേ മദിയേ

26 സ ചേദ് ഏതാം പ്രതിപദ്യേത ബുദ്ധിം; വൃദ്ധോ രാജാ സഹ പുത്രേണ സുത
ഏവം രണേ പാണ്ഡവ കോപദഗ്ധാ; ന നശ്യേയുഃ സഞ്ജയ ധാർതരാഷ്ട്രാഃ

27 ജാനാസി ത്വം ക്ലേശം അസ്താസു വൃത്തം; ത്വാം പുജയൻ സഞ്ജയാഹം
ക്ഷമേയം

യച് ചാസ്താകം കൗരവൈർ ഭൂതപൂർവം; യാ നോ വൃത്തിർ ധാർതരാഷ്ട്രേ
തദാസീത്

28 അദ്യാപി തത് തത്ര തഥൈവ വർത്താം; ശാന്തിം ഗമിഷ്യാമി യഥാ ത്വാം
ആത്മ

ഇന്ദ്രപ്രസ്ഥേ ഭവതു മമൈവ രാജ്യം; സുയോധനോ യച്ഛതു ഭാരതാഗ്ര്യഃ

അധ്യായം 27

1 [സ്]

ധർമ്മേ നിത്യം പാണ്ഡവ തേ വിചേഷ്ടാ; ലോകേ ശ്രുതാ ദൃശ്യതേ ചാപി പാർഥ
മഹാസ്രാവം ജീവിതം ചാപ്യ് അനിത്യം; സമ്പശ്യ ത്വം പാണ്ഡവ മാ വിനീനശഃ

2 ന ചേദ് ഭാഗം കരവോ റ്റന്യത്ര യുദ്ധാത്; പ്രയച്ഛന്തേ തുഭ്യം അജാതശത്രോ
ദൈക്ഷ്യ ചദ്യാം അന്ധകവൃഷ്ണിരാജ്യേ; ശ്രേയോ മന്യേ ന തു യുദ്ധേന രാജ്യം

3 അൽപകാലം ജീവിതം യൻ മനുഷ്യേ; മഹാസ്രാവം നിത്യഭുജം ചലം ച
ഭ്രയശ് ച തദ് വയസോ നാനരൂപം; തസ്മാത് പാപം പാണ്ഡവ മാ പ്രസാർഷീഃ

4 കാമാ മനുഷ്യം പ്രസജന്ത ഏവ; ധർമസ്യ യേ വിധു മൂലം നരേന്ദ്ര
പൂർവം നരസ് താൻ ധൃതിമാൻ വിനിഘ്നാൽ; ലോകേ പ്രശംസാം ലഭതേ
റ്നവദ്യാം

5 നിബന്ധനീ ഹ്യ് അർഥമനുഷ്ണേഹ പാർഥ; താം ഏഷതോ ബാധ്യതേ ധർമ
ഏവ

ധർമം തു യഃ പ്രവൃണീതേ സ ബുദ്ധഃ; കാമേ ഗൃദ്ധോ ഹീയതേ റ്റർഥാനരോധാത്
6 ധർമം കൃത്വാ കർമണാം താത മുഖ്യം; മഹാപ്രതാപഃ സവിതേവ ഭാതി
ഹാനേന ധർമസ്യ മഹീം അപീമാഃ; ലബ്ധ്വാ നരഃ സീദതി പാപബുദ്ധിഃ

7 വേദോ റ്റധീതശ് ചരിതം ബ്രഹ്മചര്യം; യജ്ഞേൻ ഇഷ്ടം ബ്രാഹ്മണേഭ്യശ് ച
ദത്തം

പരം സ്ഥാനം മന്യമാനേന ഭൂയഃ; ആത്മാ ദത്തോ വർഷപുഗം സുഖേഭ്യഃ
8 സുഖപ്രിയേ സേവമാനോ റ്റതിവേലം; യോഗാഭ്യോസേ യോ ന കരോതി കർമ
വിത്തക്ഷയേ ഹീനസുഖോ റ്റതിവേലം; ദുഃഖം ശേതേ കാമവേഗപ്രണനഃ

9 ഏവം പുനർ അർഥചര്യം പ്രസക്തോ; ഹിത്വാ ധർമം യഃ പ്രകരോത്യ് അധർമം
അശ്രദ്രധത് പരലോകായ മുഢോ; ഹിത്വാ ദേഹം തപ്യതേ പ്രേത്യ മന്ദഃ

10 ന കർമണാം വിപ്രണാശോ റ്റസ്യ് അമൃതഃ; പുണ്യാനാം വാപ്യ് അഥ വാ
പാപകാനാം

പൂർവം കർതൂർ ഗച്ഛതി പുണ്യപാപം; പശ്ചാത് ത്യ് ഏതദ് അനുയാത്യ് ഏവ
കർതാ

11 ന്യായോപേതം ബ്രാഹ്മണേഭ്യോ യദനം; ശ്രദ്ധാ പുതം ഗന്ധരസോപപന്നം
അന്യാഹാര്യേഷുതമ ദക്ഷിണേഷു; തഥാരൂപം കർമ വിഖ്യായതേ തേ

12 ഇഹ ക്ഷേത്രേ ക്രിയതേ പാർഥ കാര്യം; ന വൈ കിം ചിദ് വിദ്യതേ പ്രേത്യ
കാര്യം

കൃതം ത്വയാ പാരലോക്യാം ച കാര്യം; പുണ്യാം മഹത് സദ്ഭിർ അനുപ്രശസ്തം
13 ജഹാതി മൃത്യും ച ജരാം ഭയം ച; ന ക്ഷ്യത്പിപാസേ മനസശ് ചാപ്രിയാണി

ന കർതവ്യം വിദ്യതേ തത്ര കിം ചിദ്; അന്യത്ര വാ ഇന്ദ്രിയപ്രീണനാർഥാത്
 14 ഏവംരൂപം കർമ്മഫലം നരേന്ദ്ര; മാത്രാവതാ ഹൃദയസ്യ പ്രിയേണ
 സക്രോധജം പാണ്ഡവ ഹർഷജം ച; ലോകാവ് ഉഭൗ മാ പ്രഹാസീത് ചിരായ
 15 അന്തം ഗത്വാ കർമ്മണാം യാ പ്രശംസാ; സത്യം ദമശ് ചാർജവം ആന്തരംസ്യം
 അശ്വമേധോ രാജസൂയസ് തഥേഷ്ട; പാപസ്യാന്തം കർമ്മണോ മാ പുനർ ഗാഃ
 16 തച് ചേദ് ഏവം ദേശരൂപേണ പാർഥാ; കരിഷ്യധ്യാം കർമ്മ പാപം ചിരായ
 നിവസധ്യാം വർഷപുഗാൻ വനേഷ്ട; ദുഃഖം വാസം പാണ്ഡവാ ധർമ്മഹേതോഃ
 17 അപ്രവ്രജ്യേ യോജയിത്വാ പുരസ്താദ്; ആത്മാധീനം യദ് ബലം തേ തദാസീത്
 നിത്യം പാഞ്ചാലാഃ സചിവാസ് തവേമേ; ജനാർദനോ യുധുമാനശ് ച വിരഃ
 18 മത്സ്യോ രാജാ രക്തരഥഃ സപുത്രഃ; പ്രഹാരിഭിഃ സഹ പുന്ത്രേർ വിരാടഃ
 രാജാനശ് ച യേ വിജിതാഃ പുരസ്താത്; ത്വാം ഏവ തേ സംശ്രയേയുഃ സമസ്താഃ
 19 മഹാസഹായഃ പ്രതപൻ ബലസ്ഥഃ; പുരസ്കൃതോ വാസുദേവാർജുനാഭ്യോ
 വരാൻ ഹനിഷ്യൻ ദ്വിഷതോ രംഗമധ്യേ; വ്യനേഷ്യഥാ ധാർതരാഷ്ട്രസ്യ ദർപം
 20 ബലം കസ്താദ് വർഹയിത്വാ പരസ്യ; നിജാൻ കസ്താത് കർശയിത്വാ
 സഹായാൻ
 നിരഷ്യ കസ്താദ് വർഷപുഗാൻ വനേഷ്ട; യുധുത്സസേ പാണ്ഡവ ഹിനകാലം
 21 അപ്രജേന്തോ വാ പാണ്ഡവ യുധുമാനോ; അധർമ്മജേന്തോ വാ ഭൂതിപഥാദ്
 വ്യപൈതി
 പ്രജ്ഞാവാൻ വാ ബുധുമാനോ ഫപി ധർമ്മം; സംരംഭാദ് വാ സോ ഫപി ഭൂതേർ
 അപൈതി
 22 നാധർമേ തേ ധീയതേ പാർഥ ബുദ്ധിർ; ന സംരംഭാത് കർമ്മ ചക്രീഥ പാപം
 അദ്ധാ കിം തത് കാരണം യസ്യ ഹേതോഃ; പ്രജ്ഞാ വിരുദ്ധം കർമ്മ ചികീർഷ
 സീദം
 23 അവ്യാധിജം കടുകം ശീർഷ രോഗം; യശോ മുഷം പാപഫലോദയം ച
 സതാം പേയം യൻ ന പിബന്ത്യ് അസന്തോ; മന്യം മഹാരാജ പിബ പ്രശാമ്യ
 24 പാപാനബന്ധം കോ ന തം കാമയേതഃ; ക്ഷമൈവ തേ ജ്യായസി നോത
 ഭോഗഃ
 യത്ര ഭീഷ്മഃ ശാന്തനവോ ഹതഃ സ്യാദ്; യത്ര ദ്രോണഃ സഹ പുത്രോ ഹതഃ സ്യാത്
 25 കൃപഃ ശല്യഃ സൗമദന്തിർ വികർണോ; വിവിംശതിഃ കർണദുര്യോധനൗ ച
 ഏതാൻ ഹത്വാ കീദേശം തത് സുഖം സ്യാദ്; യദ് വിന്ദേഥാസ് തദ് അനുബ്രൂഹി
 പാർഥ
 26 ലബ്ധ്യാപീമാം പൃഥിവീം സാഗരാന്താം; ജരാമൃത്യു നൈവ ഹി ത്വം പ്രജഹ്യാഃ
 പ്രിയാപ്രിയേ സുഖദുഃഖേ ച രാജന്; ഏവം വിദ്വാൻ നൈവ യുദ്ധം കരുഷ്യ

27 അമാത്യാനാം യദി കാമസ്യ ഹേതോർ; ഏവം യുക്തം കർമ്മ ചികിർഷസി
ത്വം
അപക്രമേഃ സമ്പ്രദായ സ്വം ഏഭ്യോ; മാ ഗാസ് ത്വം വാ ദേവ യാനാത് പഥോ
ദ്ഭ്യ

അധ്യായം 28

1 [യ]

അസംശയം സഞ്ജയ സത്യം ഏതദ്; ധർമ്മോ വരഃ കർമ്മണാം യത് ത്വം ആത്മ
 ജ്ഞാത്യാ തു മാം സഞ്ജയ ഗർഹയേസ് ത്വം; യദി ധർമം യദ്യ് അധർമം ചരാമി
 2 യത്രാധർമ്മോ ധർമരൂപാണി ബിഭ്രദ്; ധർമഃ കൃത്യോ ദൃശ്യതേ ധർമരൂപഃ
 തഥാ ധർമ്മോ ധാരയൻ ധർമരൂപഃ; വിദ്യാംസസ് തം സമ്പ്രപശ്യന്തി ബുദ്ധ്യാ
 3 ഏവം ഏതാവ് ആപദി ലിംഗം ഏതദ്; ധർമ്മാധർമ്മൗ വൃത്തി നിത്യൗ ഭജേതാം
 ആദ്യം ലിംഗം യസ്യ തസ്യ പ്രമാണം; ആപദ് ധർമം സഞ്ജയ തം നിബോധ
 4 ലുപ്ലായാം തു പ്രകൃതൗ യേന കർമഃ; നിഷ്ഠാദയേത് തത്പരീപ്ലേദ് വിഹീനഃ
 പ്രകൃതിസ്ഥശ് ചാപദി വർത്തമാനഃ; ഉഭൗ ഗർഹ്യൗ ഭവതഃ സഞ്ജയൈതൗ
 5 അവിലോപം ഇച്ഛതാം ബ്രാഹ്മണാനാം; പ്രായശ്ചിത്തം വിഹിതം യദ് വിധാ
 ത്രൗ

ആപദ്യ് അഥാകർമ്മസു വർത്തമാനാൻ; വികർമസ്ഥാൻ സഞ്ജയ ഗർഹയേത
 6 മനീഷിണാം തത്ത്വവിച്ഛേദനായ; വിധീയതേ സത്യൗ വൃത്തിഃ സദൈവ
 അബ്രാഹ്മണാഃ സന്തി തു യേ ന വൈദ്യാഃ; സർവോച്ഛേദം സാധു മന്യേത തേഭ്യഃ
 7 തദർഥാ നഃ പിതരോ യേ ച പൂർവേഃ പിതാമഹാ യേ ച തേഭ്യഃ പരേ ഹ്യേ
 പ്രജൈഷിണോ യ ച ഹി കർമ ചക്രൂർ; നാസ്ത്വ് അന്തതോ നാസ്തി നാസ്തിതി
 മന്യേ

8 യത് കിം ചിദ് ഏതദ് വിത്തം അസ്യാം പൃഥിവ്യാം; യദ് ദേവാനാം ത്രിദശാ
 നാം പരത്ര

പ്രാജാപത്യം ത്രിദിവം ബ്രഹ്മലോകം; നാധർമതഃ സഞ്ജയ കാമയേ തത്
 9 ധർമേശ്വരഃ കശലോ നീതിമാംശ് ചാപ്യ്; ഉപാസിതാ ബ്രാഹ്മണാനാം മനീഷീ
 നാനാവിധാംശ് ചൈവ മഹാബലാംശ് ച; രാജന്യ ഭോജനാൻ അനുശാസ്തി
 കൃഷ്ണഃ

10 യദി ഹ്യ് അഹം വിസ്മജൻ സ്യാം അഗർഹ്യോ; യുധുമാനോ യദി ജഹ്യാം
 സ്വധർമം

മഹായശാഃ കേശവസ് തദ് ബ്രവീതു; വാസുദേവസ് തുഭയോർ അർഥകാമഃ
 11 ശൈനേയാ ഹി ചൈത്രകാശ് ചാസകാശ് ച; വാർഷ്ണേയ ഭോജാഃ കൗകരാഃ
 സുഞ്ജയാശ് ച

ഉപാസീനാ വാസുദേവസ്യ ബുദ്ധിഃ; നിഗൃഹ്യ ശത്രുൻ സുഹൃദോ നന്ദയന്തി
 12 വൃഷ്ണസകാ ഹ്യ് ഉത്രസേനാദയോ വൈ; കൃഷ്ണ പ്രണീതാഃ സർവൈവേദ്ര
 കൽപാഃ

മനസിനഃ സത്യപരാക്രമാശ് ച; മഹാബലാ യാദവാ ഭോഗവതഃ

13 കാശ്യോ ബഭ്രുഃ ശ്രീയം ഉത്തമാം ഗതോ; ലബ്ധ്യാ കൃത്ന്നം ഭ്രാതരം ഈശിതാ
രം

യസ്മൈ കാമാൻ വർഷതി വാസുദേവോ; ഗ്രീഷ്ണാത്യയേ മേഘ ഇവ പ്രജാഭ്യഃ
14 ഈദൃശോ ിയം കേശവസ് താത ഭൂയോ; വിദ്മോ ഹ്യ ഏനം കർമ്മണാം
നിശ്ചയജ്ഞം

പ്രിയശ് ച നഃ സാധുതമശ് ച കൃഷ്ണോ; നാതിക്രമേ വചനം കേശവസ്യ

അധ്യായം 29

1 [വി]

അവിനാശം സഞ്ജയ പാണ്ഡവാനാം; ഇച്ഛാമ്യ് അഹം ഭൂതിം ഏഷാം പ്രിയം ച
തഥാ രാജേണാ ധൃതരാഷ്ട്രസ്യ സൃതഃ സദാശംസേ ബഹുപുത്രസ്യ വൃദ്ധിം
2 കാമോ ഹി മേ സഞ്ജയ നിത്യം ഏവ; നാനൃദ് ബ്രൂയാം താൻ പ്രതി ശാമ്യതേ
തി

രാജഞസ് ച ഹി പ്രിയം ഏതച് ഛുണോമി; മന്വേ ചൈതത് പാണ്ഡവാനാം
സമർഥം

3 സുദുഷ്കരസ് ചാത്ര ശമോ ഹി നൃനഃ; പ്രദർശിതഃ സഞ്ജയ പാണ്ഡവേന
യസ്മിൻ ഗൃദ്ധോ ധൃതരാഷ്ട്രഃ സപുത്രഃ; കസ്മാദ് ഏഷാം കലഹോ നാത്ര മൂർച്ഛേത്

4 തത്താം ധർമ്മം വിചരൻ സഞ്ജയേഹഃ; മത്തസ് ച ജാനാസി യുധിഷ്ഠിരാച് ച
അഥോ കസ്മാത് സഞ്ജയ പാണ്ഡവസ്യ; ഉത്സാഹിനഃ പൂരയതഃ സ്വകർമ്മ
യഥാഖ്യാതം ആവസതഃ കടുംബം; പുരാകൽപാത് സാധു വിലോപം ആത്മ

5 അസ്മിൻ വിധൗ വർത്തമാനേ യഥാവദ്; ഉച്ചാവചാ മതയോ ബ്രാഹ്മണാനാം
കർമ്മണാഹഃ സിദ്ദിം ഏകേ പരത്രഃ; ഹിത്യാ കർമ്മ വിദ്യയാ സിദ്ധിം ഏകേ
നാഭുജാനോ ക്ഷുഭോജ്യസ്യ തൃപ്യേദ്; വിദ്വാൻ അപീഹ വിദിതം ബ്രാഹ്മണാ
നാം

6 യാ വൈ വിദ്യാഃ സാധയന്തീഹ കർമ്മ; താസാം ഫലം വിദ്യതേ നേതരാസാം
തത്രേഹ വൈ ദൃഷ്ടഫലം തു കർമ്മ; പീത്യാദകം ശാമ്യതി തൃഷ്ണയാർതഃ

7 സോ f യം വിധിർ വിഹിതഃ കർമ്മണൈവ; തദ് വർത്തതേ സഞ്ജയ തത്ര കർമ്മ
തത്ര യോ f നൃത് കർമ്മണഃ സാധു മന്വേൻ; മോഘം തസ്യ ലപിതം ദുർബലസ്യ

8 കർമ്മണാമീ ഭാന്തി ദേവാഃ പരത്രഃ; കർമ്മണൈവേഹ പ്ലവതേ മാതരിശ്വാ
അഹോരാത്രേ വിദധത് കർമ്മണൈവ; അതന്ദ്രിതോ നിത്യം ഉദേതി സൂര്യഃ

9 മാസാര്യ മാദാൻ അഥ നക്ഷത്രയോഗാൻ; അതന്ദ്രിതസ് ചദ്രമാ അഭ്യുപൈതി
അതന്ദ്രിതോ ദഹതേ ജാതവേദാഃ; സമീധ്യമാനഃ കർമ്മ കർവൻ പ്രജാഭ്യഃ

10 അതന്ദ്രിതാ ഭാരം ഇമം മഹാന്തം; ബിഭർതി ദേവീ പൃഥിവീ ബലേന
അതന്ദ്രിതാഃ ശീഘ്രം അപോ വഹന്തി; സന്തർപയന്ത്യഃ സർവഭൂതാനി നദ്യഃ

11 അതന്ദ്രിതോ വർഷതി ഭൂതി തേജാഃ; സംനാദയന് അന്തരീക്ഷം ദിവം ച
അതന്ദ്രിതോ ബ്രഹ്മചര്യം ചചാരഃ; ശ്രേഷ്ഠത്വം ഇച്ഛൻ ബലദിദ് ദേവതാനാം

12 ഹിത്യാ സുഖം മനസസ് ച പ്രിയാണി; തേന ശക്രഃ കർമ്മണാ ശൈശ്രവ്യം ആപ
സത്യം ധർമ്മചലയന് അപ്രമത്തോ; ദമം തിതിക്ഷ്യാം സമതാം പ്രിയം ച

ഏതാനി സർവാണ്യ് ഉപസേവമാനോ; ദേവരാജ്യം മഘവാൻ പ്രാപ മുഖ്യം
13 ബൃഹസ്പതിർ ബ്രഹ്മചര്യം ചചാരഃ; സമാഹിതഃ സംശിതാത്ഥാ യഥാവത്

ഹിത്യാ സുഖം പ്രതിരുധ്യേന്ദ്രിയാണി; തേന ദേവാനാം അഗമദ് ഗൗരവം സഃ
 14 നക്ഷത്രാണി കർമ്മണാമുത്ര ഭാന്തി; ഭദ്രാദിത്യാ വസവോ ഫമാപി വിശ്വേ
 യമോ രാജാ വൈശ്രവണഃ കബേരോ; ഗന്ധർവയക്ഷാപ്സരസസ് ച ശുഭ്രാഃ
 ബ്രഹ്മചര്യം വേദവിദ് യഃ ക്രിയാസ് ച; നിഷേവമാണാ മനയോ ഫമുത്ര ഭാന്തി
 15 ജാനന് ഇമം സർവലോകസ്യ ധർമം; ബ്രാഹ്മണാനാം ക്ഷത്രിയാണാം
 വിശാം ച

സ കസ്യാത് ത്വം ജാനതാം ജ്ഞാനവാൻ സൻ; വ്യായച്ഛസേ സഞ്ജയ കൗരവാർ
 മേ

16 ആര്യായേഷു നിത്യസന്ധോഗം അസ്യ; തഥാശ്വമേധേ രാജസുയേ ച വിദ്ധി
 സസൃജ്യതേ ധനുഷാ വർമ്മണാ ച; ഹസ്തുത്രാണൈ രഥശസ്ത്രൈസ് ച ഭൂയഃ

17 തേ ചേദ് ഇമേ കൗരവാണാം ഉപായം; അധിഗച്ഛേയൂർ അവധേനൈവ
 പാർഥാഃ

ധർമത്രാണം പുണ്യം ഏഷാം കൃതം സ്യാദ്; ആര്യേ വൃത്രേ ഭീമസേനം നിഗൃഹ്യ
 18 തേ ചേത് പിത്രേ കർമ്മണി വർത്ഥാനാ; ആപദ്യേരൻ ദിഷു വശേന മൃത്യും
 യഥാശക്ത്യാ പുരയതഃ സ്വകർമ്മ; തദ് അപ്യ് ഏഷാം നിധനം സ്യാത് പ്രശസ്തം

19 ഉതാഹോ ത്വം മന്യസേ സർവം ഏവ; രാജ്ഞാം യുദ്ധേ വർത്തതേ ധർമതന്ത്രം
 അയുദ്ധേ വാ വർത്തതേ ധർമതന്ത്രം; തഥൈവ തേ വാചം ഇമാം ശ്രണോമി

20 ചാതുർവർണ്യസ്യ പ്രഥമം വിഭാഗം; അവേക്ഷ്യ ത്വം സഞ്ജയ സ്വം ച കർമ്മ
 നിശ്ചയാഥോ പാണ്ഡവാനാം സ്വകർമ്മ; പ്രശംസ വാ നിന്ദ വാ യാ മതിസ് തേ

21 അധീയിത ബ്രാഹ്മണോ ഫഥോ യജ്ഞേ; ദദ്യാദ് ഇയാത് തീർഥമുഖ്യാനി
 ചൈവ

അധ്യാപയേദ് യാജയേച് ചാപി യാജ്യാൻ; പ്രതിഗ്രഹാൻ വാ വിദിതാൻ
 പ്രതിച്ഛേത്

22 തഥാ രാജന്യോ രക്ഷണം വൈ പ്രജാനാം; കൃത്യാ ധർമ്മേണാപ്രമത്തോ ഫഥ
 ദത്താ

യജ്ഞേൻ ഇഷ്ടാ സർവവേദാൻ അധീത്യ; ദാരാൻ കൃത്യാ പുണ്യകൃദ് ആവസേ
 ദ് ഗൃഹാൻ

23 വൈശ്യോ ഫധീത്യ കൃഷിഗോരക്ഷ പുണ്യേർ; വിത്തം ചിന്വൻ പാലയന്
 അപ്രമത്തഃ

പ്രിയം കർവൻ ബ്രാഹ്മണക്ഷത്രിയാണാം; ധർമശീലഃ പുണ്യകൃദ് ആവസേദ്
 ഗൃഹാൻ

24 പരിചര്യ വന്ദനം ബ്രാഹ്മണാനാം; നാധീയിത പ്രതിഷിദ്ധോ ഫസ്യ യജ്ഞഃ
 നിത്യോത്ഥിതോ ഭൂതയേ ഫതന്ദ്രിതഃ സ്യാദ്; ഏഷ സ്മൃതഃ ശുഭ്ര ധർമഃ പുരാണഃ

25 ഏതാൻ രാജാ പാലയന്ന് അപ്രമത്തോ; നിയോജയൻ സർവവർണാൻ
സ്വധർമേ

അകാമാത്മാ സമവൃത്തി: പ്രജാസു; നാധാർമികാൻ അനുരധ്യേത കാമാൻ
26 ശ്രേയാംസ് തസ്മാദ് യദി വിദ്യേത കശ് ചിദ്; അഭിജ്ഞാത: സർവധർമോപ
പന്ന:

സ തം ദൃഷ്ടം അനുശിഷ്യാത് പ്രജാനൻ; ന ചേദ് ഗൃധ്യേദ് ഇതി തസ്മിൻ ന സാധു
27 യദാ ഗൃധ്യേത് പരഭൂമിം നൃശംസോ; വിധിപ്രകോപാദ് ബലം ആദദാന:
അതോ രാജ്ഞാം ഭവിതാ യുദ്ധം ഏതത്; തത്ര ജാതം വർമ ശസ്ത്രം ധനുശ് ച
ഇന്ദ്രേണേദം ദസ്യവധായ കർമ; ഉത്പാദിതം വർമ ശസ്ത്രം ധനുശ് ച

28 സ്തേനോ ഹരേദ് യത്ര ധനം ഹ്യ് അദൃഷ്ട; പ്രസഹ്യ വാ യത്ര ഹരേത ദൃഷ്ട;
ഉഭൗ ഗർഹ്യൗ ഭവത: സഞ്ജയൈതൗ; കിം വൈ പൃഥക് ത്വം ധൃതരാഷ്ട്രസ്യ
പൃതേ

യോ *f*യം ലോഭാൻ മന്യതേ ധർമം ഏതം; യം ഇച്ഛതേ മനുവശാനഗാമി
29 ഭാഗ: പുന: പാണ്ഡവാനാം നിവിഷ്ടസ്; തം നോ *f*കസ്മാദ് ആദദീരൻ പരേ
വൈ

അസ്മിൻ പദേ യദ്യതാം നോ വധോ *f*പി; ശ്ലാഘ്യ: പിത്ര്യ: പരരാജ്യാദ് വിശിഷ്ട:
ഏതാൻ ധർമാൻ കൗരവാണാം പുരാണാൻ; ആചക്ഷീഥാ: സഞ്ജയ രാജ്യമധ്യേ
30 യേ തേ മദാ മൃത്യുവശാഭിപന്നാ; സമാനീതാ ധാർതരാഷ്ട്രേണ മൃഗാ:
ഇദം പുന: കർമ പാപീയ ഏവ; സഭാമധ്യേ പശ്യ വൃത്തം കരൂണാം

31 പ്രിയാം ഭാര്യാം ദ്രൗപദീം പാണ്ഡവാനാം; യശസിനീം ശീലവൃത്തോപപ
ന്നാം

യദ് ഉപേക്ഷന്ത കുരവോ ഭീഷ്മ മൂഖ്യാ; കാമാനുഗേനോപരുദ്ധാം തദന്തീം
32 തം ചേത് തദാ തേ സ കമാര വൃദ്ധാ; അവാരയിഷ്യൻ കുരവ: സമേതാ:

മമ പ്രിയം ധൃതരാഷ്ട്രോ *f*കരിഷ്യത്; പുത്രാണാം ച കൃതം അന്യാഭവിഷ്യത്
33 ദു:ശാസന: പ്രാതിലോമ്യാൻ നിനായ; സഭാമധ്യേ ശ്വശൂരാണാം ച കൃഷ്ണാം
സാ തത്ര നീതാ കരുണാന്യ് അവോചൻ; നാനൃം ക്ഷത്തൂർ നാഥം അദൃഷ്ടുകം
ചിത്

34 കാർപണ്യാദ് ഏവ സഹിതാസ് തത്ര രാജ്ഞോ; നാശക്ലവൻ പ്രതിവർത്തം
സഭായാം

ഏക: ക്ഷത്താ ധർമ്യം അർഥം ബ്രുവാണോ; ധർമം ബുദ്ധ്യാ പ്രത്യവാചാൽപ
ബുദ്ധിം

35 അനുക്ത്യാ ത്വം ധർമം ഏവം സഭായാം; അഥേച്ഛസേ പാണ്ഡവസ്യോപദേഷ്ടം
കൃഷ്ണാ ത്വ് ഏതത് കർമ ചകാര ശുദ്ധം; സുദൃഷ്ടരം തദ് ധി സഭാം സമേത്യ

യേന കൃച്ഛാത് പാണ്ഡവാൻ ഉജ്ജഹാര; തഥാത്മാനം നൗർ ഇവ സാഗരൗഘാത്
 36 യത്രാബ്രവീത് സുതപുത്രഃ സഭായാം; കൃഷ്ണാം സമിതാം ശ്യാശ്രുരാണ്ണം സമീപേ
 ന തേ ഗതിർ വിദ്യതേ യാജ്ഞസേനീ; പ്രപദ്യേദാനീം ധാർതരാഷ്ട്രസ്യ വേശ്ശ
 പരാജിതാസ് തേ പതയോ ന സന്തി; പതിം ചാന്ത്യം ഭാമിനി ത്വം വൃണീഷ്യ
 37 യോ ബീഭത്സോർ ഹൃദയേ പ്രൗഢ ആസിദ്; അസ്ഥി പ്രച്ഛിൻ മർമ്മലാതീ
 സുഘോരഃ

കർണാച്ഛരോ വാന്മയസ് തിശതേജഃ; പ്രതിഷ്ഠിതോ ഹൃദയേ ഫൽഗുനസ്യ
 38 കൃഷ്ണാജിനാനി പരിധിത് സമാനാൻ; ദുഃശാസനഃ കടുകാന്ത് അഭ്യഭാഷത്
 ഏതേ സർവേ ഷണ്ഡതിലാ വിനഷ്ടാഃ; ക്ഷയം ഗതാ നരകം ദീർഘകാലം
 39 ഗാന്ധാരരാജഃ ശകുനിർ നികൃത്യാ; യദ് അബ്രവീദ് ദ്യൂതകാലേ സ പാർഥാൻ
 പരാജിതോ നകലഃ കിം തവാസ്തി; കൃഷ്ണയാ ത്വം ദീവ്യ വൈ യാജ്ഞസേന്യാ
 40 ജാനാസി ത്വം സഞ്ജയ സർവം ഏതദ്; ദ്യൂതേ റ്റവാച്യം വാക്യം ഏവം
 യഥോക്തം

സ്വയം ത്വ് അഹം പ്രാർഥയേ തത്ര ഗതും; സമാധാതും കാര്യം ഏതദ് വിപന്നം
 41 അഹാപയിത്യാ യദി പാണ്ഡവാർഥം; ശമം കരൂണാം അഥ ചേച്ഛ് ചരേയം
 പുണ്യം ച മേ സ്യാച്ഛ് ചരിതം മഹോദയം; മൃച്ഛേരംഗ് ച കരവോ മൃത്യുപാശാത്
 42 അപി വാചം ഭാഷമാണസ്യ കാവ്യാം; ധർമാരാമാം അർഥവതീം അഹിം
 സ്ത്വാം

അവേക്ഷേരൻ ധാർതരാഷ്ട്രഃ സമക്ഷം; മാം ച പ്രാപ്തം കരവഃ പുജയേയഃ
 43 അതോ റ്റന്യഥാ രമിനാ ഫൽഗുനേന; ഭീമേന ചൈവാഹവ ദംശിതേന
 പരാസിക്താൻ ധാർതരാഷ്ട്രാംസ് തു വിദ്ധി; പ്രദഹ്യമാനാൻ കർമ്മണാ സ്വേന
 മന്ദാൻ

44 പരാജിതാൻ പാണ്ഡവേയാംസ് തു വാചോ; രൗദ്രരൂപാ ഭാഷതേ ധാർതരാ
 ഷ്ടഃ

ഗദാഹസ്തോ ഭീമസേനോ റ്റപ്രമത്തോ; ദുര്യോധനം സ്മാരയിത്യാ ഹി കാലേ
 45 സുയോധനോ മന്യുമയോ മഹാദ്രുമഃ; സ്തസഃ കർണഃ ശകുനിസ് തസ്യ ശാഖാഃ
 ദുഃശാസനഃ പുഷ്പഫലേ സമൃദ്ധേ; മൂലം രാജാ ധൃതരാഷ്ട്രോ റ്റമനീഷി
 46 യുധിഷ്ഠിരോ ധർമ്മയോ മഹാദ്രുമഃ; സ്തസോ റ്റർജ്ജുനോ ഭീമസേനോ റ്റസ്യ
 ശാഖാഃ

മാദ്രീപുത്രൗ പുഷ്പഫലേ സമൃദ്ധേ; മൂലം ത്വ് അഹം ബ്രഹ്മ ച ബ്രാഹ്മണാഗ് ച
 47 വനം രാജാ ധൃതരാഷ്ട്രഃ സപുത്രോ; വ്യാഘ്രോ വനേ സഞ്ജയ പാണ്ഡവേയാഃ
 മാ വനം ഛിന്ധി സ വ്യാഘ്രം മാ വ്യാഘ്രാൻ നീനശോ വനാത്
 48 നിർവനോ വധ്യതേ വ്യാഘ്രോ നിർവ്യാഘ്രം ഛിദ്യതേ വനം

തസ്നാദ് വ്യാഘ്രോ വനം രക്ഷേദ് വനം വ്യാഘ്രം ച പാലയേത്
 49 ലതാ ധർമാ ധാർതരാഷ്ട്രാഃ ശാലാഃ സഞ്ജയ പാണ്ഡവാഃ
 ന ലതാ വർധതേ ജാതു അനാശ്രിത്യ മഹാദ്രുമം
 50 സ്ഥിതാഃ ശുശ്രൂഷിതും പാർഥാഃ സ്ഥിതാ യോദ്ധും അരിന്ദമാഃ
 യത്കൃത്യം ധൃതരാഷ്ട്രസ്യ തത് കരോതു നരാധിപഃ
 51 സ്ഥിതാഃ ശമേ മഹാത്മാനഃ പാണ്ഡവാ ധർമചാരിണഃ
 യോധാഃ സമൃദ്ധാസ് തദ് വിദ്വൻ നാചക്ഷീഥാ യഥാത്ഥം

അധ്യായം 30

1 [സ്]

ആമന്ത്രയേ ത്വാ നരദേവ ദേവഃ ഗച്ഛാമ്യ് അഹം പാണ്ഡവ സ്വസ്തി തേ fസ്തു
കച് ചിൻ ന വാചാ വൃജിനം ഹി കിം ചിദ്; ഉച്ചാരിതം മേ മനസോ fഭിഷംഗാത്

2 ജനാർദനം ഭീമസേനാർജുനൗ ച; മാദ്രീ സുതൗ സാത്യകിം ചേകിതാനം
ആമന്ത്രൗ ഗച്ഛാമി ശിവം സുഖം വഃ; സൗമ്യേന മാം പശ്യത ചക്ഷുഷാ നൃപാഃ

3 അനജ്ഞാതഃ സഞ്ജയ സ്വസ്തി ഗച്ഛ; ന നോ fകാർഷീർ അപ്രിയം ജാതു കിം
ചിത്

വിദ്മൾ ച ത്വാ തേ ച വയം ച സർവേ; ശുദ്ധാത്മാനം മധ്യഗതം സഭസ്മം

4 ആപ്ലോ ദൂതഃ സഞ്ജയ സുപ്രിയോ fസി; കല്യാണ വാക് ശീലവാൻ ദൃഷ്ടിമാംശ്
ച

ന മുഹ്യേസ് ത്വാ സഞ്ജയ ജാതു മത്യാ; ന ച ക്രുധ്യേർ ഉച്യമാനോ fപി തഥ്യം

5 ന മർമഗാം ജാതു വക്താസി ത്രക്ഷാം; നോപസ്തുതിം കടുകാം നോത ശുക്താം
ധർമാരാമാം അർഥവതീം അഹിംസ്രാം; ഏതാം വാചം തവ ജാനാമി സുത

6 ത്വാ ഏവ നഃ പ്രിയതമോ fസി ദൂതഃ; ഇഹാഗച്ഛേദ് വിദുരോ വാ ദ്വിതീയഃ

അഭീക്ഷ്ണദൃഷ്ടോ fസി പുരാ ഹി നസ് ത്വാ; ധനഞ്ജയസ്യാതമ സമഃ സഖാസി

7 ഇതോ ഗത്വാ സഞ്ജയ ക്ഷിപ്രം ഏവ; ഉപാതിഷ്ഠഥാ ബ്രാഹ്മണാൻ യേ തദ്
അർഹാഃ

വിശുദ്ധവീര്യാംശ് ചരണോപപന്നാൻ; കലേ ജാതാൻ സർവധർമോപപന്നാൻ

8 സ്വാധ്യായിനോ ബ്രാഹ്മണാ ഭിക്ഷവശ് ച; തപസിനോ യേ ച നിത്യാ
വനേഷു

അഭിവാദ്യാ വൈ മദ്യചന്നേന വൃദ്ധാസ്; തഥേതരേഷാം കശലം വദേഥാഃ

9 പുരോഹിതം ധൃതരാഷ്ട്രസ്യ രാജ്ഞഃ; ആചാര്യാംശ് ച ഭൃതിജോ യേ ച തസ്യ

തൈശ് ച ത്വാ താത സഹിതൈർ യഥാർഹം; സംഗച്ഛേഥാഃ കശലേനൈവ
സുത

10 ആചാര്യ ഇഷ്ടോ fനപഗോ വിധേയോ; വേദാൻ ഇൗപ്സൻ ബ്രഹ്മചര്യം ചചാര
യോ fസ്തം ചതുഷ്പാത് പുനർ ഏവ ചക്രേ; ദ്രോണഃ പ്രസന്നോ fഭിവാദ്യോ

യഥാർഹം

11 അധീത വിദ്യശ് ചരണോപപന്നോ; യോ fസ്തം ചതുഷ്പാത് പുനർ ഏവ ചക്രേ

ഗന്ധർവപുത്ര പ്രതിമം തരസിനം; തം അശ്വത്ഥാമാനം കശലം സു പുച്ഛേഃ

12 ശാരദ്യതസ്യാവസഥം സു ഗത്വാ; മഹാരഥസ്യാസ്തുവിദാം വരസ്യ

ത്വാ മാം അഭീക്ഷ്ണം പരികീർതയൻ വൈ; കൃപസ്യ പാദൗ സഞ്ജയ പാണ്ണിനാ
സൃശേഃ

13 യസ്തിന് ശൗര്യം ആന്ദ്രശംസ്യം തപശ് ച; പ്രജ്ഞാ ശീലം ശ്രുതിസത്തേ
ധൃതിശ് ച

പാദൗ ഗൃഹീത്വാ കരുസത്തമസ്യ; ഭീഷ്മസ്യ മാം തത്ര നിവേദയേഥാഃ

14 പ്രജ്ഞാ ചക്ഷുർ യഃ പ്രണേതാ കരൂണാം; ബഹുശ്രുതോ വൃദ്ധസേവീ മനീഷീ
തസ്മൈ രാജേണ സ്ഥവീരായാഭിവാദ്യ; ആചക്ഷിഥാഃ സഞ്ജയ മാം അരോഗം

15 ജ്യേഷ്ഠഃ പുത്രോൽപൃതരാഷ്ട്രസ്യ മന്ദോ; മൂർഖഃ ശാഃ സഞ്ജയ പാപശീലഃ
പ്രശാന്തോ വൈ പൃഥിവീ യേന സർവാ; സുയോധനം കശലം താത പുച്ഛേഃ

16 ഭ്രാതാ കനീയാൻ അപി തസ്യ മന്ദസ്; തഥാശീലഃ സഞ്ജയ സോ ഫപി
ശഗ്ധത്

മഹേഷ്വാസഃ ശൂരതമഃ കരൂണാം; ദുഃശാസനം കശലം താത പുച്ഛേഃ

17 വൃന്ദാരകം കവിം അർഥേഷ് അമൃഗം; മഹാപ്രജ്ഞം സർവധർമ്മോപപന്നം
ന തസ്യ യുദ്ധം രോചതേ വൈ കദാ ചിദ്; വൈശ്യാപുത്രം കശലം താത പുച്ഛേഃ

18 നികർതനേ ദേവനേ യോ ഫദ്വിതീയശ്; ഛന്നോപധഃ സാധു ദേവീ മതാക്ഷഃ
യോ ദുർജയോ ദേവിതവ്യേന സംഖ്യേ; സ ചിത്രസേനഃ കശലം താത വാച്യഃ

19 യസ്യ കാമോ വർതതേ നിത്യം ഏവ; നാന്യഃ ശമാദ് ഭാരതാനാം ഇതി സ്മ
സ ബാഹ്ലീകാനാം ജ്ഞഭോ മനസി; പുരാ യഥാ മാഭിവാദേത് പ്രസന്നഃ

20 ഗുണൈർ അനേകൈഃ പ്രവരൈശ് ച യുക്തോ; വിജ്ഞാനവാൻ നൈവ ച
നിഷ്കരോ യഃ

സ്നേഹാദ് അമർഷം സഹതേ സദൈവഃ; സ സോമദത്തഃ പുജനീയോ മതോ മേ

21 അർഹതമഃ കരുഷ്യ സൗമദത്തിഃ; സ നോ ഭ്രാതാ സഞ്ജയ മത് സഖാ ച
മഹേഷ്വാസോ രഥിനാം ഉത്തമോ യഃ; സഹാമാത്യഃ കശലം തസ്യ പുച്ഛേഃ

22 യേ ചൈവാന്യേ കരുമുഖ്യാ യുവാനഃ; പുത്രാഃ പൗത്രാ ഭ്രാതരശ് ചൈവ യേ
നഃ

യം യം ഏഷാം യേന യേനാഭിഗച്ഛേർ; അനാമയം മദ്വചനേന വാച്യഃ

23 യേ രാജാനഃ പാണ്ഡവായോധനായ; സമാനീതാ ധർതരാഷ്ട്രേണ കേ ചിത്
വസാതയഃ ശാല്വകാഃ കേകയാശ് ച; തഥാബന്ധു യേ ത്രിശർതാശ് ച മുഖ്യാഃ

24 പ്രാച്യോദ്ദീച്യാ ദാക്ഷിണാത്യാശ് ച ശൂരാസ്; തഥാ പ്രതീച്യാഃ പാർവതീ
യാശ് ച സർവേ

അന്ദ്രശംസാഃ ശീലവൃത്തോപപന്നാസ്; തേഷാം സർവേഷാം കശലം താത
പുച്ഛേഃ

25 ഹസ്ത്യാരോഹാ രഥിനഃ സാദിനശ് ച; പദാതയശ് ചാര്യസംഘാ മഹാനഃ
ആഖ്യായ മാം കശലിനം സ്മ തേഷാം; അനാമയം പരിപുച്ഛേഃ സമഗ്രാൻ

26 തഥാ രാജേണാ ഹ്യ അർഥയുക്താൻ അമാത്യാൻ; ദൗവാരികാൻ യേ ച

സേനാം നയന്തി

ആയവ്യയം യേ ഗണയന്തി യുക്താഃ അർഥാഗ് ച യേ മഹതഗ് ചിന്തയന്തി
27 ഗാന്ധാരരാജഃ ശകുനിഃ പാർവതീയോഃ നികർതനേ യോ ദ്വിതീയോ
ക്ഷേദേവി

മാനം കർവൻ ധാർതരാഷ്ട്രസ്യ സൃതഃ മീഥ്യാ ബുദ്ധേഃ കശലം താത പുഷ്ടോഃ
28 യഃ പാണ്ഡവാനേക രഥേന വിരഃ സമുത്സഹത്യ് അപ്രയുഷ്യാൻ വിജേതും
യോ മുഹ്യതാം മോഹയിതാദിതീയോഃ വൈകർതനം കശലം താത പുഷ്ടോഃ

29 സ ഏവ ഭക്തഃ സ ഗുരുഃ സ ഭൃത്യഃ സ വൈ പിതാ സ ച മാതാ സുഹൃച് ച
അഗായ ബുദ്ധിർ വിദുരോ ദീർഘദർശീഃ സ നോ മന്ത്രി കശലം താത പുഷ്ടോഃ
30 വൃദ്ധാഃ സ്ത്രീയോ യാഗ് ച ഗുണോപപന്നാഃ യാ ജ്ഞായന്തേ സഞ്ജയ മാതരസ്

താഃ
താഭിഃ സർവാഭിഃ സഹിതാഭിഃ സമേത്യഃ സ്ത്രീഭിർ വൃദ്ധാഭിർ അഭിവാദം വദേമാഃ
31 കച് ചിത് പുത്രാ ജീവപുത്രാഃ സുസമൃഗ്ഃ വർതന്തേ വോ വൃത്തിം അനൃശംസ
രൂപാം

ഇതി സ്തോക്താ സഞ്ജയ ബൃഹി പശ്ചാദ്ഃ അജാതശത്രുഃ കശലീ സപുത്രഃ
32 യാ നോ ഭാര്യാഃ സഞ്ജയ വേത്ഥ തത്രഃ താസാം സർവാസാം കശലം താത
പുഷ്ടോഃ

സുസംഗൃഹ്യാഃ സുരഭയോ ഫനവദ്യാഃ കച് ചിദ് ഗൃഹാൻ ആവസഥാപ്രമത്താഃ
33 കച് ചിദ് വൃത്തിം ശ്യാശുരേഷു ഭദ്രാഃ കല്യാണീം വർതയാം അനൃശംസ
രൂപാം

യഥാ ച വഃ സ്യുഃ പതയോ ഫനകുലാസ്ഃ തഥാ വൃത്തിം ആത്മനഃ സ്ഥാപയധ്വം
34 യാ നഃ സ്തേഷാഃ സഞ്ജയ വേത്ഥ തത്രഃ പ്രാപ്താ കലേഭ്യഗ് ച ഗുണോപപന്നാഃ
പ്രജാവത്യാ ബൃഹി സമേത്യ താഗ് ചഃ യുധിഷ്ഠിരോ വോ ദ്ഭ്യവദത് പ്രസന്നഃ

35 കന്യാഃ സ്വജേമഃ സദനേഷു സഞ്ജയഃ അനാമയം മദ്വചനേന പുഷ്ട്യാ
കല്യാണാ വഃ സതു പതയോ ഫനകുലാഃ യുധം പതീനാം ഭവതാനുകൂലാഃ
36 അലക്രതാ വസ്തുവത്യഃ സുഗന്ധാഃ അബിഭേസോഃ സുഖിതാ ഭോഗവത്യഃ

ലാഘു യാസാം ദർശനം വാക് ച ലധീഃ വേശ സ്ത്രീയഃ കശലം താത പുഷ്ടോഃ
37 ദാസീ പുത്രാ യേ ച ദാസാഃ കരൂണാംഃ തദാശ്രയാ ബഹവഃ കണ്ഠ ഖഞ്ജാഃ
ആഖ്യായ മാം കശലിനം സു തേഭ്യോഃ അനാമയം പരിപുഷ്ടേർ ജഘന്ത്യം

38 കച് ചിദ് വൃത്തിർ വർതതേ വൈ പുരാണീഃ കച് ചിദ് ഭോഗാൻ ധാർതരാ
ഷ്ടോ ദദാതി

അംഗഹീനാൻ കൃപണാൻ വാമനാംഗ് ചഃ അനൃശംസ്യാദ് യുതരാഷ്ടോ ബിഭർതി
39 അന്ധാഗ് ച സർവേ സ്ഥവിരാസ് തഥൈവഃ ഹസ്താജീവാ ബഹവോ യേ

fത്ര സന്തി

ആഖ്യായ മാം കശലിനം സു തേഷാം; അനാമയം പരിപുച്ഛേർ ജഘന്ത്യം

40 മാ ദൈഷ്യ ദുഃഖേന കജീവിതേന; നൃതം കൃതം പരലോകേഷു പാപം

നിഗൃഹ്യ ശത്രുൻ സുഹൃദോ fനഗൃഹ്യ; വാസോഭിർ അന്നേന ച വോ ഭരിഷ്യേ

41 സന്ത്യ ഏവ മേ ബ്രാഹ്മണേഭ്യഃ കൃതാനി; ഭാവീന്ത്യ അഥോ നോ ബത
വർതയന്തി

പശ്യാമ്യ് അഹം യുക്തരൂപാംസ് തഥൈവ; താം ഏവ സിദ്ധിം ശ്രാവയേഥാ
നൃപം തം

42 യേ ചാനാഥാ ദുർബലഃ സർവകാലം; ആത്മന്ത്യ ഏവ പ്രയതന്തേ fഥ മൃഗഃ
താംഗ് ചാപി ത്വം കൃപണാൻ സർവഥൈവ; അസ്മദ് വാക്യാത് കശലം താത
പുച്ഛേഃ

43 യേ ചാപ്യ് അന്യേ സംശ്രിതാ ധാർതരാഷ്ട്രാൻ; നാനാദിഗ്ഭ്യോ fഭ്യോഗതഃ
സൃതപത്ര

ദൃഷ്ട്വാ താംഗ് ചൈവാർഹതഗ് ചാപി സർവാനു; സമ്പുച്ഛേഥാഃ കശലം ചാവ്യയം
ച

44 ഏവം സർവാനാഗതാഭ്യോഗതാംഗ് ച; രാജേന്താ ദൃതാൻ സർവദിഗ്ഭ്യോ
fഭ്യപേതാൻ

പുഷ്ട്വാ സർവാനു കശലം താംഗ് ച സൃതഃ; പശ്യാദ് അഹം കശലീ തേഷു വാച്യഃ

45 ന ഹീദൃശഃ സന്ത്യ അപരേ പൃഥിവ്യാം; യേ യോധകാ ധാർതരാഷ്ട്രേണ
ലബ്ധാഃ

ധർമസ് തു നിത്യോ മമ ധർമ ഏവ; മഹാബലഃ ശത്രുനിബർഹണായ

46 ഇദം പുനർ വചനം ധാർതരാഷ്ട്രം; സുയോധനം സഞ്ജയ ശ്രാവയേഥാഃ

യസ് തേ ശരീരേ ഹൃദയം ദുനോതി; കാമഃ കരൂൻ അസപതോ fനശിഷ്ട്യാം

47 ന വിദ്യതേ യുക്തിർ ഏതസ്യ കാ ചിൻ; നൈവംവിധഃ സ്യാമ യഥാ പ്രിയം
തേ

ദദസ്വ വാ ശക്ര പുരം മഥൈവ; യുധ്യസ്വ വാ ഭാരതമുഖ്യവീര

അധ്യായം 31

1 [യ]

ഉത സന്തം അസന്തം ച ബാലം വൃദ്ധം ച സഞ്ജയ
ഉതാബലം ബലീയാംസം ധാതാ പ്രകൃതേ വശേ
2 ഉത ബാലായ പാണ്ഡിത്യം പണ്ഡിതായോത ബാലതാം
ദദാതി സർവം ഈശാനഃ പുരസ്താച് ഛത്രം ഉച്ഛരൻ
3 അലം വിജ്ഞാപനായ സ്യാദ് ആചക്ഷീമാ യഥാതഥം
അഥോ മന്ത്രം മന്ത്രയിത്യാ നയോന്യേനാതിഹൃഷ്ടവത്
4 ഗാവൽഗണേ കുരൂൻ ഗത്യാ യുതരാഷ്ട്രം മഹാബലം
അഭിവാദ്യോപസംഗൃഹ്യ തഃ പൃച്ഛേർ അനാമയം
5 ബ്രൂയാം ചൈനം ത്വം ആസീനം കരുഭിഃ പരിവാരിതം
തവൈവ രാജൻ വീര്യേണ സുഖം ജീവന്തി പാണ്ഡവാഃ
6 തവ പ്രസാദാദ് ബാലാസ് തേ പ്രാപ്താ രാജ്യം അരിന്ദമ
രാജ്യേ താൻ സ്ഥാപയിത്യാഗ്രേ നോപേക്ഷീർ വിനശിഷ്യതഃ
7 സർവം അപ്യ് ഏതദ് ഏകസ്യ നാലം സഞ്ജയ കസ്യ ചിത്
താത സംഹത്യ ജീവാമോ മാ ദ്വിഷദ്ദ്വോ വശം ഗമഃ
8 തഥാഭീഷ്ഠം ശാന്തനവം ഭാരതാനാം പിതാമഹം
ശിരസാഭിവദേഥാസ് ത്വം മമ നാമ പ്രകീർതയൻ
9 അഭിവാദ്യ ച വക്തവ്യസ് തതോ ിസ്താകം പിതാമഹ
ഭവതാ ശന്തനോർ വംശോ നിമഗ്നഃ പുനർ ഉച്ഛൃതഃ
10 സ ത്വം കരു തഥാ താത സ്വമതേന പിതാമഹ
യഥാ ജീവന്തി തേ പൗത്രാഃ പ്രീതിമന്തഃ പരസ്സരം
11 തഥൈവ വിദൂരം ബ്രൂയാഃ കുരൂണാം മന്ത്രധാരിണം
അയുദ്ധം സൗമ്യ ഭാഷസ്വ ഹിതകാമോ യുധിഷ്ഠിരഃ
12 അഥോ സുയോധനം ബ്രൂയാ രാജപുത്രം അമർഷണം
മധ്യേ കുരൂണാം ആസീനം അന്തരീയ പുനഃ പുനഃ
13 അപശ്യൻ മാം ഉപേക്ഷന്തം കൃഷ്ണാം ഏകാം സഭാ ഗതാം
തദുഖം അതിതിക്ഷമ മാ വധീഷ്ട കുരൂൻ ഇതി
14 ഏവം പൂർവാപരാൻ ക്ലേശാൻ അതിതിക്ഷന്ത പാണ്ഡവാഃ
യഥാബലീയസഃ സന്തസ് തത് സർവം കരവോ വിദുഃ
15 യൻ നഃ പ്രാബ്രാജയഃ സൗമ്യ അജിനൈഃ പ്രതിവാസിതാൻ
തദുഖം അതിതിക്ഷമ മാ വധീഷ്ട കുരൂൻ ഇതി
16 യത് തത് സഭായാം ആക്രമ്യ കൃഷ്ണാം കേശേഷ്ഠ് അധർഷയത്

ദുഃശാസനസ് തേ ിനമതേ തച് ചാസ്താഭിർ ഉപേക്ഷിതം
 17 യഥോചിതം സ്വകം ഭാഗം ലഭേമഹി പരന്തപ
 നിവർതയ പരദ്രവ്യേ ബുദ്ധിം ഗൃദ്ധാം നരർഷഭ
 18 ശാന്തിർ ഏവം ഭവേദ് രാജൻ പ്രീതിശ് ചൈവ പരസ്സരം
 രാജൈക ദേശം അപി നഃ പ്രയച്ഛ ശമം ഇച്ഛതാം
 19 കശ സന്ദലം വൃകസന്ദലം ആസന്ദീ വാരണാവതം
 അവസാനം ഭവേദ് അത്ര കിം ചിദ് ഏവ തു പഞ്ചമം
 20 ദ്രാതുണാം ദേഹി പഞ്ചാനാം ഗ്രാമാൻ പഞ്ച സുയോധന
 ശാന്തിർ നോ ിസ്തു മഹാപ്രാജ്ഞ ജ്ഞാതിഭിഃ സഹ സഞ്ജയ
 21 ദ്രാതാ ദ്രാതരം അന്വേതു പിതാ പുത്രേണ യുജ്യതാം
 സ്മയമാനാഃ സമായാതു പാഞ്ചാലാഃ കുരുഭിഃ സഹ
 22 അക്ഷതാൻ കുരുപാഞ്ചാലാൻ പശ്യേമ ഇതി കാമയേ
 സർവേ സുമനസസ് താത ശാമ്യമ ഭരതർഷഭ
 23 അലം ഏവ ശമായാസ്തി തഥാ യുദ്ധായ സഞ്ജയ
 ധർമാർഥയോർ അലം ചാഹം മൃദവേ ദാരുണായ ച

അധ്യായം 32

1 [വി]

അനജ്ഞാതഃ പാണ്ഡവേന പ്രയയൗ സഞ്ജയസ് തദാ

ശാസനം ധൃതരാഷ്ട്രസ്യ സർവം കൃത്വാ മഹാത്മനഃ

2 സമ്പ്രാപ്യ ഹാസ്തിനപുരം ശീഘ്രം ച പ്രവിവേശ ഹ

അന്തഃപുരം ഉപസ്മായ ദ്വാഃസ്മഥം വചനം അബ്രുവീത്

3 ആചക്ഷ്യ മാം ധൃതരാഷ്ടായ ദ്വാഃസ്മഥഃ ഉപാഗതം പാണ്ഡവാനാം സകാശാത്
ജാഗർതി ചേദ് അഭിവദേസ് ത്വം ഹി ക്ഷന്തഃ; പ്രവിശേയം വിദിതോ ഭൂമിപസ്യ

4 സഞ്ജയോ ിയം ഭൂമിപതേ നമസ് തേ; ദിദൃക്ഷയാ ദ്വാരം ഉപാഗതസ് തേ
പ്രാപ്നോ ദൂതഃ പാണ്ഡവാനാം സകാശാത്; പ്രശാധി രാജൻ കിം അയം കരോതു

5 ആചക്ഷ്യ മാംസുഖിനം കാല്യം അസ്മൈ; പ്രവേശ്യതാം സ്വാഗതം സഞ്ജയായ
ന ചാഹം ഏതസ്യ ഭവാമ്യ് അകാല്യഃ; സ മേ കസ്മാദ് ദ്വാരി തീഷ്ഠേത ക്ഷന്തഃ

6 തതഃ പ്രവിശ്യാനമതേ നൃപസ്യ; മഹദ് വേശ്ഠ പ്രാജ്ഞശ്ശരാഠ്യ മൃഗ്ഗം
സിംഹാസനസ്മഥം പാർഥിവം ആസസാദഃ; വൈചിത്രവീര്യം പ്രാഞ്ജലിഃ സൂതപു

ത്രഃ

7 സഞ്ജയോ ിഹം ഭൂമിപതേ നമസ് തേ; പ്രാപ്നോ ിസ്തി ഗത്വാ നരദേവ
പാണ്ഡവാൻ

അഭിവാദ്യ ത്വാം പാണ്ഡുപുത്രോ മനസിഃ; യുധിഷ്ഠിരഃ കശലം ചാനുപ്ലച്ഛത്

8 സ തേ പുത്രാൻ ജപ്ച്ഛതി പ്രിയമാണഃ; കച് ചിത് പുത്രൈഃ പ്രിയസേ നപ്ലഭിശ്
ച

തഥാ സുധൃദ്ഭിഃ സചിവൈശ് ച രാജൻ; യേ ചാപി ത്വാം ഉപജീവന്തി തൈശ് ച

9 അഭ്യേത്യ ത്വാം താത വദാമി സഞ്ജയ; അജാതശത്രും ച സുഖേന പാർഥം
കച് ചിത് സ രാജാ കശലീ സപുത്രഃ; സഹാമാത്യഃ സാനജഃ കൗരവാണാം

10 സഹാമാത്യഃ കശലീ പാണ്ഡുപുത്രോ; ഭൂയശ് ചാതോ യച് ച തേ ിഗ്രേ മനോ
ഫിത്രത്

നിർണിക്ത ധർമ്മാർഥകരോ മനസിഃ; ബഹുശ്ശൂതോ ദൃഷ്ടിമാഞ് ശീലവാംശ് ച

11 പരം ധർമ്മാത് പാണ്ഡവസ്യാനുശംസ്യം; ധർമഃ പരോ വിത്തചയാൻ മതോ
ഫസ്യ

സുഖപ്രിയേ ധർമ്മഹീനേ ന പാർഥോ; അനന്ദധൃതേ ഭാരത തസ്യ വിദ്ധി
12 പരപ്രയുക്തഃ പുരുഷോ വിചേഷ്ടതേ; സൂത്രപ്രോതാ ദാരുമയീവ യോഷാ
ഇഥം ദൃഷ്ട്വാ നിയമപാണ്ഡവസ്യ; മന്യേ പരം കരം ദൈവം മനുഷ്യാത്

13 ഇഥം ച ദൃഷ്ട്വാ തവ കർമ്മ ദോഷഃ; പാദോദർഭകം ഘോരം അവർണ രൂപം
യാവൻ നരഃ കാമയതേ ിതികാല്യം; താവൻ നരോ ിയം ലഭതേ പ്രശംസാം

14 അജാതശത്രുസ് തു വിഹായ പാപം; ജീർണാം ത്വചം സർപ ഇവാസമർഥാം
വിരോചതേ fഹാര്യ വൃത്തേന വിരോ; യുധിഷ്ഠിരസ് ത്വയി പാപം വിസൃജ്യ

15 അംഗാത്മനഃ കർമ്മ നിബോധ രാജൻ; ധർമാർഥയുക്താദ് ആര്യ വൃത്താദ്
അപേതം

ഉപക്രോശം ചേഹ ഗതോ fസി രാജൻ; നോഹേഗ് ച പാപം പ്രസജേദ് അമൃത്ര
16 സ ത്വം അർഥം സംശയിതം വിനാ തൈർ; ആശംസസേ പുത്ര വശാനഗോ
fദ്യ

അധർമ്മശബ്ദാദ് ച മഹാൻ പൃഥിവ്യാം; നേദം കർമ്മ ത്വത്സമം ഭാരതാഗ്ര്യ
17 ഹിനപ്രജേണാ ദൗഷ്ഠ്യലേയോ നൃശംസോ; ദീർഘവൈരി ക്ഷത്രവിദ്യാസ്
അധീരഃ

ഏവം ധർമാ നാപദഃ സന്തിതീർഷേദ്; ധീന വിദ്യോ യഗ് ച ഭവേദ് അശിഷ്ടഃ
18 കലേ ജാതോ ധർമ്മവാൻ യോ യശസ്വീ; ബഹുശ്രുതഃ സുഖജീവീ യതാത്മാ
ധർമാർഥയോർ ഗ്രഥിതയോർ ബിഭർതി; നാനൃത്ര ദിഷ്ടസ്യ വശാദ് ഉചൈതി

19 കഥം ഹി മന്ത്രാഗ്ര്യ ധരോ മനീഷീ; ധർമാർഥയോർ ആപദി സമ്പ്രണേതാ
ഏവം യുക്തഃ സർവമന്ത്രേർ അഹിനോ; അനാനൃശംസ്യം കർമ്മ കര്യാദ് അമൃഃ

20 തവാപീമേ മന്ത്രവിദഃ സമേത്യഃ; സമാസതേ കർമ്മസു നിത്യയുക്താഃ
തേഷാം അയം ബലവാൻ നിശ്ചയഗ് ച; കരു ക്ഷയാർഥേ നിരയോ വ്യപാദി

21 അകാലികം കരവോ നാഭവിഷ്യൻ; പാപേന ചേത് പാപം അജാതശത്രുഃ
ഇച്ഛേജ് ജാതു ത്വയി പാപം വിസൃജ്യ; നിന്ദാ ചേയം തവ ലോകേ fഭിവിഷ്യത്

22 കിം അന്യത്ര വിഷയാദ് ഇശ്വശ്വരാണാം; യത്ര പാർഥഃ പരലോകം ദദർശ
അത്യക്രാമത് സ തഥാ സംമതഃ സ്യാൻ; ന സംശയോ നാസ്തി മനുഷ്യകാരഃ

23 ഏതാൻ ഗുണാൻ കർമ്മക്രതാൻ അവേക്ഷ്യ; ഭാവാഭാവൗ വർത്തമാനാവ്
അനിത്യൗ
ബലീർ ഹി രാജാ പാരം അവിന്ദമാനോ; നാനൃത് കാലാത് കാരണം തത്ര
മേനേ

24 ചക്ഷഃ ശ്രോത്രേ നാസികാ ത്വക് ച ജീഹ്വാ; ജ്ഞാനസൈത്യതാന്ത് ആയത
നാനി ജനോഃ
താനി പ്രിതാന്ത് ഏവ തൃഷ്ണാ ക്ഷയാന്തേ; താന്ത് അവ്യഥോ ദുഃഖഹിനഃ പ്രണ
ദ്യാത്

25 ന ത്വ് ഏവം അന്യേ പുരുഷസ്യ കർമ്മ; സംവർത്തതേ സുപ്രയുക്തം യഥാവത്
മാതുഃ പിതുഃ കർമ്മണാഭിപ്രസൃതഃ; സംവർധതേ വിധിവദ് ഭോജനേന
26 പ്രിയാപ്രിയേ സുഖദുഃഖേ ച രാജൻ; നിന്ദാപ്രശംസേ ച ഭജേത ഏനം
പരസ് ത്വ് ഏനം ഗർഹയതേ fപരാധേ; പ്രശംസതേ സാധുവൃത്തം തം ഏവ

27 സ ത്യാ ഗർഹേ ഭാരതാനാം വിരോധാദ്; അന്തോ നൃനം ഭവിയായം പ്രജാനാം

നോ ചേദ് ഇദം തവ കർമാപരാധാത്; കരൂൻ ദഹേത് കൃഷ്ണ വർത്തേവ കക്ഷം

28 ത്യാം ഏവൈകോ ജാതപത്രേഷു രാജൻ; വശം ഗന്താ സർവലോകേ നരേന്ദ്രകാമാത്മനാം ശ്ലാഘസേ ദ്യുതകാലേ; നാനൃച്ഛ് ഛമാത് പശ്യ വിപാകം അസ്യ

29 അനാപ്താനാം പ്രഗ്രഹാത് ത്യാം നരേന്ദ്ര; തഥാപ്താനാം നിഗ്രഹാച്ഛ് ചൈവ രാജൻ

ഭൂമിം സ്തീതാം ദുർബലത്വാദ് അനന്താം; ന ശക്തസ് ത്യാം രക്ഷിതും കൗരവേയ

30 അനുജ്ഞാതോ രഥവേഗാവധൂതഃ; ശ്രാന്തോ നിപദ്യേ ശയനം നൃസിംഹ

പ്രാതഃ ശ്രോതാരഃ കരവഃ സഭായാം; അജാതശത്രോർ വചനം സമേതാഃ

അധ്യായം 33

1 [വ]

ദ്വാഃസ്ഥം പ്രാഹ മഹാപ്രാജ്ഞോ യുതരാഷ്ടോ മഹീപതിഃ
 വിദൂരം ദ്രഷ്ടും ഇച്ഛാമി തം ഇഹാനയ മാചിരം
 2 പ്രഹിതോ യുതരാഷ്ടേണ ദൂതഃ ക്ഷത്താരം അബ്രവീത്
 ഈശ്വരസ് ത്യാം മഹാരാജോ മഹാപ്രാജ്ഞ ദിദൃക്ഷതി
 3 ഏവം ഉക്തസ് തു വിദൂരഃ പ്രാപ്യ രാജനിവേശനം
 അബ്രവീദ് യുതരാഷ്ടായ ദ്വാഃസ്ഥ മാം പ്രതിവേദയ
 4 വിദൂരോ ിയം അനുപ്രാപ്നോ രാജേന്ദ്ര തവ ശാസനാത്
 ദ്രഷ്ടും ഇച്ഛതി തേ പാദൗ കിം കരോതു പ്രശാധി മാം
 5 പ്രവേശയ മഹാപ്രാജ്ഞം വിദൂരം ദീർഘദർശിനം
 അഹം ഹി വിദൂരസ്യാസ്യ നാകാല്യോ ജാതു ദർശനേ
 6 പ്രവിശാന്തഃ പുരം ക്ഷത്തർ മഹാരാജസ്യ ധീമതഃ
 ന ഹി തേ ദർശനേ ികാല്യോ ജാതു രാജാ ബ്രവീതി മാം

7 [വ]

തതഃ പ്രവിശ്യ വിദൂരോ യുതരാഷ്ട നിവേശനം
 അബ്രവീത് പ്രാഞ്ജലിർ വാക്യം ചിന്തയാനം നരാധിപം
 8 വിദൂരോ ിഹം മഹാപ്രാജ്ഞ സമ്പ്രാപ്തസ് തവ ശാസനാത്
 യദി കിം ചന കർതവ്യം അയം അസ്മി പ്രശാധി മാം
 9 സഞ്ജയോ വിദൂര പ്രാപ്നോ ഗർഹയിത്യാ ച മാം ഗതഃ
 അജാതശത്രോഃ ശ്യാ വാക്യം സഭാമധ്യേ സ വക്ഷ്യതി
 10 തസ്യാദ്യ കരുവീരസ്യ ന വിജ്ഞാതം വചോ മയാ
 തൻ മേ ദഹതി ഗാത്രാണി തദ് അകാർഷീത് പ്രജാഗരം
 11 ജാഗ്രതോ ദഹ്യമാനസ്യ ശ്രേയോ യദ് ഇഹ പശ്യസി
 തദ് ബ്രഹ്മി ത്യാം ഹി നസ് താത ധർമാർഥകശലോ ഹ്യ അസി
 12 യതഃ പ്രാപ്തഃ സഞ്ജയഃ പാണ്ഡവേഭ്യോഃ ന മേ യഥാവൻ മനസഃ പ്രശാന്തിഃ
 സവേന്ദ്രിയാണ്യ് അപ്രകൃതിം ഗതാനിഃ കിം വക്ഷ്യതീത് ഏവ ഹി മേ ിദ്യ
 ചിന്താ
 13 അഭിയുക്തം ബലവതാ ദുർബലം ഹീനസാധനം
 ഹൃതസ്യാം കാമിനം ചോരം ആവിശന്തി പ്രജാഗരഃ
 14 കച് ചിദ് ഏതൈർ മഹാദോഷൈർ ന സൃഷ്ടോ ിസി നരാധിപ
 കച് ചിൻ ന പരവിത്തേഷു ഗൃധ്യൻ വിപതിതപ്യസേ
 15 ശ്രോതും ഇച്ഛാമി തേ ധർമ്യം പരം നൈഃശ്രേയസം വചഃ

അസ്തിർ രാജർഷിവംശേ ഹി ത്വം ഏകഃ പ്രാജ്ഞസംമതഃ
 16 നിഷേവതേ പ്രശസ്താനി നിന്ദിതാനി ന സേവതേ
 അനാസ്തികഃ ശ്രദധാന ഏതത് പണ്ഡിത ലക്ഷണം
 17 ക്രോധോ ഹർഷശ് ച ദർപശ് ച ഹ്രീസ്തംഭോ മാന്യമാനിതാ
 യം അർഥാൻ നാപകർഷന്തി സ വൈ പണ്ഡിത ഉച്യതേ
 18 യസ്യ കൃത്യം ന ജാനന്തി മന്ത്രം വാ മന്ത്രിതം പരേ
 കൃതം ഏവാസ്യ ജാനന്തി സ വൈ പണ്ഡിത ഉച്യതേ
 19 യസ്യ കൃത്യം ന വിഘ്നന്തി ശീതം ഉഷ്ണം ഭയം രതിഃ
 സമൃദ്ധിർ അസമൃദ്ധിർ വാ സ വൈ പണ്ഡിത ഉച്യതേ
 20 യസ്യ സംസാരിണി പ്രജ്ഞാ ധർമാർഥാവ് അനുവർതതേ
 കാമാദ് അർഥം വൃണീതേ യഃ സ വൈ പണ്ഡിത ഉച്യതേ
 21 യഥാശക്തി ചികീർഷന്തി യഥാശക്തി ച കർവതേ
 ന കിം ചിദ് അവമന്യതേ പണ്ഡിതാ ഭരതർഷഭ
 22 ക്ഷിപ്രം വിജാനാതി ചിരം ശൃണോതി; വിജ്ഞായ ചാർഥം ഭജതേ ന
 കാമാത്
 നാസമ്പൃഷ്ടോ വ്യൗപയുജ്ജ്വലേ പരാർഥേ; തത് പ്രജ്ഞാനം പ്രഥമം പണ്ഡിതസ്യ
 23 നാപ്രാപ്യം അഭിവാഞ്ഛന്തി നഷ്ടം നേച്ഛന്തി ശോചിതും
 ആപസ്യ ച ന മുഹ്യന്തി നരാഃ പണ്ഡിത ബുദ്ധയഃ
 24 നിശ്ചിത്യ യഃ പ്രകൃമതേ നാന്തർ വസതി കർമണഃ
 അവസ്യ കാലോ വശ്യാത്മാ സ വൈ പണ്ഡിത ഉച്യതേ
 25 ആര്യ കർമണി രാജ്യന്തേ ഭൂതികർമാണി കർവതേ
 ഹിതം ച നാഭ്യസ്യന്തി പണ്ഡിതാ ഭരതർഷഭ
 26 ന ഹൃഷ്യത്യ് ആത്മസംമാനേ നാവമാനേന തപ്യതേ
 ഗാംഗോ ഹ്രദ ഇവാക്ഷോഭ്യോ യഃ സ പണ്ഡിത ഉച്യതേ
 27 തത്ത്വജ്ഞഃ സർവഭൂതാനാം യോഗജ്ഞഃ സർവകർമണാം
 ഉപായജ്ഞോ മനുഷ്യാണാം നരഃ പണ്ഡിത ഉച്യതേ
 28 പ്രവൃത്ത വാക് ചിത്രകഥ ഉഘ്രഹവാൻ പ്രതിഭാനവാൻ
 ആശു ഗ്രന്ഥസ്യ വക്താ ച സ വൈ പണ്ഡിത ഉച്യതേ
 29 ശ്രൂതം പ്രജ്ഞാനഗം യസ്യ പ്രജ്ഞാ ചൈവ ശ്രുതാനഗാ
 അസംഭിന്നാര്യ മദ്യാദഃ പണ്ഡിതാവ്യാം ലഭേതേ സഃ
 30 അശ്രുതശ് ച സമുന്നഭോ ദരിദ്രശ് ച മഹാമനാഃ
 അർഥാഗ് ചാകർമണാ പ്രേപ്സുർ മൂഢ ഇത്യ് ഉച്യതേ ബുദ്ധൈഃ
 31 സ്വം അർഥം യഃ പരിത്യജ്യ പരാർഥം അനുതിഷ്ഠതി

മിഥ്യാ ചരതി മിത്രാർഥേ യശ് ച മൂഢഃ സ ഉച്യതേ
 32 അകാമാൻ കാമയതി യഃ കാമയാനാൻ പരിദ്വിഷൻ
 ബലവനം ച യോ ദ്വേഷി തം ആഹൂർ മൂഢചേതസം
 33 അമിത്രം കരുതേ മിത്രം മിത്രം ദ്വേഷി ഹിനസ്തി ച
 കർമ്മ ചാരഭതേ ദുഷ്ടം തം ആഹൂർ മൂഢചേതസം
 34 സംസാരയതി കൃത്യാനി സർവത്ര വിചികിത്സതേ
 ചിരം കരോതി ക്ഷിപ്രാർഥേ സ മൂഢോ ഭരതർഷഭ
 35 അനാഹൃതഃ പ്രവിശതി അപ്യഷ്ടോ ബഹു ഭാഷതേ
 വിശ്വസത്യ് അപ്രമത്തേഷു മൂഢ ചേതാ നരാധമഃ
 36 പരം ക്ഷിപതി ദോഷേണ വർതമാനഃ സ്വയം തഥാ
 യശ് ച ക്രൂധ്യത്യ് അനീശഃ സൻ സ ച മൂഢതമോ നരഃ
 37 ആത്മനോ ബലം ആജ്ഞായ ധർമാർഥപരിവർജിതം
 അലഭ്യം ഇച്ഛൻ നൈഷ്കർമ്യാൻ മൂഢ ബുദ്ധിർ ഇഹോച്യതേ
 38 അശിഷ്യം ശാസ്തി യോ രാജന്യശ് ച ശൂന്യം ഉപാസതേ
 കദര്യം ഭജതേ യശ് ച തം ആഹൂർ മൂഢചേതസം
 39 അർഥം മഹാന്തം ആസാദ്യ വിദ്യാം ഐശ്വര്യം ഏവ വാ
 വിചരത്യ് അസമുന്നഭോ യഃ സ പണ്ഡിത ഉച്യതേ
 40 ഏകഃ സമ്പന്നം അശ്നാതി വസ് തേ വാസശ് ച ശോഭനം
 യോ fസംവിഭജ്യ ഭൃത്യേഭ്യഃ കോ നൃശംസതരസ് തതഃ
 41 ഏകഃ പാപാനി കരുതേ ഫലം ഭുങ്ക്തേ മഹാജനഃ
 ഭോക്താരോ വിപ്രമുച്യന്തേ കർതാ ദോഷേണ ലിപ്യതേ
 42 ഏകം ഹന്യാൻ ന വാഹന്യാദ് ഇഷ്ടർ മുക്തോ ധനുഷ്കതാ
 ബുദ്ധിർ ബുദ്ധിമതോത്സൃഷ്ടാ ഹന്യാദ് രാഷ്ട്രം സരാജകം
 43 ഏകയാ ദ്വേ വിനിശ്ചിത്യ ത്രിംശ് ചതുർഭിർ വശേ കരു
 പഞ്ച ജിത്വാ വിദിത്വാ ഷട് സപ്ത ഹിത്വാ സുഖീ ഭവ
 44 ഏകം വിഷരസോ ഹന്തി ശസ്ത്രേണൈകശ് ച വധ്യതേ
 സരാഷ്ട്രം സ പ്രജം ഹന്തി രാജാനം മന്ത്രവിസ്രവഃ
 45 ഏകഃ സ്വാദു ന ഭുജീത ഏകശ് ചാർഥാൻ ന ചിന്തയേത്
 ഏകോ ന ഗച്ഛേദ് അധ്വാനം നൈകഃ സുപ്തേഷു ജാഗ്രയാത്
 46 ഏകം ഏവാദിതീയം തദ് യദ് രാജൻ നാവബുധ്യസേ
 സത്യം സ്വർഗസ്യ സോപാനം പാരാവാരസ്യ നാർ ഇവ
 47 ഏകഃ ക്ഷമാവതാം ദോഷോ ദിതീയോ നോപലഭ്യതേ
 യദ് ഏനം ക്ഷമയാ യുക്തം അശക്തം മന്യതേ ജനഃ

48 ഏകോ ധർമ്മഃ പരം ശ്രേയഃ ക്ഷമൈകാ ശാന്തിർ ഉത്തമാ
 വിദ്വൈകാ പരമാ ദൃഷ്ടീർ അഹിംസൈകാ സുഖാവഹാ
 49 ദ്വാവ് ഇമൗ ഗ്രസതേ ഭൂമിഃ സർപോ ബിലശയാൻ ഇവ
 രാജാനം ചാവിരോദ്ധാരം ബ്രാഹ്മണം ചാപ്രവാസിനം
 50 ദ്വേ കർമ്മണീ നരഃ കർവന് അസ്മിൻ ലോകേ വിരോചതേ
 അബ്രവൻ പരഷം കിം ചിദ് അസതോ നാർഥയംസ് തഥാ
 51 ദ്വാവ് ഇമൗ പുരുഷവ്യാഘ്രേ പരപ്രത്യയ കാരിണൗ
 സ്ത്രീയഃ കാമിത കാമിന്യോ ലോകഃ പൂജിത പൂജകഃ
 52 ദ്വാവ് ഇമൗ കണ്ടകൗ തീക്ഷ്ണൗ ശരീരപരിശോഷണൗ
 യശ് ചാധനഃ കാമയതേ യശ് ച കപ്യത്യ് അനീശരഃ
 53 ദ്വാവ് ഇമൗ പുരുഷൗ രാജൻ സ്വർഗസ്യ പരി തിഷ്ഠതഃ
 പ്രഭൃശ് ച ക്ഷമയാ യുക്തോ ദരിദ്രശ് ച പ്രദാനവാൻ
 54 ന്യായാഗതസ്യ ദ്രവ്യസ്യ ബോദ്ധവ്യൗ ദ്വാവ് അതിക്രമൗ
 അപാത്രേ പ്രതിപത്തിശ് ച പാത്രേ ചാപ്രതിപാദനം
 55 ത്രയോ ന്യായാ മനുഷ്യാണാം ശ്രൂയന്തേ ഭരതർഷഭ
 കനീയാൻ മധ്യമഃ ശ്രേഷ്ഠ ഇതി വേദവിദോ വിദുഃ
 56 ത്രിവിധാഃ പുരുഷാ രാജന് ഉത്തമാധമമധ്യമാഃ
 നിയോജയേദ് യഥാവത് താംസ് ത്രിവിധേഷ് ഏവ കർമ്മസു
 57 ത്രയ ഏവാധനാ രാജൻ ഭാര്യാ ദാസസ് തഥാ സുതഃ
 യത് തേ സമധിഗച്ഛന്തി യസ്യ തേ തസ്യ തദ് ധനം
 58 ചത്വാരീ രാജ്ഞാ ഇ മഹാബലേനഃ വർജ്യാന് ആഹുഃ പണ്ഡിതസ് താനി
 വിദ്യാത്
 അൽപപ്രജൈഃ സഹ മന്ത്രം ന കര്യാൻ; ന ദീർഘസുന്ദ്രൈർ അലസൈശ്
 ചാരണൈശ് ച
 59 ചത്വാരീ തേ താത ഗൃഹേ വസന്തുഃ ശ്രിയാഭിജ്ജ്ഞസ്യു ഗൃഹസ്ഥ ധർമ്മേ
 വൃദ്ധോ ജ്ഞാതീർ അവസനഃ കലീനഃ; സഖാ ദരിദ്രോ ഭഗീനീ ചാനപത്യാ
 60 ചത്വാര്യ് ആഹ മഹാരാജ സദ്യസ്താനി ബൃഹസ്പതിഃ
 പൃച്ഛതേ ത്രിദശേന്ദ്രായ താനീമാനി നിബോധ മേ
 61 ദേവതാനാം ച സങ്കൽപം അനുഭാവം ച ധീമതാം
 വിനയം കൃതവിദ്യാനാം വിനാശം പാപകർമ്മണം
 62 പഞ്ചാഗന്യോ മനുഷ്യേണ പരിചര്യഃ പ്രയത്തഃ
 പിതാ മാതാഗ്നിർ ആത്മാ ച ഗുരുശ് ച ഭരതർഷഭ
 63 പഞ്ചൈവ പൂജയംൽ ലോകേ യശഃ പ്രാപ്നോതി കേവലം

ദേവൻ പിതൃൻ മനുഷ്യാംഗ് ച ഭിക്ഷുൻ അതിഥിപഞ്ചമാൻ
 64 പഞ്ച ത്യാനഗമിഷ്യന്തി യത്ര യത്ര ഗമിഷ്യസി
 മിത്രാണ്യ് അമിത്രാ മധ്യസ്ഥാ ഉപജീവ്യോപജീവിനഃ
 65 പഞ്ചേന്ദ്രിയസ്യ മർത്യസ്യ ഛിദ്രം ചേദ് ഏകം ഇന്ദ്രിയം
 തതോ ിസ്യ സ്രവതി പ്രജ്ഞാ ദൃതേഃ പാദാദ് ഇവോദകം
 66 ഷഡ് ദോഷാഃ പുരുഷേണേഹ ഹാതവ്യാ ഭൂതിം ഇച്ഛതാ
 നിദ്രാ തന്ദ്രീ ഭയം ക്രോധ ആലസ്യം ദീർഘസ്മൃതതാ
 67 ഷഡ് ഇമാൻ പുരുഷോ ജഹ്യാദ് ഭിന്നാം നാവാം ഇവാർണവേ
 അപ്രവർത്താരം ആചാര്യം അനധീയാനം ജഗതിജം
 68 അരക്ഷിതാരം രാജാനം ഭാര്യാം ചാപ്രിയ വാദിനീം
 ഗ്രാമകാരം ച ഗോപാലം വനകാമം ച നാപിതം
 69 ഷഡ് ഏവ തു ഗുണാഃ പുംസാ ന ഹാതവ്യാഃ കദാ ചന
 സത്യം ദാനം അനാലസ്യം അനസൃയാ ക്ഷമാ ധൃതിഃ
 70 ഷണ്ണാം ആത്മനി നിത്യാനാം ഐശ്വര്യം യോ ിധിഗച്ഛതി
 ന സ പാപൈഃ കൃതോ ിനർമൈർ യുജ്യതേ വിജിതേന്ദ്രിയഃ
 71 ഷഡ് ഇമേ ഷട്സു ജീവന്തി സപ്തമോ നോപലഭ്യതേ
 ചോരാഃ പ്രമത്തേ ജീവന്തി വ്യാധിതേഷു ചികിത്സകാഃ
 72 പ്രമദാഃ കാമയാനേഷു യജമാനേഷു യാജകാഃ
 രാജാ വിവദമാനേഷു നിത്യം മൂർഖേഷു പണ്ഡിതാഃ
 73 സപ്ത ദോഷാഃ സദാ രാജ്ഞാ ഹാതവ്യാ വ്യസനോദയാഃ
 പ്രായശോ ഞൈർ വിനശ്യന്തി കൃതമൂലാഗ് ച പാർഥിവാഃ
 74 സ്ത്രീയോ ിക്ഷാ മൃഗയാ പാനം വാക് പാരുഷ്യം ച പഞ്ചമം
 മഹച് ച ദണ്ഡപാരുഷ്യം അർഥദുഷണം ഏവ ച
 75 അഷ്ടൗ പൂർവനിമിത്താനി നരസ്യ വിനശിഷ്യതഃ
 ബ്രാഹ്മണാൻ പ്രഥമം ദ്രേഷ്ടി ബ്രാഹ്മണൈഗ് ച വിരധ്യതേ
 76 ബ്രാഹ്മണ സ്യാനി ചാദത്തേ ബ്രാഹ്മണാംഗ് ച ജീലാംസതി
 രഥതേ നിന്ദയാ ചൈഷാം പ്രശംസാം നാഭിനന്ദതി
 77 നൈതാൻ സ്മരതി കൃത്യേഷു യാചിതഗ് ചാഭ്യസൃയതി
 ഏതാൻ ദോഷാൻ നരഃ പ്രാജ്ഞോ ബുദ്ധ്യാ ബുദ്ധ്യാ വിവർജയേത്
 78 അഷ്ടാവ് ഇമാനി ഹർഷസ്യ നവ നീതാനി ഭാരത
 വർതമാനാനി ദൃശ്യന്തേ താന്യ് ഏവ സുസുഖാന്യ് അപി
 79 സമാഗമഗ് ച സഖിഭിർ മഹാംഗ് ചൈവ ധനാഗമഃ
 പുത്രേണ ച പരിഷ്യാഗഃ സംനിപാതഗ് ച മൈഥുനേ

80 സമയേ ച പ്രിയാലാപഃ സ്വയുമേഷു ച സംനതിഃ
അഭിപ്രേതസ്യ ലാഭേച്ഛ പൂജാ ച ജനസംസദി
81 നവദ്വാരം ഇദം വേശ്ണ ത്രിസുന്ദണം പഞ്ച സാക്ഷികം
ക്ഷേത്രജ്ഞാധിഷ്ഠിതം വിദ്വാൻ യോ വേദ സ പരഃ കവിഃ
82 ദശ ധർമ്മം ന ജാനന്തി ധൃതരാഷ്ട്ര നിബോധ താൻ
മത്തഃ പ്രമത്ത ഉന്മത്തഃ ശ്രാന്തഃ ക്രുദ്ധോ ബുഭുക്ഷിതഃ
83 ത്വരമാണശ്ച്ഛ ഭീരുശ്ച്ഛ ലുബ്ധഃ കാമീ ച തേ ദശ
തസ്സാദ് ഏതേഷു ഭാവേഷു ന പ്രസജേജത പണ്ഡിതഃ
84 അത്രൈവോദാഹരന്തീമം ഇതിഹാസം പുരാതനം
പുത്രാർമ്മം അസുരേന്ദ്രേണ ഗീതം ചൈവ സുധന്വനാ
85 യഃ കാമമന്യു പ്രജഹാതി രാജാഃ പാത്രേ പ്രതിഷ്ഠാപയതേ ധനം ച
വിശേഷവിച്ഛിന്ത്യതവാൻ ക്ഷിപ്രകാരീഃ തം സർവലോകഃ കരുതേ പ്രമാണം
86 ജാനാതി വിശ്വാസധീനം മനുഷ്യാൻഃ വിജ്ഞാത ഭോഷേഷു ദധാതി ദണ്ഡം
ജാനാതി മാത്രാം ച തഥാ ക്ഷമാം ചഃ തം താദൃശം ശ്രീർ ജുഷതേ സമഗ്രാ
87 സുദുർബലം നാവജാനാതി കം ചിദ്ഃ യുക്തോ രിപും സേവതേ ബുദ്ധിപുർവ്വം
ന വിഗ്രഹം രോചയതേ ബലസൈന്ധഃ കാലേ ച യോ വിക്രമതേ സ ധീരഃ
88 പ്രാപ്യാപദം ന വ്യഥതേ കദാ ചിദ്ഃ ഉദ്യോഗം അനിച്ഛതി ചാപ്രമത്തഃ
ദുഃഖം ച കാലേ സഹതേ ജിതാത്മാഃ ധൂരന്ധരസ് തസ്യ ജിതാഃ സപന്താഃ
89 അനർഥകം വിപ്ര വാസം ഗൃഹേഭ്യഃ പാപൈഃ സന്ധിം പരദാരാഭിമർശം
ദംഭം സ്നേഹ്യം പൈശുനം മദ്യ പാനംഃ ന സേവതേ യഃ സ സുഖീ സദൈവ
90 ന സംരംഭേണാരഭതേ ദീർഘവർഗംഃ ആകാശിതഃ ശംസതി തഥ്യം ഏവ
ന മാത്രാർഥേ രോചയതേ വിവാദംഃ നാപുജിതഃ കപ്യതി ചാപ്യ് അമൃതഃ
91 ന യോ ദൃഢസത്യത് അനകമ്പതേ ചഃ ന ദുർബലഃ പ്രാതിഭാവ്യം കരോതി
നാത്യഹ കിം ചിത് ക്ഷമതേ വിവാദംഃ സർവത്ര താദൃഗ് ലഭതേ പ്രശംസാം
92 യോ നോദ്ധതം കരുതേ ജാതു വേഷംഃ ന പൗരുഷേണാപി വികത്ഥതേ
ദന്യാൻ
ന മൂർച്ഛിതഃ കടുകാന്യ് ആഹ കിം ചിത്ഃ പ്രിയം സദാ തം കരുതേ ജനോ ദപി
93 ന വൈരം ഉദ്ദീപയതി പ്രശാന്തഃഃ ന ദർമ്മം ആരോഹതി നാസ്തം ഏതി
ന ദുർഗതോ ദസ്തിതി കരോതി മന്യൂഃഃ തം ആര്യ ശീലം പരം ആഹുർ അഗ്ര്യം
94 ന സ്വേ സുഖേ വൈ കരുതേ പ്രഹർഷംഃഃ നാനൃസ്യ ദുഃഖേ ഭവതി പ്രതീതഃ
ദത്താ ന പശ്ചാത് കരുതേ ദനുതാപംഃഃ ന കത്ഥതേ സത്പുരുഷാര്യ ശീലഃ
95 ദേശാചാരാൻ സമയാഞ്ച്ഛാതിധർമ്മാൻഃ ബുഭുഷതേ യസ് തു പരാവരജ്ഞഃ
സ തത്ര തത്രാധിഗതഃ സദൈവഃ മഹാജനസ്യാധിപത്യം കരോതി

96 ദാഭം മോഹം മത്സരം പാപകൃത്യം; രാജദ്രിഷ്ടം പൈശ്വര്യം പൃഗവൈരം
മത്തോന്മത്തൈർ ദുർജ്ജനൈസ് ചാപി വാദം; യഃ പ്രജ്ഞാവാൻ വർജ്ജയേത് സ
പ്രധാനഃ

97 ദമം ശൗചം ദൈവതം മംഗലാനി; പ്രായശ്ചിത്തം വിവിധാൽ ലോകവാദാൻ
ഏതാനി യഃ കരുതേ നൈത്യകാനി; തന്വ്യാത്മാനം ദേവതാ രാധയന്തി

98 സമൈർ വിവാഹം കരുതേ ന ഹീനൈഃ; സമൈഃ സഖ്യം വ്യവഹാരം
കഥാശ് ച

ഗുണൈർ വിശിഷ്ടാശ് ച പുരോ ദധാതി; വിപശ്ചിതസ് തസ്യ നയാഃ സുനീതാഃ
99 മിതം ഭുക്തേ സംവിജ്യാശ്രിതേഭ്യോ; മിതം സ്വപിത്യ് അമിതം കർമ്മക്രയാ
ദദാത്യ് അമിത്രേഷ് അപി യാചിതഃ സംസഃ; തം ആത്മവന്തം പ്രജഹാത്യ്
അനർഥാഃ

100 ചികീർഷിതം വിപ്രകൃതം ച യസ്യ; നാന്യേ ജനാഃ കർമ്മ ജാനന്തി കിം ചിത്
മന്ത്രേ ഗുപ്തേ സമ്യഗ് അനുഷ്ഠിതേ ച; സ്വൽപോ നാസ്യ വ്യഥതേ കശ് ചിദ്
അർഥഃ

101 യഃ സർവഭൂതപ്രശമേ നിവിഷ്ടഃ; സത്യോ മുദുർ ദാനകൃച് ഛതുഃ ഭാവഃ
അതീവ സഞ്ജ്ഞായതേ ജ്ഞാതിമധ്യേ; മഹാമണിർ ജാത്യ ഇവ പ്രസന്നഃ

102 യ ആത്മനാപത്രപതേ ഭൃശം നരഃ; സ സർവലോകസ്യ ഗുരുർ ഭവത്യ് ഉത
അനന്ത തേജാഃ സുമനാഃ സമാഹിതഃ; സ്വതേജസാ സൂര്യ ഇവാവഭാസതേ

103 വനേ ജാതാഃ ശാപദഗ്ധസ്യ രാജ്ഞഃ; പാണ്ഡോഃ പുത്രാഃ പഞ്ച പഞ്ചേന്ദ്ര
കൽപാഃ

ത്വയൈവ ബാലാ വർധിതാഃ ശിക്ഷിതാശ് ച; തവാദേശം പാലയന്ത്യ് ആംബി
കേയ

104 പ്രദായൈഷാം ഉചിതം താത രാജ്യം; സുഖീ പുത്രൈഃ സഹിതോ മോദമാനഃ
ന ദേവാനാം നാപി ച മാനുഷാണാം; ഭവിഷ്യസി ത്വം തർകണീയോ നരേന്ദ്ര

അധ്യായം 34

1 [ധൃ]

ജാഗ്രതോ ദഹ്യമാനസ്യ യത് കാര്യാ അനുപശ്യസി
 തദ് ബ്രൂഹി ത്വം ഹി നസ് താത ധർമാർഥകുശലഃ ശുചിഃ
 2 ത്വം മാം യഥാവദ് വിദുര പ്രശാധിഃ പ്രജ്ഞാ പൂർവം സർവം അജാതശത്രുഃ
 യൻ മന്യസേ പഥ്യം അദീനസത്ത്വഃ ശ്രേയഃ കരം ബ്രൂഹി തദ് വൈ കുരൂണാം
 3 പാപാശംഗീ പാപം ഏവ നൗപശ്യൻഃ പൃച്ഛാമി ത്വാം വ്യാകുലേനാത്മനാഹം
 കവേ തൻ മേ ബ്രൂഹി സർവം യഥാവൻഃ മനീഷിതം സർവം അജാതശത്രുഃ
 4 ശുഭം വാ യദി വാ പാപം ദ്വേഷ്യം വാ യദി വാ പ്രിയം
 അപൃഷ്ടസ് തസ്യ തദ് ബ്രൂയാദ് യസ്യ നേച്ഛേത് പരാഭവം
 5 തസ്താദ് വക്ഷ്യാമി തേ രാജൻ ഭവം ഇച്ഛൻ കുരൂൻ പ്രതി
 വചഃ ശ്രേയഃ കരം ധർമ്യം ബ്രൂവതസ് തൻ നിബോധ മേ
 6 മിഥ്യോപേതാനി കർമാണി സിദ്യേയൂർ യാനി ഭാരത
 അനുപായ പ്രയുക്താനി മാ സു തേഷു മനഃ കൃമാഃ
 7 തഥൈവ യോഗവിഹിതം ന സിദ്യേത് കർമ്മ യൻ നൃപ
 ഉപായയുക്തം മേധാവി ന തത്ര ശ്ലപയേൻ മനഃ
 8 അനുബന്ധാൻ അവേക്ഷേത സാനുബന്ധേഷു കർമ്മസു
 സന്ധ്യാര്യ ച കർവീത ന വേഗേന സമാചരേത്
 9 അനുബന്ധം ച സന്ദ്രേക്ഷ്യ വിപാകാംശ് ചൈവ കർമ്മണാം
 ഉത്ഥാനം ആത്മനശ് ചൈവ ധീരഃ കർവീത വാ ന വാ
 10 യഃ പ്രമാണം ന ജാനാതി സ്ഥാനേ വൃദ്ധൗ തഥാ ക്ഷയേ
 കോശേ ജനപദേ ദണ്ഡേ ന സ രാജ്യാവതിഷ്ഠതേ
 11 യസ് ത്വ് ഏതാനി പ്രമാണാനി യഥോക്താന്യ് അനുപശ്യതി
 യുക്തോ ധർമാർഥയോർ ജ്ഞാനേ സ രാജ്യം അധിഗച്ഛതി
 12 ന രാജ്യം പ്രാപ്തം ഇത്യ് ഏവ വർതിതവ്യം അസാന്ദ്രതം
 ശ്രിയം ഹ്യ് അവിനയോ ഹന്തി ജരാ രൂപം ഇവോത്തമം
 13 ഭക്ഷ്യോത്തമ പ്രതിച്ഛന്നം മത്സ്യോ ബധിശം ആയസം
 രൂപാദിപാതീ ഗ്രസതേ നാനുബന്ധം അവേക്ഷതേ
 14 യച് ഛക്യാം ഗ്രസിയം ഗ്രസ്യം ഗ്രസ്തം പരിണമേച് ച യത്
 ഹിതം ച പരിണാമേ യത് തദ് അദ്യം ഭൂതിം ഇച്ഛതാ
 15 വനസ്പതേർ അപക്വാനി ഫലാനി പ്രചിനോതി യഃ
 സ നാപ്ലോതി രസം തേഭ്യോ ബീജം ചാസ്യ വിനശ്യതി
 16 യസ് ത്വ പക്വം ഉപാദത്തേ കാലേ പരിണതം ഫലം

ഫലാദ് രസം സ ലഭതേ ബീജാച് ചൈവ ഫലം പുനഃ
 17 യഥാ മധു സമാദത്തേ രക്ഷൻ പുഷ്പാണി ഷട്പദഃ
 തദ്വദ് അർമാൻ മനഷ്യേഭ്യ ആദദ്യാദ് അവിഹിംസയാ
 18 പുഷ്പം പുഷ്പം വിചിന്ദീത മൂലച്ഛേദം ന കാരയേത്
 മാലാ കാര ഇവാരാമേ ന യഥാംഗാര കാരകഃ
 19 കിം ന മേ സ്യാദ് ഇദം കൃത്യാ കിം ന മേ സ്യാദ് അകർവതഃ
 ഇതി കർമാണി സഞ്ചിന്ത്യ കര്യാദ് വാ പുരുഷോ ന വാ
 20 അനാരദ്യാ ഭവന്ത്യ അർഥാഃ കേ ചിൻ നിത്യം തഥാഗതാഃ
 കൃതഃ പുരുഷകാരോ ഽപി ഭവേദ് യേഷു നിരർഥകഃ
 21 കാംശ് ചിദ് അർമാൻ നരഃ പ്രാജ്ഞോ ലഭ മൂലാൻ മഹാഫലാൻ
 ക്ഷിപ്രം ആരഭതേ കർതും ന വിഘ്നേതി താദൃശാൻ
 22 ഋജു പശ്യതി യഃ സർവം ചക്ഷുഷാനുപിബന് ഇവ
 ആസീനം അപി തുഷ്ണികം അനരജ്യന്തി തം പ്രജാഃ
 23 ചക്ഷുഷാ മനസാ വാചാ കർമണാ ച ചതുർവിധം
 പ്രസാദയതി ലോകം യസ് തം ലോകോ ഽനപ്രസീദതി
 24 യസ്മാത് ത്രസ്യന്തി ഭൂതാനി മൃഗവ്യാധാൻ മൃഗാ ഇവ
 സാഗരാന്താം അപി മഹീം ലബ്ധ്യാ സ പരിഹീയതേ
 25 പിതൃപൈതാമഹം രാജ്യം പ്രാപ്തവാൻ സ്വേന തേജസാ
 വായുർ അദ്രം ഇവാസാദ്യ ഭ്രംശയത്യ അനയേ സമിതഃ
 26 ധർമ്മം ആചരതോ രാജന്തഃ സദ്ഭിശ് ചരിതം ആദിതഃ
 വസുധാ വസുസമ്പൂർണാ വർധതേ ഭൂതിവർധനീ
 27 അഥ സന്ത്യജതോ ധർമ്മം അധർമ്മം ചാനതിഷ്ഠതഃ
 പ്രതിസംവേഷ്ടതേ ഭൂമിർ അഗൗ ചർമാഹിതം യഥാ
 28 യ ഏവ യതഃ ക്രിയതേ പ്രര രാഷ്ട്രാവമർദനേ
 സ ഏവ യതഃ കർതവ്യഃ സ്വരാഷ്ട്ര പരിപാലനേ
 29 ധർമ്മേണ രാജ്യം വിന്ദേത ധർമ്മേണ പരിപാലയേത്
 ധർമ്മമൂലാം ശ്രിയം പ്രാപ്യ ന ജഹാതി ന ഹീയതേ
 30 അപ്യ് ഉന്മത്താത് പ്രലപതോ ബാലാച് ച പരിസർപതഃ
 സർവതഃ സാരം ആദദ്യാദ് അശുഭ്യ ഇവ കാഞ്ചനം
 31 സുവ്യാഹൃതാനി സുധീയാം സുകൃതാനി തതസ് തതഃ
 സഞ്ചിന്ദൻ ധീര ആസീത ശീലാ ഹാരീ ശീലം യഥാ
 32 ഗന്ധേന ഗാവഃ പശ്യന്തി വേദൈഃ പശ്യന്തി ബ്രാഹ്മണാഃ
 ചാദൈഃ പശ്യന്തി രാജാനശ് ചക്ഷുർഭ്യാം ഇതരേ ജനാഃ

33 ഭൂയാംസം ലഭതേ ക്ലേശം യാ ഗൗർ ഭവതി ദുർദ്ദഹാ
 അഥ യാ സുദ്ദഹാ രാജൻ നൈവ താം വിനയന്ത്യ് അപി
 34 യദ് അതപ്തം പ്രണമതി ന തത് സന്താപയന്ത്യ് അപി
 യച് ച സ്വയം നതം ദാരു ന തത് സംനാമയന്ത്യ് അപി
 35 ഏതയോപമയാ ധീരഃ സംനമേത ബലീയസേ
 ഇദ്രായ സ പ്രണമതേ നമതേ യോ ബലീയസേ
 36 പർജന്യനാഥാഃ പശവോ രാജാനോ മിത്ര ബാന്ധവാഃ
 പതയോ ബാന്ധവാഃ സ്ത്രീണാം ബ്രാഹ്മണാ വേദ ബാന്ധവാഃ
 37 സത്യേന രക്ഷ്യതേ ധർമ്മോ വിയാ യോഗേന രക്ഷ്യതേ
 മൃജയാ രക്ഷ്യതേ രൂപം കലം വൃത്തേന രക്ഷ്യതേ
 38 മാനേന രക്ഷ്യതേ ധാന്യം അശ്വാൻ രക്ഷ്യത്യ് അനുക്രമഃ
 അഭീക്ഷ്ണദർശനാദ് ഗാവഃ സ്ത്രീയോ രക്ഷ്യഃ കചേലതഃ
 39 ന കലം വൃത്തി ഹീനസ്യ പ്രമാണം ഇതി മേ മതിഃ
 അന്ത്യേഷ് അപി ഹി ജാതാനാം വൃത്തം ഏവ വിശിഷ്യതേ
 40 യ ഇൗർഷ്യഃ പരവിത്തേഷു രൂപേ വീര്യേ കലാന്വയേ
 സുഖേ സൗഭാഗ്യസത്കാരേ തസ്യ വ്യാധിർ അനന്തകഃ
 41 അകാര്യ കരണാദ് ഭീതഃ കാര്യാണാം ച വിവർജ്ജനാത്
 അകാലേ മന്ത്രദേദാച് ച യേന മാദ്യേൻ ന തത് പിബേത്
 42 വിദ്യാമദോ ധനമദസ് തൃതീയോ ിഭീജനോ മദഃ
 ഏതേ മദാവലിപ്താനാം ഏത ഏവ സതാം ദമഃ
 43 അസന്തോ ിഭ്യർഥിതാഃ സദ്ഭിഃ കീം ചിത് കാര്യം കദാ ചന
 മന്യന്തേ സന്തം ആത്മാനം അസന്തം അപി വിശ്രൂതം
 44 ഗതിർ ആത്മവതാം സന്തഃ സന്ത ഏവ സതാം ഗതിഃ
 അസതാം ച ഗതിഃ സന്തോ ന ത് അസന്തഃ സതാം ഗതിഃ
 45 ജിതാ സഭാ വസ്തുവതാ സമാശാ ഗോമതാ ജിതാ
 അധ്യാ ജിതോ യാനവതാ സർവം ശീലവതാ ജിതം
 46 ശീലം പ്രധാനം പുരുഷേ തദ് യസ്യേഹ പ്രണശ്യതി
 ന തസ്യ ജീവിതേനാർഥോ ന ധനേന ന ബന്ധുഭിഃ
 47 ആശ്യാനാം മാംസപരമം മധ്യാനാം ഗോരസോത്തരം
 ലവണോത്തരം ദരിദ്രാണാം ഭോജനം ഭരതർഷഭ
 48 സമ്പന്നതരം ഏവാനം ദരിദ്രാ ഭുജന്തേ സദാ
 ക്ഷത് സ്വാദുതാം ജനയതി സാ ചാശ്യേഷു സുദുർലഭാ
 49 പ്രായേണ ശ്രീമതാം ലോകേ ഭോജ്ജം ശക്തിർ ന വിദ്യതേ

ദരിദ്രാണാം തു രാജേന്ദ്ര അപി കാഷ്ടം ഹി ജീര്യതേ
50 അവൃത്തിർ ഭയം അന്യാനാം മധ്യാനാം മരണാദ് ഭയം
ഉത്തമാനാം തു മർത്യാനാം അവമാനാത് പരം ഭയം
51 ഐശ്വര്യമദപാപിഷ്ടാ മദഃ പാനമദാദയഃ
ഐശ്വര്യമദമത്തോ ഹി നാപതിത്യാ വിബുധ്യതേ
52 ഇന്ദ്രിയൗർ ഇന്ദ്രിയാർഥേഷു വർതമാനൈർ അനിഗ്രഹൈഃ
തൈർ അയം താപ്യതേ ലോകോ നക്ഷത്രാണി ഗ്രഹൈർ ഇവ
53 യോ ജിതഃ പഞ്ചവർഗേണ സഹജേനാത്മ കർശിനാ
ആപദസ് തസ്യ വർധന്തേ ശുക്ലപക്ഷ ഇവോഡുരാഡ്
54 അവിജിത്യ യ ആത്മാനം അമാത്യാൻ വിജിഗീഷതേ
അമിത്രാൻ വാജിതാമാത്യഃ സോ ിവശഃ പരിഹീയതേ
55 ആത്മാനം ഏവ പ്രഥമം ദേശരൂപേണ യോ ജയേത്
തതോ ിമാത്യാൻ അമിത്രാംഗ് ച ന മോഘം വിജിഗീഷതേ
56 വശ്യേന്ദ്രിയം ജിതാമാത്യം ധൃതദണ്ഡം വികാരിഷ്യ
പരീക്ഷ്യ കാരിണം ധീരം അത്യന്തം ശ്രീർ നിഷേവതേ
57 രമഃ ശരീരം പുരുഷസ്യ രാജൻഃ നാത്മാ നിയന്തേന്ദ്രിയാണ്യ് അസ്യ ചാശ്വാഃ
തൈർ അപ്രമത്തഃ കശലഃ സദശൈർഃ ദാതൈഃ സുഖം യാതി രഥീവ ധീരഃ
58 ഏതാന്യ് അനിഗ്രഹീതാനി വ്യാപാദയിതും അപ്യ് അലം
അവിധേയാ ഇവാദാന്താ ഹയാഃ പഥി കസാരഥിം
59 അനർഥം അർഥതഃ പശ്യന് അർതം ചൈചവാപ്യ് അനർഥതഃ
ഇന്ദ്രിയൈഃ പ്രസൃതോ ബാലഃ സുദുഃഖം മന്യതേ സുഖം
60 ധർമാർഥൗ യഃ പരിത്യജ്യ സ്യാദ് ഇന്ദ്രിയവശാനസഃ
ശ്രീപ്രാണധനദാരേഭ്യ ക്ഷിപ്രം സ പരിഹീയതേ
61 അർഥാനാം ഈശ്വരോ യഃ സ്യാദ് ഇന്ദ്രിയാണാം അനിശ്വരഃ
ഇന്ദ്രിയാണാം അനൈശ്വര്യാദ് ഐശ്വര്യാദ് ഭൃശ്യതേ ഹി സഃ
62 ആത്മനാത്മാനം അന്വിച്ഛേൻ മനോ ബുദ്ധീന്ദ്രിയൈർ യതൈഃ
ആത്മൈവ ഹ്യ് ആത്മനോ ബന്ധുർ ആത്മൈവ രിപുർ ആത്മനഃ
63 ക്ഷുദ്രാക്ഷേണേവ ജാലേന ഡഷാവ് അപിഹിതാവ് ഉഭൗ
കാമഗ് ച രാജൻ ക്രോധഗ് ച തൗ പ്രാജ്ഞാനം വില്യന്വതഃ
64 സമവേക്ഷ്യഹ ധർമാർഥൗ സംഭാരാൻ യോ ിധിഗച്ഛതി
സ വൈ സംഭൃത സംഭാരഃ സതതം സുഖം ഏധതേ
65 യഃ പഞ്ചാഭ്യന്തരാഞ് ശത്രുൻ അവിജിത്യ മതിക്ഷയാൻ
ജിഗീഷതി രിപുൻ അന്യാൻ രിപവോ ിഭിഭവന്തി തം

66 ദൃശ്യന്തേ ഹി ദുരാത്മാനോ വധ്യമാനാഃ സ്വകർമ്മ ഭിഃ
 ഇന്ദ്രിയാണാം അനീശത്വാദ് രാജാനോ രാജ്യവിഭ്രമൈഃ
 67 അസന്ത്യാഗാത് പാപകൃതാം അപാപാംസുഃ തുല്യോ ദണ്ഡഃ സ്വശതേ മിശ്രഭാ
 വാത്
 ശുഷ്കേണാർദ്രം ദഹ്യതേ മിശ്രഭാവാത്; തസ്മാത് പാപൈഃ സഹ സന്ധിം ന
 കര്യാത്
 68 നിജാൻ ഉത്പതതഃ ശത്രുൻ പഞ്ച പഞ്ച പ്രയോജനാൻ
 യോ മോഹാൻ ന നിഘൃഹ്ണാതി തം ആപദ് ഗ്രസതേ നരം
 69 അനസ്മയാർജവം ശൗചം സന്തോഷഃ പ്രിയവാദിതാ
 ദമഃ സത്യം അനായാസോ ന ഭവന്തി ദുരാത്മനാം
 70 ആത്മജ്ഞാനം അനായാസസ് തിതിക്ഷാ ധർമ്മനിത്യതാ
 വാക് ചൈവ ഗുഹ്യാ ദാനം ച നൈതാന്യ് അന്ത്യേഷു ഭാരത
 71 ആക്രോശ പരിവാദാഭ്യോ വിഹിംസന്ത്യ് അബുധാ ബുധാൻ
 വക്താ പാപം ഉപാദത്തേ ക്ഷമമാണോ വിമുച്യതേ
 72 ഹിംസാ ബലം അസാധുനാം രാജ്ഞാം ദണ്ഡവിധിർ ബലം
 ശുശ്രൂഷാ തു ബലം സ്ത്രീണാം ക്ഷമാഗുണവതാം ബലം
 73 വാക് സംയമോ ഹി നൃപതേ സുദൃഷ്ടരതമോ മതഃ
 അർഥവച് ച വിചിത്രം ച ന ശക്യം ബഹുഭാഷിതും
 74 അഭ്യാവഹതി കല്യാണം വിവിധാ വാക് സുഭാഷിതാ
 സൈവ ദുർഭാഷിതാ രാജന് അനർഥായോപപദ്യതേ
 75 സംരോഹതി ശരൈർ വിധം വനം പരശൂനാ ഹതം
 വാചാ ദുരക്തം ബീഭത്സം ന സംരോഹതി വാക് ക്ഷതം
 76 കർണിനാലീകനാരാചാ നിർഹരന്തി ശരീരതഃ
 വാക്ശല്യസ് തു ന നിർഹർതും ശക്യോ ഹൃദി ശയോ ഹി സഃ
 77 വാക് സായകാ വദനാൻ നിഷ്പതന്തി; ധൈർ ആഹതഃ ശോചതി രത്വ്യ്
 അഹാനി
 പരസ്യ നാമർമസു തേ പതന്തി; താൻ പണ്ഡിതോ നാവസ്യജേത് പരേഷു
 78 യസ്മൈ ദേവാഃ പ്രയച്ഛന്തി പുരുഷായ പരാഭവം
 ബുദ്ധിം തസ്യാപകർഷന്തി സോ ിപാചീനാനി പശ്യതി
 79 ബുദ്ധൗ കല്പഷ ഭൂതായാം വിനാശേ പ്രത്യുപസ്മിതേ
 അനയോ നയസങ്കാശോ ഹൃദയാൻ നാപസർപതി
 80 സേയം ബുദ്ധിഃ പരീതാ തേ പുത്രാണാം തവ ഭാരത
 പാണ്ഡവാനാം വിരോധേന ന ചൈനാം അവബുധ്യസേ

81 രാജാ ലക്ഷണസമ്പന്നസ്ത്രൈലോക്യന്യാപി യോ ഭവേത്
 ശിഷ്യസ്തേ ശാസിതാ സോ ഽസ്തു ധൃതരാഷ്ട്ര യുധിഷ്ഠിരഃ
 82 അതീവ സർവാൻ പുത്രാംസ്തേ ഭാഗധേയ പുരസ്കൃതഃ
 തേജസാ പ്രജന്തയാ ചൈവ യുക്തോ ധർമാർഥതത്ത്വവിത്
 83 ആനൃശംസ്യാദ് അനക്രോശാദ് യോ ഽസൗ ധർമമൃതാം വരഃ
 ഗൗരവാത് തവ രാജേന്ദ്ര ബഹുൻ ക്ലേശാംസ് തിതിക്ഷതി

അധ്യായം 35

1 [ധ്ര]

ബൃഹി ഭൂയോ മഹാബുദ്ധേ ധർമാർഥസഹിതം വചഃ
 ശൃണ്വതോ നാസ്തി മേ തൃപ്തീർ വിചിത്രാണീഹ ഭാഷസേ
 2 സർവതീർഥേഷു വാ സ്നാനം സർവഭൂതേഷു ചാർജവം
 ഉഭേ ഏതേ സമേ സ്യുതാം ആർജവം വാ വിശിഷ്യതേ
 3 ആർജവം പ്രതിപദ്യസ്വ പുത്രേഷു സതതം വിഭോ
 ഇഹ കീർതിം പരാം പ്രാപ്യ പ്രേത്യ സ്വർഗം അവാപ്സ്യസി
 4 യാവത് കീർതിർ മനുഷ്യസ്യ പുണ്യാ ലോകേഷു ഗീയതേ
 താവത് സ പുരുഷവ്യാഘ്രേ സ്വർഗലോകേ മഹീയതേ
 5 അത്രാപ്യ് ഉദാഹരന്തീമം ഇതിഹാസം പുരാതനം
 വിരോചനസ്യ സംവാദം കേശിന്യ് അർഥേ സ്യന്വന്വാ
 6 കിം ബ്രാഹ്മണഃ സ്വിച്ഛ്രോയാംസോ ദിതിജഃ സ്വിദ് വിരോചന
 അഥ കേന സ്മ പര്യങ്കം സ്യന്വന്വാ നാധിരോഹതി
 7 പ്രാജാപത്യോ ഹി വൈ ശ്രേഷ്ഠോ വയം കേശിനി സത്തമാഃ
 അസ്താകം ഖല്പ് ഇമേ ലോകാഃ കേ ദേവാഃ കേ ദിജാതയഃ
 8 ഇഹൈവാസ്സ്യ പ്രതീക്ഷ്യാവ ഉപസ്ഥാനേ വിരോചന
 സ്യന്വന്വാ പ്രാതർ ആഗന്താ പശ്യേയം വാം സമാഗതൗ
 9 തഥാ ഭദ്രേ കരിഷ്യാമി യഥാ ത്വം ഭീരു ഭാഷസേ
 സ്യന്വന്വാനം ച മാം ചൈവ പ്രാതർ ദൃഷ്ട്യാസി സംഗതൗ
 10 അന്യാലഭേ ഹിരണ്യം പ്രാഹ്രാദേ ിഹം തവാസനം
 ഏകത്വം ഉപസമ്പന്നോ ന ത്വ് ആസേയം ത്വയാ സഹ
 11 അന്യാഹരന്തു ഫലകം കൂർചം വാപ്യ് അഥ വാ ബൃസീം
 സ്യന്വന്വൻ ന ത്വം അർഹോ ിസി മയാ സഹ സമാസനം
 12 പിതാപി തേ സമാസീനം ഉപാസീതൈവ മാം അധഃ
 ബാലഃ സുഖൈധിതോ ഗേഹേ ന ത്വം കിം ചന ബുധ്യസേ
 13 ഹിരണ്യം ച ഗവാശ്വം ച യദ് വിത്തം അസുരേഷു നഃ
 സ്യന്വന്വൻ വിപണേ തേന പ്രശ്നം പൃച്ഛാവ യേ വിദുഃ
 14 ഹിരണ്യം ച ഗവാശ്വം ച തവൈവാസ്തു വിരോചന
 പ്രാണയോസ് തു പണം കൃത്വാ പ്രശ്നം പൃച്ഛാവ യേ വിദുഃ
 15 ആവാം കത്ര ഗമിഷ്യാവഃ പ്രാണയോർ വിപണേ കൃതേ
 ന ഹി ദേവേഷ് അഹം സ്ഥാതാ ന മനുഷ്യേഷു കർഹി ചിത്
 16 പിതരം തേ ഗമിഷ്യാവഃ പ്രാണയോർ വിപണേ കൃതേ

പുത്രസ്യാപി സ ഹേതോർ ഹി പ്രഹ്രാദോ നാന്തതം വദേത്
17 [പ്രഹ്]

ഇമൗ തൗ സന്ദ്രശ്യേതേ യാഭ്യോം ന ചരിതം സഹ
ആശീവിഷ്ഠാവ് ഇവ ക്രൂദ്ധാവ് ഏകമാർഗം ഇഹാഗതൗ

18 കിം വൈ സഹൈവ ചരതോ ന പുരാ ചരതഃ സഹ
വിരോചനൈതത് പ്ലച്ഛാമി കിം തേ സഖ്യം സുധന്വനാ

19 ന മേ സുധന്വനാ സഖ്യം പ്രാണയോർ വിപണാവഹേ
പ്രഹ്രാദ തത് ത്യാം ഋപ്ച്ഛാമി മാ പ്രശ്നം അന്തതം വദിഃ

20 [പ്രഹ്]

ഉദകം മധുപർകം ചാപ്യ് ആനയന്തു സുധന്വനേ
ബ്രഹ്മണ് അഭ്യർചനീയോ ിസി ശ്വേതാ ഗൗഃ പിവരീ കൃതാ

21 ഉദകം മധുപർകം ച പഥ ഏവാർപിതം മമ
പ്രഹ്രാദ ത്യാം ഇ നൗ പ്രശ്നം തഥ്യം പ്രബൃഹി പ്ലച്ഛതോഃ

22 [പ്രഹ്]

പുർതോ വാന്യോ ഭവാൻ ബ്രഹ്മൻ സാക്ഷ്യ്യ ചൈവ ഭവേത് സ്ഥിതഃ
തയോർ വിവദതോഃ പ്രശ്നം കഥം അസ്മദ് വിഭോ വദേത്

23 അഥ യോ നൈവ പ്രബൃയാത് സത്യം വാ യദി വാന്തതം
ഏതത് സുധന്വൻ പ്ലച്ഛാമി ദുർവിവക്താ സ്മ കിം വസേത്

24 യാം രാത്രിം അധിവിനാ സ്ത്രീ യാം ചൈവാക്ഷ പരാജിതഃ
യാം ച ഭാരാഭിതപ്ലാംഗോ ദുർവിവക്താ സ്മ ത്യാം വസേത്

25 നഗരേ പ്രതിരുദ്ധഃ സൻ ബഹിർ ദ്വാരേ ബുഭുക്ഷിതഃ
അമിത്രാൻ ഭ്രയസഃ പശ്യൻ ദുർവിവക്താ സ്മ ത്യാം വസേത്

26 പഞ്ച പശ്വന്തേ ഹന്തി ദശ ഹന്തി ഗവാന്തേ
ശതം അശ്വാന്തേ ഹന്തി സഹസ്രം പുരുഷാന്തേ

27 ഹന്തി ജാതാൻ അജാതാംശ് ച ഹിരണ്യാർഥോ ിന്ദ്രതം വദൻ
സർവം ഭൂമ്യന്തേ ഹന്തി മാ സ്മ ഭൂമ്യന്തതം വദിഃ

28 [പ്രഹ്]

മത്തഃ ശ്രോയാൻ അംഗിരാ വൈ സുധന്വാ ത്വദ് വിരോചന
മാതാസ്യ ശ്രോയസീ മാതുസ് തസ്മാത് ത്യാം തേന വൈ ജിതഃ

29 വിരോചന സുധന്വായം പ്രാണാനാം ഈശ്വരസ് തവ
സുധന്വൻ പുനർ ഇച്ഛാമി ത്വയാ ദത്തം വിരോചനം

30 യദ് ധർമം അവൃണീഥാസ് ത്യാം ന കാമാദ് അന്തതം വദിഃ
പുനർ ദദാമി തേ തസ്മാത് പുത്രം പ്രഹ്രാദ ദുർലഭം

31 ഏഷ പ്രഹാദ പുത്രസ് തേ മയാ ദത്തോ വിരോചനഃ
 പാദപ്രക്ഷാലനം കര്യാത് ക്കമാര്യാഃ സംനിയൗ മമ
 32 തസ്മാദ് രാജേന്ദ്ര ഭൃത്യർഥേ നാന്തം വജ്രം അർഹസി
 മാ ഗമഃ സ സുതാമാത്യോ ിത്യയം പുത്രാൻ അനുഭവൻ
 33 ന ദേവാ യഷ്ടിം ആദായ രക്ഷന്തി പശുപാലവത്
 യം തു രക്ഷിതം ഇച്ഛന്തി ബുദ്ധ്യാ സംവിജേന്തി തം
 34 യഥാ യഥാ ഹി പുരുഷഃ കല്യാണേ കരുതേ മനഃ
 തഥാ തഥാസ്യ സർവാരീമാഃ സിദ്ധ്യന്തേ നാന്ത്ര സംശയഃ
 35 ന ഛന്ദാസി വൃജിനാത് താരയന്തി; ആയാവിനം മായയാ വർതമാനം
 നീഡം ശകന്താ ഇവ ജാതപക്ഷാശ്; ഛന്ദാസ്യ് ഏനം പ്രജഹത്യ് അന്തകാലേ
 36 മത്താപാനം കലഹം പൃഗവൈരം; ഭാര്യാപത്യോർ അന്തരം ജ്ഞാതിഭേദം
 രാജദിഷ്ടം സ്ത്രീപുമാംസോർ വിവാദം; വർജ്യാന്ത് ആഹൂർ യശ് ച പന്ഥാഃ
 പ്രദൃഷ്ടഃ
 37 സാമുദ്രികം വണിജം ചോരപൂർവം; ശലാക ധൂർതം ച ചികിത്സകം ച
 അരിം ച മിത്രം ച കശീലവം ച; നൈതാൻ സാഖ്യേഷ് അധികർവീത സപ്ത
 38 മാനാഗ്നിഹോത്രം ഉത മാനമൗനം; മാനേനാധീതം ഉത മാനയജ്ഞഃ
 ഏതാനി ചത്വാര്യ് അഭയങ്കരാണി; ഭയം പ്രയച്ഛന്ത്യ് അയഥാ കൃതാനി
 39 അഗാര ദാഹി ഗരഃ കണ്യാശി സോമവിക്രയി
 പർവ കാരശ് ച സുചീ ച മിത്ര ധൃക് പാരദാരികഃ
 40 ഭൃണഹാ ഗുരു തൽപി ച യശ് ച സ്യാത് പാനപോ ദിജഃ
 അതിതീക്ഷ്ണശ് ച കാകശ് ച നാസ്തികോ വേദ നിന്ദകഃ
 41 സ്രവ പ്രഗ്രഹണോ വ്രാത്യഃ കീനാശശ് ചാർഥവാൻ അപി
 രക്ഷേത്യ് ഉക്തശ് ച യോ ഹിംസ്രാത് സർവേ ബ്രഹ്മണ്യഹരണഃ സമാഃ
 42 തൃണോക്ലയാ ജ്ഞായതേ ജാതരൂപം; യുഗേ ഭദ്രോ വ്യവഹാരേണ സാധുഃ
 ശുഭരോ ഭയേഷ് അർഥകൃച്ഛേഷു ധീരഃ; കൃച്ഛാസ് ആപത്സു സുഹൃദശ് ചാരയശ് ച
 43 ജരാ രൂപം ഹരതി ഹി ധൈര്യം ആശാഃ; മൃത്യുഃ പ്രാണാൻ ധർമ്മചര്യം
 അസുയാ
 ക്രോധഃ ശ്രിയം ശീലം അനാര്യ സേവാ; ഹ്രിയം കാമഃ സർവം ഏവാഭിമാനഃ
 44 ശ്രീർ മംഗലാത് പ്രഭവതി പ്രാഗൽഭ്യാത് സമ്പ്രവർധതേ
 ദാക്ഷ്യാത് തു കരുതേ മൂലം സംയമാത് പ്രതിതിഷ്ഠതി
 45 അഷ്ടൗ ഗുണാഃ പുരുഷം ദീപയന്തി; പ്രജ്ഞാ ച കൗല്യം ച ദമഃ ശ്രുതം ച
 പരാക്രമശ് ചാബഹു ഭാഷിതാ ച; ദാനം യഥാശക്തി കൃതജ്ഞതാ ച
 46 ഏതാൻ ഗുണാസ്മാൻ താത മഹാനഭാവൻ; ഏകോ ഗുണഃ സംശ്രയതേ

പ്രസഹ്യ

രാജാ യദാ സത്കരുതേ മനുഷ്യം; സർവാൻ ഗുണാൻ ഏഷ ഗുണോ fതിഭാതി
47 അഷ്ടൗ നൃപേമാനി മനുഷ്യലോകേ; സ്വർഗസ്യ ലോകസ്യ നിദർശനാനി
ചത്വാര്യ് ഏഷാം അന്വവേതാനി സദ്ഭിശ്; ചത്വാര്യ് ഏഷാം അന്വവയന്തി
സന്തഃ

48 യജ്ഞോ ദാനം അധ്യയനം തപശ് ച; ചത്വാര്യ് ഏതാന്യ് അന്വവേതാനി
സദ്ഭിഃ

ദമഃ സത്യം ആർജവം ആനൃശംസ്യം; ചത്വാര്യ് ഏതാന്യ് അന്വവയന്തി സന്തഃ
49 ന സാ സഭാ യത്ര ന സന്തി വൃദ്ധാഃ; ന തേ വൃദ്ധാ യേ ന വദന്തി ധർമ്മം
നാസൗ ഹർമ്മോ യതന സത്യം അസ്തി; ന തത്സത്യം യച് ഛലേനാനവിദ്ധം

50 സത്യം രൂപം ശ്രുതം വിദ്യാ കൗല്യം ശീലം ബലം ധനം
ശൗര്യം ച ചിരഭാഷ്യം ച ദശഃ സംസർഗയോനയഃ

51 പാപം കുർവൻ പാപകീർതിഃ പാപം ഏവാശ്ലതേ ഫലം
പുണ്യം കുർവൻ പുണ്യകീർതിഃ പുണ്യം ഏവാശ്ലതേ ഫലം

52 പാപം പ്രജ്ഞാം നാശയതി ക്രിയമാണം പുനഃ പുനഃ
നഷ്ടപ്രജ്ഞഃ പാപം ഏവ നിത്യം ആരഭതേ നരഃ

53 പുണ്യം പ്രജ്ഞാം വർധയതി ക്രിയമാണം പുനഃ പുനഃ
വൃദ്ധപ്രജ്ഞഃ പുണ്യം ഏവ നിത്യം ആരഭതേ നരഃ

54 അസൂയകോ ദന്ദ ശൂകോ നിഷ്ഠരോ വൈരകൃൻ നരഃ
സ കൃച്ഛം മഹദ് ആപ്നോതോ നചിരാത് പാപം ആചരൻ

55 അനസൂയഃ കൃതപ്രജ്ഞഃ ശോഭനാന്യ് ആചരൻ സദാ
അകൃച്ഛാത് സുഖം ആപ്നോതി സർവത്ര ച വിരാജതേ

56 പ്രജ്ഞാം ഏവാഗമയതി യഃ പ്രാജ്ഞേഭ്യഃ സ പണ്ഡിതഃ
പ്രാജ്ഞോ ഹ്യ് അവാപ്യ ധർമ്മാർഥൗ ശക്നോതി സുഖം ഏധിതും

57 ദിവസേനൈവ തത് കര്യാദ് യേന രാതൗ സുഖം വസേത്
അഷ്ട മാസേന തത് കര്യാദ് യേന വർഷാഃ സുഖം വസേത്

58 പൂർവേ വയസി തത് കര്യാദ് യേന വൃദ്ധസുഖം വസേത്
യാവജ് ജീവേന തത് കര്യാദ് യേന പ്രേത്യ സുഖം വസേത്

59 ജീർണം അന്നം പ്രശംസന്തി ഭാര്യം ച ഗതയൗവനാം
ശൂരം വിഗതസംഗ്രാമം ഗതപാരം തപസിനം

60 ധനേനാധർമ്മലബ്ധ്വേന യച് ഛിദ്രം അപിധിയതേ
അസംവൃതം തദ് ഭവതി തതോ fന്യദ് അവദീര്യതേ

61 ഗുരൻ ആത്മവതാം ശാസ്താ ശാസാ രാജാ ദുരാത്മനാം

അഥ പ്രച്ഛന്നപാപാനാം ശാസ്താ വൈവസ്വതോ യമഃ
 62 ഋഷീണാം ച നദീനാം ച കലാനാം ച മഹാമനാം
 പ്രഭവോ നാധിഗന്തവ്യഃ സ്ത്രീണാം ദുശ്ചരിതസ്യ ച
 63 ദ്വിജാതിപൂജാഭിരതോ ദാതാ ജ്ഞാതിഷു ചാർജവീ
 ക്ഷത്രീയഃ സ്വർഗഭാഗ് രാജംഗ് ചിരം പാലയതേ മഹീം
 64 സുവർണപുഷ്പാം പൃഥിവീം ചിന്വന്തി പുരുഷാസ്ത്രയഃ
 ശൂരംഗ് ച കൃതവിദ്യംഗ് ച യംഗ് ച ജാനാതി സേവീതം
 65 ബുദ്ധിശ്രേഷ്ഠാനി കർമാണി ബാഹുമധ്യാനി ഭാരത
 താനി ജംഘാ ജംഘന്യാനി ഭാരപ്രത്യവരാണി ച
 66 ദുര്യോധനേ ച ശകന്യ മൂഢേ ദുഃശാസനേ തഥാ
 കർണേ ചൈശ്വര്യം ആധായ കഥം ത്വം ഭൂതിം ഇച്ഛസി
 67 സർവൈർ ഗുണൈർ ഉപേതാഗ് ച പാണ്ഡവാ ഭരതർഷഭ
 പിത്രവത് ത്വയി വർതന്തേ തേഷു വർതസ്വ പുത്രവത്

അധ്യായം 36

1 [വി]

അത്രൈവോദാഹരന്തിമം ഇതിഹാസം പുരാതനം
 ആത്രേയസ്യ ച സംവാദം സാധ്യാനാം ചേതി നഃ ശ്രൂതം
 2 ചരന്തം ഹംസരൂപേണ മഹർഷിം സംശിതവ്രതം
 സാധ്യാ ദേവാ മഹാപ്രാജ്ഞം പര്യപ്ലുന്ത വൈ പുരാ
 3 സാധ്യാ ദേവാ വയം അസ്മോ മഹർഷേഃ ദൃഷ്ട്വാ ഭവന്തം ന ശക്തമോ ഽനമാതും
 ശ്രുതേന ധീരോ ബുദ്ധിമാംസ് ത്വം മതോ നഃ; കാവ്യാം വാചം വജ്രം അർഹസ്യ്
 ഉദാരാം
 4 ഏതത് കാര്യം അമരാഃ സംശ്രൂതം മേ; ധൃതിഃ ശമഃ സത്യധർമാനവൃത്തിഃ
 ഗ്രന്ഥിം വിനീയ ഹൃദയസ്യ സർവം; പ്രിയാപ്രിയേ ചാത്മവശം നയീത
 5 ആക്രശ്യമാനോ നാക്രോശേൻ മന്യൂർ ഏവ തിതിക്ഷിതഃ
 ആക്രോഷ്യാരം നിർദഹതി സുകൃതം ചാസ്യ വിന്ദതി
 6 നാക്രോശീ സ്യാൻ നാവമാനീ പരസ്യ; മിത്രദ്രോഹീ നോത നിചോപസേവി
 ന ചാതിമാനീ ന ച ഹീനവൃത്തോഃ; രൂക്ഷാം വാചം ഭഗതീം വർജയീത
 7 മർമാണ്യ് അസ്മിനി ഹൃദയം തഥാസ്മൻ; ഘോരാ വാചോ നിർദഹന്തിഹ
 പുംസാം
 തസ്മാദ് വാചം ഭഗതീം രൂക്ഷരൂപാം; ധർമാരാമോ നിത്യശോ വർജയീത
 8 അതം തുരം പരേഷം രൂക്ഷവാചം; വാക് കണ്ടകൈർ വിതുദന്തം മനുഷ്യാൻ
 വിദ്യാദ് അലക്ഷ്മീകതമം ജനാനാം; മുഖേ നിബദ്ധാം നിദൃതിം വഹന്തം
 9 പരശ് ചേദ് ഏനം അധിവിധേയത ബാണൈർ; ഭൃശം സുതീക്ഷ്ണൈർ അന
 ലാർക ദീപ്തൈഃ
 വിരിച്യമാനോ ഽപ്യ് അതിരിച്യമാനോ; വിദ്യാത് കവിഃ സുകൃതം മേ ദധാതി
 10 യദി സന്തം സേവതേ യദ്യ് അസന്തം; തപസ്വിനം യദി വാ സ്തേനം ഏവ
 വാസോ യഥാ രംഗ വശം പ്രയാതി; തഥാ സ തേഷാം വശം അഭ്യുപൈതി
 11 വാദം തു യോ ന പ്രവദേൻ ന വാദയേദ്; യോ നാഹതഃ പ്രതിഹന്യാൻ ന
 ഘാതയേത്
 യോ ഹന്തുകാമസ്യ ന പാപം ഇച്ഛേത്; തസ്മൈ ദേവാഃ സ്പഹയന്ത് ആഗതായ
 12 അവ്യാഹൃതം വ്യാഹൃതാച് ശ്രേയ ആഹുഃ; സത്യം വദേദ് വ്യാഹൃതം തദ്
 ദിതീയം
 പ്രിയംവദേദ് വ്യാഹൃതം തത് തൃതീയം; ധർമ്യം വദേദ് വ്യാഹൃതം തച് ചതുർഥം
 13 യാദൃശൈഃ സംവിവദതേ യാദൃശാംശ് ചോപസേവതേ
 യാദൃഗ് ഇച്ഛേച് ച ഭവിതും താദൃഗ് ഭവതി പുരുഷഃ

14 യതോ യതോ നിവർതതേ തതസ് തതോ വിമുച്യതേ
നിവർതനാദ് ധി സർവതോ ന വേത്തി ദുഃഖം അണി അപി

15 ന ജീയതേ നോത ജിഗീഷതേ ഫന്യാൻ; ന വൈരക്രാച് ചാപ്രതിഘാതകൾ
ച

നിന്ദാ പ്രശംസാസു സമസ്വഭാവോ; ന ശോചതേ ഹൃഷ്യതി നൈവ ചായം

16 ഭാവം ഇച്ഛതി സർവസ്യ നാഭാവേ കരുതേ മതിം
സത്യവാദീ മുദുർ ദാന്തോ യഃ സ ഉത്തമപുരുഷഃ

17 നാനർഥകം സാന്ത്വയതി പ്രതിജ്ഞായ ദദാതി ച
രാധാപരാഭേ ജാനാതി യഃ സ മധ്യമപുരുഷഃ

18 ദുഃശാസനസ് തുപഹന്താ ന ശാസ്താ; നാവർതതേ മനുവശാത് കൃതഘ്നഃ
ന കസ്യ ചിൻ മിത്രം അഥോ ദുരാത്മാ; കലാശ് ചൈതാ അധമസ്യേഹ പുംസഃ

19 ന ശ്രദധാതി കല്യാണം പരേഭ്യോ ഫപ്യ ആത്മശങ്കിതഃ
നിരാകരോതി മിത്രാണി യോ വൈ സോ ഫധമ പുരുഷഃ

20 ഉത്തമാൻ ഏവ സേവേത പ്രാപ്തേ കാലേ തു മധ്യമാൻ
അധമാംസ് തു ന സേവേത യ ഇച്ഛേച് ശ്രേയ ആത്മനഃ

21 പ്രാപ്തോതി വൈ വിത്തം അസദ് ബലേന; നിത്യോത്ഥാനാത് പ്രജ്ഞയാ
പൗരുഷേണ

ന ത്വ ഏവ സമ്യഗ് ലഭതേ പ്രശംസാം; ന വൃത്തം ആപ്തോതി മഹാകലാനാം

22 മഹാകലാനാം സ്പഹയന്തി ദേവാ; ധർമ്മാർഥവൃദ്ധാശ് ച ബഹുശ്രുതാശ് ച
പുച്ഛാമി ത്വാം വിദുര പ്രശ്നം ഏതഃ; ഭവന്തി വൈ കാനി മഹാകലാനി

23 തമോ ദമോ ബ്രഹ്മവിത് ത്വാം വിതാനാഃ; പുണ്യാ വിവാഹാഃ സതതാന ദാനം
യേഷ് ഏവൈതേ സപ്തഗുണാ ഭവന്തി; സമ്യഗ് വൃത്താസ് താനി മഹാകലാനി

24 യേഷാം ന വൃത്തം വ്യഥതേ ന യോനിർ; വൃത്തപ്രസാദേന ചരന്തി ധർമ്മം
യേ കീർതിം ഇച്ഛന്തി കലേ വിശിഷ്ടാഃ; തൃക്താന്താസ് താനി മഹാകലാനി

25 അനിജ്യയാവിവാഹൈർശ് ച വേദസ്യോത്സാദനേന ച
കലാന്യ് അകലതാം യാന്തി ധർമ്മസ്യാതിക്രമേണ ച

26 ദേവ ദ്രവ്യവിനാശേന ബ്രഹ്മ സ്വഹരണേന ച
കലാന്യ് അകലതാം യാന്തി ബ്രാഹ്മണാതിക്രമേണ ച

27 ബ്രാഹ്മണാനാം പരിഭവാത് പരിവാദാച് ച ഭാരത
കലാന്യ് അകലതാം യാന്തി ന്യാസാപഹരണേന ച

28 കലാനി സമുപേതാനി ഗോഭിഃ പുരുഷതോ ഫശ്വതഃ
കലസംഖ്യാം ന ഗച്ഛന്തി യാനി ഹീനാനി വൃത്തതഃ

29 വൃത്തതസ് ത്വ അവിഹീനാനി കലാന്യ് അർപധനാന്യ് അപി

കലസംഖ്യാം തു ഗച്ഛന്തി കർഷന്തി ച മയദ് യശഃ
30 മാ നഃ കലേ വൈരക്രൂത് കശ് ചിദ് അസ്മുഃ രാജാമാത്യോ മാ പരസ്യാപഹാരി
മിത്രദ്രോഹീ നൈകൃതികോ റ്റന്തീ വാഃ പൂർവാശീ വാ പിതൃദേവതിമിഭ്യഃ
31 യശ് ച നോ ബ്രാഹ്മണം ഹന്ത്യാദ് യശ് ച നോ ബ്രാഹ്മണാൻ ദ്വിഷേത്
ന നഃ സ സമിതിം ഗച്ഛേദ് യശ് ച നോ നിർവപേത് കൃഷിം
32 തൃണാനി ഭൂമിർ ഉദകം വാക് ചതുർഥീ ച സൂനൃതാ
സതാം ഏതാനി ഗേഹേഷു നോച്ഛിദ്യന്തേ കദാ ചന
33 ശ്രദ്ധയാ പരയാ രാജന് ഉപനീതാനി സത്കൃതിം
പ്രവൃത്താനി മഹാപ്രാജ്ഞ ധർമിണാം പുണ്യകർമണാം
34 സൂക്ഷ്മോ റ്റപി ഭാരം നൃപതേ സ്യന്ദനോ വൈഃ ശക്തോ വോഽഘം ന തഥാസ്മേ
മഹീജാഃ
ഏവം യുക്താ ഭാരസഹാ ഭവന്തിഃ മഹാകലീനാ ന തഥാസ്മേ മനുഷ്യാഃ
35 ന തൻ മിത്രം യസ്യ കോപാദ് ബിഭേതിഃ യദ് വാ മിത്രം ശങ്കിതേനോപചര്യം
യസ്മിൻ മിത്രേ പിതരീവാശ്വസീതഃ തദ് വൈ മിത്രം സംഗതാനീതരാണി
36 യദി ചേദ് അപ്യ് അസംബന്ധോ മിത്രഭാവേന വർതതേ
സ ഏവ ബന്ധുസ് തൻ മിത്രം സാ ഗതിസ് തത്പരായണം
37 ചലചിത്തസ്യ വൈ പുംസോ വൃദ്ധാൻ അനുപസേവതഃ
പാരിപ്ലവമതേർ നിത്യം അധ്രുവോ മിത്ര സംഗ്രഹഃ
38 ചലചിത്തം അനാത്മാനം ഇന്ദ്രിയാണാം വശാനഗം
അർഥാഃ സമതിവർതന്തേ ഹംസാഃ ശുഷ്കം സരോ യഥാ
39 അകസ്മാദ് ഏവ കപ്യന്തി പ്രസീദന്ത്യ് അനിമിത്തതഃ
ശീലം ഏതദ് അസാധൂനാം അഭ്രം പാരിപ്ലവം യഥാ
40 സത്കൃതാശ് ച കൃതാർഥാശ് ച മിത്രാണാം ന ഭവന്തി യേ
താൻ മൃതാൻ അപി ക്രവ്യാദാഃ കൃതഘ്നാൻ നോപഭുജന്തേ
41 അർഥയേദ് ഏവ മിത്രാണി സതി വാസതി വാ യനേ
നാനർഥയൻ വിജാനാതി മിത്രാണാം സാരഫൽഗൃതാം
42 സന്താപാദ് ഭൃശ്യതേ രൂപം സന്താപാദ് ഭൃശ്യതേ ബലം
സന്താപാദ് ഭൃശ്യതേ ജ്ഞാനം സന്താപാദ് വ്യാധിം ജച്ഛതി
43 അനവാപ്യം ച ശോകേന ശരീരം ചോപതപ്യതേ
അമിത്രാശ് ച പ്രഹൃഷ്യന്തി മാ സ്യ ശോകേ മനഃ കൃമാഃ
44 പുനർ നരോ ഗ്രിയതേ ജായതേ ചഃ പുനർ നരോ ഹിയതേ വർധതേ പുനഃ
പുനർ നരോ യാചതി യാച്യതേ ചഃ പുനർ നരഃ ശോചതി ശോച്യതേ പുനഃ
45 സുഖം ച ദുഃഖം ച ഭവാഭവൗ ചഃ ലാഭാലാഭൗ മരണം ജീവിതം ച

പര്യായശഃ സർവം ഇഹ സൃശന്തി; തസ്മാദ് ധീരോ നൈവ ഹൃഷ്യേൻ ന ശോചേത്

46 ചലാനി ഹീമാനി ഷഡിന്ദ്രിയാണി; തേഷാം യദ് യദ് വർത്തതേ യത്ര യത്ര തതസ് തതഃ സ്രവതേ ബുദ്ധിർ അസ്യ; ഛിദ്രോദ കംഭാദ് ഇവ നിത്യം അംഭഃ

47 തനർ ഉച്ഛഃ ശിഖീ രാജാ മിഥ്യോപചരിതോ മയാ മന്ദാനാം മമ പുത്രാണാം യുദ്ധേനാന്തം കരിഷ്യതി

48 നിത്യോദ്ദിഗ്നം ഇദം സർവം നിത്യോദ്ദിഗ്നം ഇദം മനഃ യത് തത് പദം അനുദ്ദിഗ്നം തൻ മേ വദ മഹാമതേ

49 നാന്യത്ര വിദ്യാ തപസോർ നാന്യത്രേന്ദ്രിയ നിഗ്രഹാത് നാന്യത്ര ലോഭസന്ത്യാഗാച് ഛാന്തിം പശ്യാമ തേ റ്നഹല

50 ബുദ്ധ്യാ ഭയം പ്രണദതി തപസാ വിന്ദതേ മഹത് ഗുരുശ്രുഷ്ടയാ അന്താനം ശാന്തിം ത്യാഗേന വിന്ദതി

51 അനാശ്രിതാ ദാനപുണ്യം വേദ പുണ്യം അനാശ്രിതാഃ രാഗദ്വേഷവിനിർമൂക്താ വിചരന്തീഹ മോക്ഷിണഃ

52 സ്വധീതസ്യ സുയുദ്ധസ്യ സുകൃതസ്യ ച കർമ്മണഃ തപസശ് ച സുതപ്തസ്യ തസ്മാന്നേ സുഖം ഏധതേ

53 സ്വാസ്തീർണാനി ശയനാനി പ്രപന്നാഃ ന വൈ ഭിന്നാ ജാതു നിദ്രാം ലഭന്തേ ന സ്തീഷ്യ രാജൻ രതിം ആപ്തവന്തി; ന മാഗധൈഃ സ്തുയമാനാ ന സൂതൈഃ

54 ന വൈ ഭിന്നാ ജാതു ചരന്തി ധർമ്മം; ന വൈ സുഖം പ്രാപ്തവന്തീഹ ഭിന്നാഃ ന വൈ ഭിന്നാ ഗൗരവം മാനയന്തി; ന വൈ ഭിന്നാഃ പ്രശമം രോചയന്തി

55 ന വൈ തേഷാം സ്വദതേ പാഥ്യം ഉക്തം; യോഗക്ഷേമം കൽപതേ നോത തേഷാം

ഭിന്നാനാം വൈ മനുജേന്ദ്ര പരായണം; ന വിദ്യതേ കിം ചിദ് അന്യദ് വിനാശാ ത്

56 സംഭാവ്യം ഗോഷ്യ സമ്പന്നം സംഭാവ്യം ബ്രാഹ്മണേ തപഃ സംഭാവ്യം സ്തീഷ്യ ചാപല്യം സംഭാവ്യം അന്താതിതോ ഭയം

57 തന്തവോ റ്റപ്യ് ആയതാ നിത്യം തന്തവോ ബഹുലാഃ സമാഃ ബഹുൻ ബഹുത്വാദ് ആയാസാൻ സഹന്തിത്യ് ഉപമാ സതാം

58 ധൃമായന്തേ വ്യപേതാനി ജലന്തി സഹിതാനി ച ധൃതരാഷ്ട്രോൽമുകാനീവ അന്താതയോ ഭരതർഷഭ

59 ബ്രാഹ്മണേഷു ച യേ ശൂരാഃ സ്തീഷ്യ അന്താതിഷു ഗോഷു ച വൃന്താദ് ഇവ ഫലം പക്വം ധൃതരാഷ്ട്ര പതന്തി തേ

60 മഹാൻ അപ്യ് ഏകജോ വൃക്ഷോ ബലവാൻ സുപ്രതിഷ്ഠിതഃ

പ്രസഹ്യ ഏവ വാതേന ശാഖാ സ്തസം വിമർദ്ദിതും
 61 അഥ യേ സഹിതാ വൃക്ഷാഃ സംഘശഃ സുപ്രതിഷ്ഠിതാഃ
 തേ ഹി ശീഘ്രതമാൻ വാതാൻ സഹന്തേ fന്യോന്യസംശ്രയാത്
 62 ഏവം മനുഷ്യം അപ്യ് ഏകം ഗുണൈർ അപി സമന്വിതം
 ശക്യം ദ്വിഷന്തോ മന്യന്തേ വായുർ ദ്രുമം ഇവൗകജം
 63 അന്യോന്യസമുപഷ്ടംഭാദ് അന്യോന്യാപാശ്രയേണ ച
 ജ്ഞാതയഃ സന്ദ്രവർധന്തേ സരസീവോത്പലാന്യ് ഉത
 64 അവധ്യാ ബ്രാഹ്മണാ ഗാവോ സ്ത്രീയോ ബാലാശ് ച ജ്ഞാതയഃ
 യേഷാം ചാന്നാനി ഭൂജ്ജിത യേ ച സ്യുഃ ശരണാഗതാഃ
 65 ന മനുഷ്യേ ഗുണഃ കശ് ചിദ് അന്യോ ധനവതാം അപി
 അനാതുരത്വാദ് ഭദ്രം തേ മൃതകൽപാ ഹി രോഗിണഃ
 66 അവ്യാധിജം കടുകം ശീർഷ രോഗം; പാപാനബന്ധം പരഷം തീക്ഷ്ണം ഉഗ്രം
 സതാം പേയം യൻ ന പിബന്ത്യ് അസന്തോ; മന്യം മഹാരാജ പിബ പ്രശാമ്യ
 67 രോഗാർദിതാ ന ഫലാന്യ് ആദ്രിയന്തേ; ന വൈ ലഭന്തേ വിഷയേഷു തത്ത്വം
 ദുഃഖോപേതാ രോഗിണോ നിത്യം ഏവ; ന ബുധ്യന്തേ ധനഭോഗാൻ ന സൗഖ്യം
 68 പുരാ ഹ്യ് ഉക്തോ നാകരോസ് ത്വം വചോ മേ; ദൃതേ ജിതാം ദ്രൗപദീം
 പ്രേക്ഷ്യ രാജൻ
 ദുര്യോധനം വാരയേത്യ് അക്ഷവത്യാം; കിതവത്വം പണ്ഡിതാ വർജയന്തി
 69 ന തദ് ബലം യൻ മൃദുനാ വിരുധ്യതേ; മിശ്രോ ധർമ്മസ് തരസാ സേവിതവ്യഃ
 പ്രധംസിനീ ക്രൂരസമാഹിതാ ശ്രീർ; മൃദുപ്രൗഢാ ഗച്ഛതി പുത്രപൗത്രാൻ
 70 ധാർതരാഷ്ട്രാഃ പാണ്ഡവാൻ പാലയന്തു; പാണ്ഡോഃ സുതാസ് തവ പുത്രാംശ് ച
 പാന്തു
 ഏകാരിമിത്രാഃ കുരവോ ഹ്യ് ഏകമന്ത്രാഃ; ജീവന്തു രാജൻ സുഖിനഃ സമൃദ്ധാഃ
 71 മേഘീഭൂതഃ കൗരവാണാം ത്വം അദ്യ; ത്വയ് ആധീനം കരു കലം ആജമീഢ
 പാർഥാൻ ബാലാൻ വനവാസ പ്രതപ്താൻ; ഗോപായസ്വ സ്വം യശസ് താത
 രക്ഷൻ
 72 സന്ധത്വ ത്വം കൗരവാൻ പാണ്ഡുപുത്രൈർ; മാ തേ fന്തരം റിപവഃ പ്രാർഥ
 യന്തു
 സത്യേ സ്ഥിതാസ് തേ നരദേവ സർവേ; ദുര്യോധനം സ്ഥാപയ ത്വം നരേന്ദ്ര

അധ്യായം 37

1 [വി]

സപ്തദശേശമാൻ രാജേന്ദ്ര മനഃ സ്വായംഭവോ fബ്രവീത്
വൈചിത്രവീര്യ പുരുഷാൻ ആകാശം മുഷ്ടിഭിർ ഘ്നതഃ

2 താൻ ഏവ് ഇന്ദ്രസ്യ ഹി ധനൻ അനാമ്യം നമതോ fബ്രവീത്
അഥോ മരീചിനഃ പാദാൻ അനാമ്യാൻ നമതസ് തഥാ

3 യശ് ചാശിഷ്യം ശാസതി യശ് ച കപ്യതേ; യശ് ചാതിവേലം ഭജതേ
ദിഷന്തം

സ്ത്രിയശ് ച യോ fരക്ഷതി ഭദ്രം അസ്തു തേ; യശ് ചായാച്യം യാചതി യശ് ച
കത്ഥതേ

4 യശ് ചാഭിജാതഃ പ്രകരോത്യ് അകാര്യം; യശ് ചാബലോ ബലിനാ നിത്യവൈ
രി

അശ്രുദധാനായ ച യോ ബ്രവീതി; യശ് ചാകാമ്യം കാമയതേ നരേന്ദ്ര

5 വധ്യാ ഹാസം ശ്യാശൂരോ യശ് ച മന്യതേ; വധ്യാ വസന് ഉത യോ മാനകാമഃ
പരക്ഷേത്രേ നിർവപതി യശ് ച ബിജഃ; സ്ത്രിയം ച യഃ പരിവദതേ fതിവേലം

6 യശ് ചൈവ ലബ്ധ്യാ ന സ്മരാമീത്യ് ഉവാച; ദത്ത്യാ ച യഃ കത്ഥതി യാച്യമാനഃ
യശ് ചാസതഃ സാന്ത്വം ഉപാസതീഹ; ഏതേ fനയാന്ത്യ് അനിലം പാശഹസ്താഃ

7 യസ്മിൻ യഥാ വർതതേ യോ മനുഷ്യസ്; തസ്മിംസ് തഥാ വർതിതവ്യം സ
ധർമഃ

മായാചാരോ മായയാ വർതിതവ്യഃ; സാധ്യ് ആചാരഃ സാധുനാ പ്രത്യദേയഃ

8 ശതായുർ ഉക്തഃ പുരുഷഃ സർവവേദേഷു വൈ യദാ
നാപ്നോത്യ് അഥ ച തത് സർവം ആയുഃ കേനേഹ ഹേതുനാ

9 അതിവാദോ fതിമാനശ് ച തഥാത്യാഗോ നരാധിപഃ
ക്രോധശ് ചാതിവിവിത്സാ ച മിത്രദ്രോഹശ് ച താനി ഷട്

10 ഏത ഏവാസയസ് തീക്ഷ്ണഃ കൃന്തത്യ് ആയുഷി ദേഹിനാം
ഏതാനി മാനവാൻ ഘ്നന്തി ന മൃത്യുർ ഭദ്രം അസ്തു തേ

11 വിശ്വസ്തസൈത്യതി യോ ദാരാൻ യശ് ചാപി ഗുരു തക്പഗഃ
വൃഷലി പതിർ ദിജോ യശ് ച പാനപശ് ചൈവ ഭാരത

12 ശരണാഗതഹാ ചൈവ സർവേ ബ്രഹ്മഹരണൈഃ സമാഃ
ഏതൈഃ സമേത്യേ കർതവ്യം പ്രായശ്ചിത്തം ഇതി ശ്രുതിഃ

13 ഗൃഹീ വദാന്യോ fനപവിദ്ധ വാക്യഃ; ശേഷാന ഭോകാപ്യ് അവിഹിംസകശ്
ച

നാനർഥക്രത് ത്യക്തകലിഃ കൃതജ്ഞഃ; സത്യോ മൃദുഃ സ്വർഗം ഉപൈതി വിദ്വാൻ

14 സുലഭാഃ പുരുഷാ രാജൻ സതതം പ്രിയവാദിനഃ
അപ്രിയസ്യ തു പഥ്യസ്യ വക്താ ശ്രോതാ ച ദുർലഭഃ
15 യോ ഹി ധർമ്മം വ്യപാശ്രിത്യ ഹിത്വാ ഭർതൃഃ പ്രിയാപ്രിയേ
അപ്രിയാണ്യ് ആഹ പഥ്യാനി തേന രാജാ സഹായവാൻ
16 ത്യജേത് കലാർഥേ പുരുഷം ഗ്രാമസ്യാർഥേ കലം ത്യജേത്
ഗ്രാമം ജനപദസ്യാർഥേ ആത്മാർഥേ പൃഥ്വിം ത്യജേത്
17 ആപദ് അർഥം ധനം രക്ഷേദ് ദാരാൻ രക്ഷേദ് ധനൈർ അപി
ആത്മാനം സതതം രക്ഷേദ് ദാരൈർ അപി ധനൈർ അപി
18 ഉക്തം മയാ ദ്യുതകാലേ ിപി രാജൻ; നൈവം യുക്തം വചനം പ്രാതിപീയ
തദൗഷധം പഥ്യം ഇവാതുരസ്യ; ന രോചതേ തവ വൈചിത്ര വീര്യ
19 കാക്കൈർ ഇമാംശ് ചിത്രബർഹാൻ മയൂരാൻ; പരാജൈഷ്ടാഃ പാണ്ഡവാൻ
ധാർതരാഷ്ട്രൈഃ
ഹിത്വാ സിംഹാൻ ക്രോഷ്ടു കാൻ ഗുഹമാനഃ; പ്രാപ്തേ കാലേ ശോചിതാ ത്വം
നരേന്ദ്ര
20 യസ് താത ന ക്രുധ്യതി സർവകാലം; ഭൃത്യസ്യ ഭക്തസ്യ ഹിതേ രതസ്യ
തസ്മിൻ ഭൃത്യാ ഭർതരി വിശ്വസന്തി; ന ചൈനം ആപത്യ പരിത്യജന്തി
21 ന ഭൃത്യാനാം വൃത്തി സംരോധനേന; ബാഹ്യം ജനം സഞ്ജിഘ്വക്ഷേദ്
അപൂർവം
ത്യജന്തി ഹ്യ് ഏനം ഉചിതാവരുദ്ധാഃ; സ്തിഗ്ധാ ഹ്യ് അമാത്യാഃ പരിഹീനഭോ
ഗാഃ
22 കൃത്യാനി പൂർവം പരിസംഖ്യായ സർവാണ്യ്; ആയവ്യയാവ് അനുരൂപാം ച
വൃത്തിം
സംഗൃഹ്ണീയാദ് അനുരൂപാൻ സഹായാൻ; സഹായസാധ്യാനി ഹി ദൃഷ്ട്വരാണി
23 അഭിപ്രായം യോ വിദിത്വാ തു ഭർതൃഃ; സർവ്വാനി കാര്യാണി കരോത്യ്
അതന്ദ്രീഃ
വക്താ ഹിതാനാം അനുരക്ത ആര്യഃ; ശക്തിജ്ഞ ആത്മേവ ഹി സോ ിനകന്യഃ
24 വാക്യം തു യോ നാദ്രിയതേ ിനശിഷ്ടഃ; പ്രത്യാഹ യശ് ചാപി നിയുജ്യമാനഃ
പ്രജ്ഞാഭിമാനീ പ്രതികൂലവാദിഃ; ത്യാജ്യഃ സ താദൃക് ത്വരയൈവ ഭൃത്യഃ
25 അസ്സബ്ധം അക്ലീബം അദീർഘസ്മൃതം; സാനുക്രോശം ശ്ലക്ഷ്ണം അഹാര്യം
അന്യൈഃ
അരോഗ ജാതിയം ഉദാരവാക്യം; ദൂതം വദന്ത്യ് അഷ്ട ഗുണോപപന്നം
26 ന വിശ്വാസാജ് ജാതു പരസ്യ ഗേഹം; ഗച്ഛേൻ നരശ് ചേതയാനോ വികാലേ
ന ചത്വരേ നിശി തിഷ്ഠേൻ നിഗുഡോഃ; ന രാജന്യാം യോഷിതം പ്രാർഥയീത

27 ന നിഹവം സത്ര ഗതസ്യ ഗച്ഛേത്; സംസൃഷ്ട മരൂസ്യ കസംഗതസ്യ
 ന ച ബ്രൂയാൻ നാശ്വസാമി ത്വയിതി; സ കാരണം വ്യപദേശം തു കര്യത്
 28 ഘൃണി രാജാ പുംശ്ചലീ രാജഭൃത്യഃ; പുത്രോ ഭ്രാതാ വിധവാ ബാല പുത്രാ
 സേനാ ജീവി ചോദ്ധ്യത ഭക്ത ഏവ; വ്യവഹാരേ വൈ വർജനീയാഃ സ്യൂർ ഏതേ
 29 ഗുണാ ദശ സ്താനശീലം ഭജന്തേ; ബലം രൂപം സ്വരവർണപ്രശുദ്ധിഃ
 സ്സർശശ് ച ഗന്ധശ് ച വിശുദ്ധതാ ച; ശ്രീഃ സൗകമാര്യം പ്രവരാശ് ച നാര്യഃ
 30 ഗുണാശ് ച ഷബ്ദിതഭക്തം ഭജന്തേ; ആരോഗ്യം ആയുശ് ച സുഖം ബലം ച
 അനാവിലം ചാസ്യ ഭവേദ് അപത്യം; ന ചൈനം ആദ്യുന ഇതി ക്ഷിപന്തി
 31 അകർമ്മ ശീലം ച മഹാശനം ച; ലോകദ്രിഷ്ടം ബഹു മായം നൃശംസം
 അദേശകാലജ്ഞം അനിഷ്ട വേഷം; ഏതാൻ ഗൃഹേ ന പ്രതിവാസയീത
 32 കദര്യം ആക്രോശകം അശ്രുതം ച; വരാക സംഭ്രതം അമാന്യ മാനിനം
 നിഷ്കൂരിണം കൃതവൈരം കൃതഘ്നം; ഏതാൻ ഭൂതാർതോ ഫപി ന ജാതു യാചേത്
 33 സങ്കീഷ്ടകർമാണം അതിപ്രവാദം; നിത്യാന്തതം ചാദൃവ ഭക്തികം ച
 വികൃഷ്ടരാഗം ബഹുമാനിനം ചാപ്യ്; ഏതാൻ ന സേവേത നരാധമാൻ ഷദ്
 34 സഹായബന്ധനാ ഹ്യ് അർഥഃ സഹായാശ് ചാർഥബന്ധനഃ
 അന്യോന്യബന്ധനാവ് ഏതൗ വിനാന്യോന്യം ന സിധ്യതഃ
 35 ഉത്പാദ്യ പുത്രാൻ അനുണാശ് ച കൃത്യാ; വൃത്തിം ച തേഭ്യോ ഫനവിധായ
 കാം ചിത്
 സമാനേ കമാരീഃ പ്രതിപാദ്യ സർവാ; അരണ്യസംസ്ഥോ മുനിവദ് ബുഭൃഷേത്
 36 ഹിതം യത് സർവഭൂതാനാം ആത്മനശ് ച സുഖാവഹം
 തത് കര്യാദ് ഹൗശ്വരോ ഹ്യ് ഏതൻ മൂലം ധർമ്മാർഥസിദ്ധയേ
 37 ബുദ്ധിഃ പ്രഭാവസ് തേജശ് ച സത്ത്വം ഉത്ഥാനം ഏവ ച
 വ്യവസായശ് ച യസ്യ സ്യാത് തസ്യാവൃത്തി ഭയം കതഃ
 38 പശ്യ ദോഷാൻ പാണ്ഡവൈർ വിഗ്രഹേ ത്വം; യത്ര വ്യഥേരന് അപി ദേവാഃ
 സ ശക്രാഃ
 പുത്രൈർ വൈരം നിത്യം ഉദഗിഗവാസോഃ; യശഃ പ്രണാശോ ദിഷ്യാതാം ച
 ഹർഷഃ
 39 ഭീഷ്മസ്യ കോപസ് തവ ചേദ്ര കൽപഃ; ദ്രോണസ്യ രാജ്ഞശ് ച യുധിഷ്ഠിരസ്യ
 ഉത്സാദയേൽ ലോകം ഇമം പ്രവൃദ്ധഃ; ശ്വേതോ ഗ്രഹസ് തിര്യഗ് ഇവാപതൻ ഭവേ
 40 തവ പുത്രശതം ചൈവ കർണഃ പഞ്ച ച പാണ്ഡവാഃ
 പൃഥിവീം അനുശാസേയൂർ അഖിലാം സാഗരാംബരാം
 41 ധാർതരാഷ്ട്രാ വനം രാജൻ വ്യാഘ്രഃ പാണ്ഡുസുതാ മതഃ
 മാ വനം ചിന്ധി സ വ്യാഘ്രം മാ വ്യാഘ്രാൻ നിനശോ വനാത്

42 ന സ്യാദ് വനം ജതേ വ്യാഘ്രാൻ വ്യാഘ്രാ ന സ്യൂർ ജതേ വനം
 വനം ഹി രക്ഷ്യതേ വ്യാഘ്രൈർ വ്യാഘ്രാൻ രക്ഷതി കാനനം
 43 ന തഥേച്ഛന്ത്യ് അകല്യാണാം പരേഷാം വേദിതും ഗുണാൻ
 യഥൈഷാം ജ്ഞാതും ഇച്ഛന്തി നൈർഗുണ്യം പാപചേതസഃ
 44 അർഥസിദ്ധിം പരാം ഇച്ഛൻ ധർമ്മം ഏവാദിതശ് ചരേത്
 ന ഹി ധർമ്മാദ് അപൈത്യ് അർഥഃ സ്വർഗലോകാദ് ഇവാമൃതം
 45 യസ്യാത്മാ വിരതഃ പാപാത് കല്യാണേ ച നിവേശിതഃ
 തേന സർവം ഇദം ബുദ്ധം പ്രകൃതിർ വികൃതിർശ് ച യാ
 46 യോ ധർമ്മം അർഥം കാമം ച യഥാകാലം നിഷേവതേ
 ധർമ്മാർഥകാമസംയോഗം യോ ിമുത്രേഹ ച വിന്ദതി
 47 സംനിയച്ഛതി യോ വേഗം ഉന്മിതം ക്രോധഹർഷയോഃ
 സ ശ്രിയോ ഭാജനം രാജന്യശ് ചാപത്യ ന മുഹ്യതി
 48 ബലം പഞ്ച വിധം നിത്യം പുരുഷാണാം നിബോധ മേ
 യത് തു ബാഹുബലം നാമ കനിഷ്ഠം ബലം ഉച്യതേ
 49 അമാത്യലാഭോ ഭദ്രം തേ ദ്വിതീയം ബലം ഉച്യതേ
 ധനലാഭേ തൃതീയം തു ബലം ആഹൂർ ജിഗീഷവഃ
 50 യത് ത്വ് അസ്യ സഹജം രാജൻ പിതൃപൈതാമഹം ബലം
 അഭിജാത ബലം നാമ തച് ചതുർഥം ബലം സ്മൃതം
 51 യേന ത്വ് ഏതാനി സർവാണി സംഗൃഹീതാനി ഭാരത
 യദ് ബലാനാം ബലം ശ്രേഷ്ഠം തത് പ്രജ്ഞാ ബലം ഉച്യതേ
 52 മഹതേ യോ ിപകാരായ നരസ്യ പ്രഭവേൻ നരഃ
 തേന വൈരം സമാസജ്യ ദൂരസ്ഥോ ിസ്മീതി നാശ്യസേത്
 53 സ്തീഷ്യ രാജന്യ സർപേഷ്യ സ്വാധ്യായേ ശത്രുസേവിഷ്യ
 ഭോഗേ ചായുഷി വിശ്വാസം കഃ പ്രാജ്ഞഃ കർതും അർഹതി
 54 പ്രജ്ഞാ ശരണാഭിഹതസ്യ ജന്തോശ്; ചികിത്സകഃ സന്തി ന ചൗഷധാനി
 ന ഹോമമന്ത്രാ ന ച മംഗലാനി; നാഥർവണാ നാപ്യ് അഗദഃ സുസിദ്ധാഃ
 55 സർപശ് ചാഗ്നിശ് ച സിംഹശ് ച കലപുത്രശ് ച ഭാരത
 നാവജ്ഞയാ മനഷ്യേണ സർവേ തേ ഹ്യ് അതിതേജസഃ
 56 അഗ്നിസ് തേജോ മഹൽ ലോകേ ശുഭസ് തിഷ്ഠതി ദാരുഷ്യ
 ന ചോപയുക്തേ തദ് ദാരു യാവൻ നോ ദീപ്യതേ പരൈഃ
 57 സ ഏവ ഖലു ദാരുഭ്യോ യദാ നിർമ്മഥ്യ ദീപ്യതേ
 തദാ തച് ച വനം ചാന്യൻ നിർദഹത്യ് ആശു തേജസാ
 58 ഏവം ഏവ കലേ ജാതാഃ പാവകോപമ തേജസഃ

ക്ഷമാവന്തോ നിരാകാരാഃ കാഷ്ടേ ിശിർ ഇവ ശേരതേ
 59 ലതാ ധർമാ ത്വം സപുത്രഃ ശാലാഃ പാണ്ഡുസുതാ മതാഃ
 ന ലതാ വർധതേ ജാതു മഹാദ്രുമം അനാശ്രിതാ
 60 വനം രാജംസ് ത്വം സപുത്രോ ിബിഭേയഃ; സിംഹാൻ വനേ പാണ്ഡവാംസ്
 താത വിദ്ധി
 സിംഹൈർ വിഹീനം ഹി വനം വിനശ്യേത്; സിംഹാ വിനശ്യേയൂർ ജതേ
 വനേന

അധ്യായം 38

1 [വി]

ഊർധ്വം പ്രാണാ ഹ്യ് ഉത്ക്രാമന്തി യുനഃ സ്ഥവീര ആയതി
 പ്രത്യത്ഥാനാഭിവാദഭ്യോ പുനസ് താൻ പതിപദ്യതേ
 2 പീഠം ദത്ത്യാ സാധവേ ദ്വ്യോഗതായഃ ആനീയാപഃ പരിനിർണിജ്യ പാദൗ
 സുഖം പൃഷ്ഠ്യാ പ്രതിവേദ്യാത്മ സംസ്ഥം; തതോ ദദ്യാദ് അന്നം അവേക്ഷ്യ ധീരഃ
 3 യസ്യോദകം മധുപർകം ച ഗാം ച; ന മന്ത്രവിത് പ്രതിഗൃഹ്ണാതി ഗേഹേ
 ലോഭാദ് ഭയാദ് അർഥകാർപണ്യതോ വാ; തസ്യാനർഥം ജീവിതം ആഹൂർ
 ആര്യഃ
 4 ചികിത്സകഃ ശക്യ കർതാവകീർണീ; സ്നേനഃ ക്രൂരോ മദ്യപോ ഭൃണഹാ ച
 സേനാജീവീ ശ്രുതിവിക്രായകശ് ച; ഭൃശം പ്രിയോ ദ്വപ്യ് അതിഥിർ നോദകാർ
 ഹഃ
 5 അവിക്രേയം ലവണം പക്ഷം അന്നം ദധി; ക്ഷീരം മധു തൈലം ഘൃതം ച
 തിലാ മാംസം മൂലഫലാനി ശാകം; രക്തം വാസഃ സർവഗന്ധാ ഗുഡശ് ച
 6 അരോഷണോ യഃ സമലോഷ്യ കാഞ്ചനഃ; പ്രഹീണ ശോകോ ഗതസന്ധി
 വിഗ്രഹഃ
 നിന്ദാ പ്രശംസോപരതഃ പ്രിയാപ്രിയേ; ചരന് ഉദാസീനവദ് ഏഷ ഭിക്ഷുകഃ
 7 നീവാർ മൂലേംഗദ ശാകവൃത്തിഃ; സുസംയതാത്മാഗ്നികാര്യേഷ് അചോദ്യഃ
 വനേ വസന് അതിഥിഷ് അപ്രമത്തോ; ധൂരന്ധരഃ പുണ്യകൃദ് ഏഷ താപസഃ
 8 അപക്രത്യാ ബുദ്ധിമതോ ദൂരസ്ഥോ ദ്വസ്മിതി നാശ്യസേത്
 ദീർഘൗ ബുദ്ധിമതോ ബാഹു യാഭ്യോ ഹിംസതി ഹിംസതിഃ
 9 ന വിശ്വസേദ് അവിശ്വസ്തേ വിശ്വസ്തേ നാതിവിശ്വസേത്
 വിശ്വാസാദ് ഭയം ഉത്പന്നം മൂലാന്യ് അപി നികൃന്തി
 10 അനീർഷ്യർ ഗുഹ്വദാരഃ സ്യാത് സംവിഭാഗീ പ്രിയംവദഃ
 ശ്ലക്ഷ്ണോ മധുരവാക് സ്തീണാം ന ചാസാം വശഗോ ഭവേത്
 11 പൂജനീയാ മഹാഭാഗഃ പുണ്യാശ് ച ഗൃഹദീപ്തഃ
 സ്ത്രീയഃ ശ്രിയോ ഗൃഹസ്വേദാക്താസ് തസ്മാദ് രക്ഷ്യാ വിശേഷതഃ
 12 പിതൂർ അന്തഃപുരം ദദ്യാൻ മാതൂർ ദദ്യാൻ മഹാനസം
 ഗോഷ്യ ചാത്മസമം ദദ്യാത് സ്വയം ഏവ കൃഷീം വ്രജേത്
 ഭൃതൈർ വണിജ്യചാരം ച പുത്രൈഃ സേവേത ബ്രാഹ്മണാൻ
 13 അദ്ഭ്യോ ദ്വസ്മിൻ ബ്രഹ്മതഃ ക്ഷത്രം അശ്നോ ലോഹം ഉത്ഥിതം
 തേഷാം സർവത്രം തേജഃ സ്വാസു യോനിഷു ശാമ്യതി
 14 നിത്യം സന്തഃ ക്ഷേപ ജാതാഃ പാവകോപമ തേജസഃ

ക്ഷമാവന്തോ നിരാകാരാഃ കാഷ്ടേ ിശിർ ഇവ ശേരതേ
 15 യസ്യ മന്ത്രം ന ജാനന്തി ബാഹ്യാഗ് ചാഭ്യന്തരാഗ് ച യേ
 സ രാജാ സർവതഗ് ചക്ഷുഗ് ചിരം ഐശ്വര്യം അശ്ലതേ
 16 കരിഷ്യൻ ന പ്രഭാഷേത കൃതാന്ത് ഏവ ച ദർശയേത്
 ധർമ്മകാമാർഥ കാര്യാണി തഥാ മന്ത്രോ ന ഭിദ്യതേ
 17 ഗിരിപുഷ്പം ഉപാഠഹ്യ പ്രാസാദം വാ രഹോഗതഃ
 അരണ്യേ നിഃശലാകേ വാ തത്ര മന്ത്രോ വിധീയതേ
 18 നാസുഹൃത് പരമം മന്ത്രം ഭാരതാർഹതി വേദിതും
 അപണ്ഡിതോ വാപി സുഹൃത് പണ്ഡിതോ വാപ്യ് അനാത്മവാൻ
 അമാത്യേ ഹ്യ് അർഥലിപ്താ ച മന്ത്രരക്ഷണം ഏവ ച
 19 കൃതാനി സർവകാര്യാണി യസ്യ വാ പാർഷദാ വിദുഃ
 ശുഭമന്ത്രസ്യ നൃപതേസ് തസ്യ സിദ്ധിർ അസംശയം
 20 അപ്രശസ്താനി കർമാണി യോ മോഹാദ് അന്തരിഷ്ടതി
 സ തേഷാം വിപരിഭ്രംശേ ഭൃശ്യതേ ജീവിതാദ് അപി
 21 കർമണാം തു പ്രശസ്താനാം അനുഷ്ഠാനം സുഖാവഹം
 തേഷാം ഏവാനനുഷ്ഠാനം പശ്യാത് താപകരം മഹത്
 22 സ്ഥാനവൃദ്ധ ക്ഷയജ്ഞസ്യ ഷാഡ്മണ്യ വിദിതാത്മനഃ
 അനവജ്ഞാത ശീലസ്യ സ്വാധീനാ പൃഥിവീ നൃപ
 23 അമോഘക്രോധഹർഷസ്യ സ്വയം കൃത്യാന്വവേക്ഷിണഃ
 ആത്മപ്രത്യയ കോശസ്യ വസുധേയം വസുന്ധരാ
 24 നാമമാത്രേണ തുഷ്യേത ഛത്രേണ ച മഹീപതിഃ
 ഭൃത്യേഭ്യോ വിസൃജേദ് അർഥാൻ നൈകഃ സർവഹരോ ഭവേത്
 25 ബ്രാഹ്മണോ ബ്രാഹ്മണം വേദ ഭർതാ വേദ സ്ത്രീയം തഥാ
 അമാത്യം നൃപതിർ വേദ രാജാ രാജാനം ഏവ ച
 26 ന ശത്രുർ അങ്കം ആപന്നോ മോക്തവ്യോ വധ്യതാം ഗതഃ
 അഹതാദ് ധി ഭയം തസ്മാജ് ജായതേ നചിരാദ് ഇവ
 27 ദൈവതേഷു ച യത്തേന രാജസു ബ്രാഹ്മണേഷു ച
 നിയന്തവ്യഃ സദാ ക്രോധോ വൃദ്ധബാലാതുരേഷു ച
 28 നിരർഥം കലഹം പ്രാജ്ഞോ വർജയേൻ മൃഡ സേവിതം
 കീർത്തിം ച ലഭതേ ലോകേ ന ചാനർഥേന യുജ്യതേ
 29 പ്രസാരോ നിഷ്ഠലോ യസ്യ ക്രോധഗ് ചാപി നിരർഥകഃ
 ന തം ഭർതാരം ഇച്ഛന്തി ഷണ്ഡം പതിം ഇവ സ്ത്രീയഃ
 30 ന ബുദ്ധിർ ധനലാഭായ ന ജാഡ്യം അസമൃദ്ധയേ

ലോകപര്യായ വൃത്താന്തം പ്രാജ്ഞോ ജാനാതി നേതരഃ
 31 വിദ്യാ ശീലവയോവൃദ്ധാൻ ബുദ്ധിവൃദ്ധാംശ് ച ഭാരത
 ധനാഭിജന വൃദ്ധാംശ് ച നിത്യം മൃശോ fവമന്യതേ
 32 അനാര്യ വൃത്തം അപ്രാജ്ഞം അസൂയകം അധാർമികം
 അനർഥാഃ ക്ഷിപ്രം ആയാന്തി വാഗ് ദൃഷ്ടും ക്രോധനം തഥാ
 33 അവിസംവാദനം ദാനം സമയസ്യാവൃതിക്രമഃ
 ആവർതയന്തി ഭൂതാനി സമ്യക് പ്രണിഹിതാ ച വാക്
 34 അവിസംവാദകോ ദക്ഷഃ കൃതജ്ഞോ മതിമാൻ ജജ്ഞഃ
 അപി സർഷീണ കോശോ fപി ലഭതേ പരിവാരണം
 35 ധൃതിഃ ശമോ ദമഃ ശൗചം കാരുണ്യം വാഗ് അനിഷ്ടരോ
 മിത്രാണാം ചാനഭിദ്രോഹഃ സന്തൈതാഃ സമീയഃ ശ്രിയഃ
 36 അസംവിഭാഗീ ദുഷ്ടാത്മാ കൃതഘ്നോ നിരപരൂപഃ
 താദൃങ് നരായമോ ലോകേ വർജ്ജനീയോ നരാധിപ
 37 ന സ രാത്രൗ സുഖം ശേതേ സ സർപ ഇവ വേശ്ണനി
 യഃ കോപയതി നിർദോഷം സ ദോഷോ fഭ്യന്തരം ജനം
 38 യേഷു ദുഷ്ടേഷു ദോഷഃ സ്യാദ് യോഗക്ഷേമസ്യ ഭാരത
 സദാ പ്രസാദനം തേഷാം ദേവതാനാം ഇവാചരേത്
 39 യേ fർഥാഃ സ്തീഷ്യ സമാസക്താഃ പ്രഥമോത്പതിത്യേഷു ച
 യേ ചാനാര്യ സമാസക്താഃ സർവേ തേ സംശയം ഗതാഃ
 40 യത്ര സ്തീ യത്ര കിതവോ യത്ര ബാലോ fനശാസ്തീ ച
 മജ്ജന്തി തേ fവശാ ദേശാ നദ്യാം അശ്ലപ്തവാ ഇവ
 41 പ്രയോജനേഷു യേ സക്താ ന വിശേഷേഷു ഭാരത
 താൻ അഹം പണ്ഡിതാൻ മന്യേ വിശേഷാ ഹി പ്രസംഗിനഃ
 42 യം പ്രശംസന്തി കിതവാ യം പ്രശംസന്തി ചാരണാഃ
 യം പ്രശംസന്തി ബന്ധക്യോ ന സ ജീവതി മാനവഃ
 43 ഹിത്വാ താൻ പരമേഷ്യാസാൻ പാണ്ഡവാൻ അമിതൗജസഃ
 ആഹിതം ഭാരതൈശ്വര്യം ത്വയാ ദുര്യോധനേ മഹത്
 44 തം ദക്ഷ്യസി പരിഭ്രഷ്ടും തസ്തോത് ത്വം നചിരാദ് ഇവ
 ഐശ്വര്യമദസംമൂഢം ബലിം ലോകത്രയാദ് ഇവ

അധ്യായം 39

1 [ധൃ]

അനീശ്വരോ ഽയം പുരുഷോ ഭവാഭവേ; സൂത്രപ്രോതാ ദാരുമയീവ യോഷാ
ധാത്രാ ഹി ദിഷ്യസ്യ വശേ കിലായം; തസ്മാദ് വദ ത്വം ശ്രവണേ ഘൃതോ ഽഹം

2 അപ്രാപ്തകാലം വചനം ബൃഹസ്പതിർ അപി ബ്രുവൻ

ലഭതേ ബുദ്ധ്യവജ്ഞാനം അവമാനം ച ഭാരത

3 പ്രിയോ ഭവതി ദാനേന പ്രിയവാദേന ചാപരഃ

മന്ത്രം മൃലബലേനാനേന്യാ യഃ പ്രിയഃ പ്രിയ ഏവ സഃ

4 ദ്വേഷ്യോ ന സാധുർ ഭവതി ന മേധാവി ന പണ്ഡിതഃ

പ്രിയേ ശുഭാനി കർമാണി ദ്വേഷ്യേ പാപാനി ഭാരത

5 ന സ ക്ഷയോ മഹാരാജ യഃ ക്ഷയോ വൃദ്ധിം ആവഹേത്

ക്ഷയഃ സ ത്വ് ഇഹ മന്തവ്യോ യം ലബ്ധ്വാ ബഹു നാശയേത്

6 സമൃദ്ധാ ഗുണതഃ കേ ചിദ് ഭവന്തി ധനതോ ഽപരേ

ധനവൃദ്ധാൻ ഗുണൈർ ഹീനാൻ ധൃതരാഷ്ട്ര വിവർജയേത്

7 [ധൃ]

സർവം ത്വം ആയതീ യുക്തം ഭാഷസേ പ്രാജ്ഞസംമതം

ന ചോത്സഹേ സുതം തൃജ്ഞം യതോ ധർമസ് തതോ ജയഃ

8 സ്വഭാവഗുണസമ്പന്നോ ന ജാതൂ വിനയാന്വിതഃ

സുസൂക്ഷ്മം അപി ഭൂതാനാം ഉപമർദം പ്രയോക്ഷ്യതേ

9 പരാപവാദ നിരതാഃ പരദുഃഖോദയേഷു ച

പരസ്പരവീരോധേ ച യതന്തേ സതതോഥിതാഃ

10 സ ദോഷം ദർശനം യേഷാം സംവാസേ സുമഹദ് ഭയം

അർഥാദാനേ മഹാൻ ദോഷഃ പ്രദാനേ ച മഹദ് ഭയം

11 യേ പാപാ ഇതി വിഖ്യാതാഃ സംവാസേ പരിഗർഹിതാഃ

യുക്താശ് ചാന്നൈർ മഹാദോഷൈർ യേ നരാസ് താൻ വിവർജയേത്

12 നിവർതമാനേ സൗഹാർദേ പ്രീതിർ നീചേ പ്രണശ്യതി

യാ ചൈവ ഫലനിർവൃത്തിഃ സൗഹൃദേ ചൈവ യത് സുഖം

13 യതന്തേ ചാപവാദായ യതം ആരഭതേ ക്ഷയേ

അൽപേ ഽപ്യ അപക്വതേ മോഹാൻ ന ശാന്തിം ഉപഗച്ഛതി

14 താദൃശൈഃ സംഗതം നീചൈർ റ്റുശംസൈർ അകൃതാന്തമിഃ

നിശാമ്യ നിപുണം ബുദ്ധ്യാ വിദ്വാൻ ദൂരാദ് വിവർജയേത്

15 യോ ജ്ഞാതിം അനുഗൃഹ്ണാതി ദരിദ്രം ദീനം ആതുരം

സപുത്രപശുഭിർ വൃദ്ധിം യശശ് ചാവ്യയം അശ്നതേ

16 ജ്ഞാതയോ വർധനീയാസ് തൈർ യ ഇച്ഛന്ത്യ് ആത്മനഃ ശുഭം
 കലവൃദ്ധിം ച രാജേന്ദ്ര തസ്മാത് സാധു സമാചര
 17 ശ്രോയസാ യോക്ഷ്യസേ രാജൻ കുർവാനോ ജ്ഞാതിസക്രിയാം
 വിഗുണാ ഹ്യ് അപി സംരക്ഷ്യാ ജ്ഞാതയോ ഭരതർഷഭ
 18 കിം പുനർ ഗുണവന്തസ് തേ ത്വത്പ്രസാദാഭികാക്ഷിണഃ
 പ്രസാദം കരു ദീനാനാം പാണ്ഡവാനാം വിശാം പതേ
 19 ദീയന്താം ഗ്രാമകാഃ കേ ചിത് തേഷാം വൃത്ത്യർഥം ഈശ്വര
 ഏവം ലോകേ യശഃപ്രാപ്തോ ഭവിഷ്യസി നരാധിപ
 20 വൃദ്ധേന ഹി ത്വയാ കാര്യം പുത്രാണാം താത രക്ഷണം
 മയാ ചാപി ഹിതം വാച്യം വിദ്ധി മാം ത്വദ്ധിതൈഷിണം
 21 ജ്ഞാതിഭിർ വിഗ്രഹസ് താത ന കർതവ്യോ ഭവാർഥിനാ
 സുഖാനി സഹ ഭോജ്യാനി ജ്ഞാതിഭിർ ഭരതർഷഭ
 22 സംഭോജനം സങ്കഥനം സമ്പ്രീതിശ് ച പരസ്സരം
 ജ്ഞാതിഭിഃ സഹ കാര്യാണി ന വിരോധഃ കഥം ചന
 23 ജ്ഞാതയസ് താരയന്തീഹ ജ്ഞാതയോ മജ്ജയന്തി ച
 സുവൃത്താസ് താരയന്തീഹ ദുർവൃത്താ മജ്ജയന്തി ച
 24 സുവൃത്തോ ഭവ രാജേന്ദ്ര പാണ്ഡവൻ പ്രതി മാനദ
 അധർഷണീയഃ ശത്രുണാം തൈർ വൃതസ് ത്വം ഭവിഷ്യസി
 25 ശ്രീമന്തം ജ്ഞാതിം ആസാദ്യ യോ ജ്ഞാതിർ അവസീദതി
 ദിഗ്ധഹസ്തം മൃഗ ഇവ സ ഏനസ് തസ്യ വിന്ദതി
 26 പശ്യാദ് അപി നരശ്രേഷ്ഠ തവ താപോ ഭവിഷ്യതി
 താൻ വാ ഹതാൻ സുതാൻ വാപി ശൂന്യാ തദ് അനചിന്തയ
 27 യേന ഖട്വാം സമാരൂഢഃ പരിതപ്യേത കർമ്മണാ
 ആദാവ് ഏവ ന തത് കര്യാദ് അധ്യവേ ജീവിതേ സതി
 28 ന കശ് ചിൻ നാപനയതേ പൂമാൻ അന്യത്ര ഭാർഗവാത്
 ശേഷസമ്പ്രതിപത്തിസ് തു ബുദ്ധിമത്സ് ഏവ തിഷ്ഠതി
 29 ദുര്യോധനേന യദ്യ് ഏതത് പാപം തേഷു പുരാ കൃതം
 ത്വയാ തത് കലവൃദ്ധേന പ്രത്യാനേയം നരേശ്വര
 30 താംസ് ത്വം പദേ പ്രതിഷ്ഠാപ്യ ലോകേ വിഗതകൽമഷഃ
 ഭവിഷ്യസി നരശ്രേഷ്ഠ പൂജനീയോ മനീഷിണാം
 31 സുവ്യാഹൃതാനി ധീരാണാം ഫലതഃ പ്രവിചിന്ത്യ യഃ
 അധ്യവസ്യതി കാര്യേഷു ചിരം യശസി തിഷ്ഠതി
 32 അവൃത്തിം വിനയോ ഹന്തി ഹന്ത്യ് അനർഥം പരാക്രമഃ

ഹന്തി നിത്യം ക്ഷമാ ക്രോധം ആചാരോ ഹന്ത്യ് അലക്ഷണം
33 പരിച്ഛേദന ക്ഷത്രേണ വേശ്ണനാ പരിചര്യയാ
പരീക്ഷേത കലം രാജൻ ഭോജനാച്ഛാദനേന ച
34 യയോഗ് ചിത്തേന വാ ചിത്തം നൈദൃതം നൈദൃതേന വാ
സമേതി പ്രജന്തയാ പ്രജന്താ തയോർ മൈത്രി ന ജീര്യതേ
35 ദുർബ്ബദ്ധിം അക്രതപ്രജ്ഞം ഛന്നം കൂപം തൃണൈർ ഇവ
വിവർജയീത മേധാവീ തസ്മിൻ മൈത്രി പ്രണശ്യതി
36 അവലിപ്ലേഷ്യ മൂർഖേഷ്യ രൗദ്രസാഹസികേഷ്യ ച
തമൈവാപേത ധർമേഷ്യ ന മൈത്രിം ആചരേദ് ബുധഃ
37 കൃതജ്ഞം ധാർമികം സത്യം അക്ഷ്യദ്രം ദൃഢഭക്തികം
ജിതേന്ദ്രിയം സ്ഥിതം സ്ഥിത്യം മിത്രം അത്യോഗി ചേഷ്യതേ
38 ഇന്ദ്രിയാണാം അനുസർഗോ മൃത്യുനാ ന വിശിഷ്യതേ
അത്യർഥം പുനർ ഉത്സർഗഃ സാദയേദ് ദൈവതാന്യ് അപി
39 മാർദ്ദവം സർവഭൂതാനാം അനസൃയാ ക്ഷമാ യുതിഃ
ആയുഷ്യാണി ബുധഃ പ്രാഹുർ മിത്രാണാം ചാവിമാനനാ
40 അപനീതം സുനീതേന യോ ിർഥം പ്രത്യാനിനിഷ്ഠതേ
മതിം ആസ്ഥായ സുദൃഢാം തദ് അകാപൃരുഷ വ്രതം
41 ആയത്യാം പ്രതികാരജ്ഞസ് തദാത്യേ ദൃഢനിശ്ചയഃ
അതീതേ കാര്യശേഷജ്ഞോ നരോ ിർമൈർ ന പ്രഹീയതേ
42 കർമ്മണാ മനസാ വാചാ യദ് അഭീക്ഷ്ണം നിഷേവതേ
തദ് ഏവാപഹരത്യ് ഏനം തസ്മാത് കല്യാണം ആചരേത്
43 മംഗലാലംഭനം യോഗഃ ശ്രുതം ഉത്ഥാനം ആർജവം
ഭൂതിം ഏതാനി കർവന്തി സതാം ചാഭീക്ഷ്ണ ദർശനം
44 അനിർവേദഃ ശ്രിയോ മൂലം ദുഃഖനാശേ സുഖസ്യ ച
മഹാൻ ഭവത്യ് അനിർവിണ്ണഃ സുഖം ചാത്യന്തം അശ്ലതേ
45 നാതഃ ശ്രീമത്തരം കിം ചിദ് അന്ത്യത് പഥ്യതമം തഥാ
പ്രഭു വിഷ്ണോർ യഥാ താത ക്ഷമാ സർവത്ര സർവദാ
46 ക്ഷമേദ് അശക്തഃ സർവസ്യ ശക്തിമാൻ ധർമകാരണാത്
അർഥാനർഥൗ സമൗ യസ്യ തസ്യ നിത്യം ക്ഷമാ ഹിതാ
47 യത് സുഖം സേവമാനോ ിപി ധർമാർഥാഭ്യാം ന ഹീയതേ
കാമം തദ് ഉപസേവേത ന മൃഢേ വ്രതം ആചരേത്
48 ദുഃഖാർതേഷു പ്രമത്തേഷു നാസ്തികേഷ് അലസേഷു ച
ന ശ്രീർ വസത്യ് അദാനേഷു യേ ചോത്സാഹ വിവർജിതാഃ

49 ആർജവേന നരം യുക്തം ആർജവത് സവ്യപത്രപം
 അശക്തിമന്തം മന്യന്തോ ധർഷയന്തി കബുദ്ധയഃ
 50 അത്യാര്യം അതിദാതാരം അതിശൂരം അതിവ്രതം
 പ്രജ്ഞാഭിമാനിനം ചൈവ ശ്രീർ ഭയാൻ നോപസർപതി
 51 അഗ്നിഹോത്രഫലാ വേദാഃ ശീലവൃത്തഫലം ശ്രുതം
 രതിപുത്ര ഫലം ദാരാ ദത്തഭക്ത ഫലം ധനം
 52 അധർമോപാർജിതൈർ അർഹൈർ യഃ കരോത്യ് ഔർധ്വ ദേഹികം
 ന സ തസ്യ ഫലം പ്രേത്യ ഭുജ്തേ ിർമസ്യ ദുരാഗമാത്
 53 കാനാര വനദുർഗേഷു കൃച്ഛാസ് ആപത്സു സംഭ്രമേ
 ഉദ്യതേഷു ച ശസ്ത്രേഷു നാസ്തി ശേഷവതാം ഭയം
 54 ഉത്ഥാനം സംയമോ ദാക്ഷ്യം അപ്രമാദോ ധൃതിഃ സ്മൃതിഃ
 സമീക്ഷ്യ ച സമാരംഭോ വിദ്ധി മൂലം ഭവസ്യ തത്
 55 തപോബലം താപസാനാം ബ്രഹ്മ ബ്രഹ്മവിദാം ബലം
 ഹിംസാ ബലം അസാധുനാം ക്ഷമാഗുണവതാം ബലം
 56 അഷ്ടൗ താന്യ് അവ്രതപ്ലാനി ആപോ മൂലം ഫലം പയഃ
 ഹവിർ ബ്രാഹ്മണ കാമ്യോ ച ഗുരോർ വചനം ഔഷധം
 57 ന തത്പരസ്യ സന്ധ്യായ് പ്രതികൂലം യദാത്മനഃ
 സംഗ്രഹേണൈഷ ധർമഃ സ്യാത് കാമാദ് അന്യഃ പ്രവർതതേ
 58 അക്രോധേന ജയേത് ക്രോധം അസാധു സാധുനാ ജയേത്
 ജയേത് കദര്യം ദാനേന ജയേത് സത്യേന ചാന്തം
 59 സ്ത്രി ധൂർതകേ ിലസേ ഭീരൗ ചണ്ഡേ പുരുഷമാനിനി
 ചൗരേ കൃതപ്ലേ വിശ്യാസോ ന കാര്യോ ന ച നാസ്തികേ
 60 അഭിവാദനശീലസ്യ നിത്യം വൃദ്ധോപസേവിനഃ
 ചത്വാരി സമ്പ്രവർധന്തേ കീർത്തിർ ആയുർ യശോബലം
 61 അതിക്ലേശേന യേ ിർഥാഃ സ്യൂർ ധർമസ്യാതിക്രമേണ ച
 അരേർ വാ പ്രണിപാതേന മാ സ്തു തേഷു മനഃ കൃഥാഃ
 62 അവിദ്യഃ പുരുഷഃ ശോച്യഃ ശോച്യം മീഢുനം അപ്രജം
 നിരാഹാരാഃ പ്രജാഃ ശോച്യാഃ ശോച്യം രാഷ്ട്രം അരാജകം
 63 അധ്യാ ജരാ ദേഹവതാം പർവതാനാം ജലം ജരാ
 അസംഭോഗോ ജരാ സ്ത്രിണാം വാക്ശല്യം മനസോ ജരാ
 64 അനാമ്നായ മലാ വേദാ ബ്രാഹ്മണസ്യാവ്രതം മലം
 കൗതൂഹലമലാ സാധീ വിപ്രവാസ മലാഃ സ്ത്രിയഃ
 65 സുവർണസ്യ മലം രൂപ്യം രൂപ്യസ്യാപി മലം രൂപ

ജേതയം രൂപ മലം സീസം സീസസ്യാപി മലം മലം
 66 ന സ്വപ്നേന ജയേൻ നിദ്രാം ന കാമേന സ്ത്രീയം ജയേത്
 നേന്ധനേന ജയേദ് അഗ്നിം ന പാനേന സുരാം ജയേത്
 67 യസ്യ ദാനജിതം മിത്രം അമിത്രം യുധി നിർജിതാഃ
 അന്നപാനജിതാ ദാരാഃ സഹലം തസ്യ ജീവിതം
 68 സഹസ്രിണോ fപി ജീവന്തി ജീവന്തി ശതിനസ് തഥാ
 ധൃതരാഷ്ട്രം വിമുഞ്ചേച്ഛാം ന കഥം ചിൻ ന ജീവ്യതേ
 69 യത് പൃഥിവ്യാം ത്രീഹി യവം ഹിരണ്യം പശവഃ സ്ത്രീയഃ
 നാലം ഏകസ്യ തത് സർവം ഇതി പശ്യൻ ന മുഹ്യതി
 70 രാജൻ ഭൂയോ ബ്രവിമി ത്വാം പുത്രേഷു സമം ആചര
 സമതാ യദി തേ രാജൻ സ്വേഷു പാണ്ഡുസുതേഷു ച

അധ്യായം 40

1 [വി]

യോ ഭദ്രർഥിതഃ സദ്ഭിർ അസജ്ജമാനഃ; കരോത്യ് അർഥം ശക്തിം അഹാപയി
ത്വാ

ക്ഷിപ്രം യശസ് തം സമുപൈതി സന്തം അലം; പ്രസന്നാ ഹി സുഖായ സന്തഃ

2 മഹാന്തം അപ്യ് അർഥം അധർമ്മയുക്തം; യഃ സന്ത്യജത്യ് അനപക്രഷ്ട ഏവ
സുഖം സ ദുഃഖാന്ത്യ് അവമുച്യ ശേതേ; ജീർണാം ത്വചം സർപ ഇവാവമുച്യ

3 അനൃതം ച സമൃത്കർഷേ രാജഗാമി ച പൈശ്വനം

ഗുരോശ് ചാലീക നിർബന്ധഃ സമാനി ബ്രഹ്മഹത്യയാ

4 അസുയൈക പദം മൃത്യുർ അതിവാദഃ ശ്രിയോ വയഃ
അശുശ്രുഷാ ത്വരാ ശ്ലാഘാ വിദ്യായാഃ ശത്രവസ് ത്രയഃ

5 സുഖാർഥിനഃ കതോ വിദ്യാ നാസ്തി വിദ്യാർഥിനഃ സുഖം
സുഖാർഥീ വാ ത്യജേദ് വിദ്യാം വിദ്യാർഥീ വാ സുഖം ത്യജേത്

6 നാഗ്നിസ് തൃപ്യതി കാഷ്ടാനാം നാപഗാനാം മഹോദധിഃ
നാന്തകഃ സർവഭൂതാനാം ന പുംസാം വാമലോചനാ

7 ആശാ യുതിം ഹന്തി സമൃദ്ധിം അന്തകഃ; ക്രോധഃ ശ്രിയം ഹന്തി യഃ കദര്യതാ
അപാലനം ഹന്തി പശൂംശ് ച രാജന്; ഏകഃ ക്രുദ്ധോ ബ്രാഹ്മണോ ഹന്തി
രാഷ്ട്രം

8 അജശ് ച കാംസ്യം ച രഥശ് ച നിത്യം; മധ് ആകർഷഃ ശകുനിഃ ശ്രോത്രീയശ്
ച

വൃദ്ധോ ജ്ഞാതിർ അവസന്നോ വയസ്യഃ ഏതാനി തേ സതു ഗൃഹേ സദൈവ

9 അജോക്ഷാ ചന്ദനം വീണാ ആദർശോ മധുസർപിഷീ
വിഷം ഔദുംബരം ശംഖഃ സ്വർണം നാഭീശ് ച രോചനാ

10 ഗൃഹേ സ്ഥാപയിതവ്യാനി ധന്യാനി മന്ദർ അബ്രവീത്
ദേവ ബ്രാഹ്മണ പുജാർഥം അതിഥിനാം ച ഭാരത

11 ഇദം ച ത്വാം സർവപരം ബ്രവീമി; പുണ്യം പദം താത മഹാവിശിഷ്ടം

ന ജാതു കാമാൻ ന ഭയാൻ ന ലോഭാദ്; ധർമ്മം ത്യജേജ് ജീവിതസ്യാപി
ഹേതോഃ

12 നിത്യോ ധർമഃ സുഖദുഃഖേ ത് അനിത്യേ; നിത്യോ ജീവോ ധാതുർ അസ്യ ത്
അനിത്യഃ

ത്യക്ത്വാനിത്യം പ്രതിതിഷ്ഠസ്വ നിത്യേ; സത്തുഷ്യ ത്വം തോഷ പരോ ഹി ലാഭഃ

13 മഹാബലാൻ പശ്യ മനാനഭാവാൻ; പ്രശാസ്യ ഭൂമിം ധനധാന്യ പൂർണാം
രാജ്യാനി ഹിത്വാ വിപുലാംശ് ച ഭോഗാൻ; ഗതാൻ നരേന്ദ്രാൻ വശം അന്തകസ്യ

14 മൃതം പുത്രം ദുഃഖപുഷ്പം മനുഷ്യാ; ഉത്ക്ഷിപ്യ രാജൻ സ്വഗൃഹാൻ നിർഹരന്തി
 തം മുക്തകേശാഃ കരുണം തദന്തസ്; ചിതാമധ്യേ കാഷ്ഠം ഇവ ക്ഷിപന്തി
 15 അന്യോ ധനം പ്രേതഗതസ്യ ഭുക്തേ; വയാംസി ചാഗ്നിം ച ശരീരധാന്തൻ
 ദ്വാഭ്യാം അയം സഹ ശക്തത് അമൃതഃ; പുണ്യേന പാപേന ച വേഷ്മമാനഃ
 16 ഉത്സൃജ്യ വിനിവർതന്തേ ജ്ഞാതയഃ സുഹൃദഃ സുതാഃ
 അഗൗ പ്രാസ്തം ഇ പുരുഷം കർമാന്വേതി സ്വയം കൃതം
 17 അസ്മാൽ ലോകാദ് ഊർധ്വം അമുഷ്യ ചാധോ; മഹത് തമസ് തിഷ്ഠതി ഹ്യ്
 അന്ധകാരം
 തദ് വൈ മഹാമോഹനം ഇന്ദ്രിയാണാം; ബുധ്യസ്വ മാ ത്വാം പ്രലഭേത രാജൻ
 18 ഇദം വചഃ ശക്യസി ചേദ് യഥാവൻ; നിശമ്യ സർവം പ്രതിപത്തും ഏവം
 യശഃ പരം പ്രാപ്സ്യസി ജീവലോകേ; ഭയം ന ചാമൃതം ന ചേഹ തേ ിസ്തി
 19 ആത്മാ നദി ഭാരത പുണ്യതീർഥാ; സത്യോദകാ യുതികൂലാ ദമോർമിഃ
 തസ്യാം സ്നാതഃ പുയതേ പുണ്യകർമ്മാ; പുണ്യോ ഹ്യ് ആത്മാ നിത്യം അംഭോ
 ിഭ ഏവ
 20 കാമക്രോധഗ്രാഹവതീം പഞ്ചേന്ദ്രിയ ജലാം നദീം
 കൃത്വാ യുതിമയീം നാവം ജന്മ ദുർഗാണി സന്തര
 21 പ്രജ്ഞാ വൃദ്ധം ധർമവൃദ്ധം സ്വബന്ധും; വിദ്യാ വൃദ്ധം വയസാ ചാപി വൃദ്ധം
 കാര്യാകാര്യേ പുജയിത്വാ പ്രസാദ്യഃ; യഃ സമ്പുച്ഛേൻ ന സ മൂഹ്യേത് കദാ ചിത്
 22 യുത്യാ ശിശ്ലോദരം രക്ഷേത് പാണിപാദം ച ചക്ഷുഷാ
 ചക്ഷുഃ ശ്രോത്രേ ച മനസാ മനോ വാചം ച കർമ്മണാ
 23 നിത്യോദകീ നിത്യയജ്ഞോപവീതി; നിത്യസ്വാധ്യായീ പതിതാന വർജി
 ഗ്ഗതം ബ്രുവൻ ഗുരവേ കർമ്മ കർവൻ; ന ബ്രാഹ്മണസ് ച്യവതേ ബ്രഹ്മലോകാത്
 24 അധീത്യ വേദാൻ പരിസംസ്കീര്യ ചാഗ്നിൻ; ഇഷ്ട്വാ യജ്ഞൈഃ പാലയിത്വാ
 പ്രജാസ് ച
 ഗോബ്രാഹ്മണാർഥേ ശസ്ത്രപുതാന്തർ ആത്മാ; ഹതഃ സംഗ്രാമേ ക്ഷത്രിയഃ സ്വർഗം
 ഏതി
 25 വൈശ്യോ ിധീത്യ ബ്രാഹ്മണാൻ ക്ഷത്രിയാംസ് ച; ധനൈഃ കാലേ സംവിഭ
 ജ്യാശ്രിതാംസ് ച
 ത്രേതാ പുതം യുഗം ആഘ്രായ പുണ്യം; പ്രേത്യ സ്വർഗേ ദേവ സുഖാനി ഭുക്തേ
 26 ബ്രഹ്മക്ഷത്രം വൈശ്യ വർണം ച ശൂദ്രഃ; ക്രമേണൈതാൻ ന്യായതഃ പുജയാനഃ
 തുഷ്ടേഷ് ഏതേഷ് അവ്യഥോ ദഗ്ധപാപസ്; തൃക്ത്വാ ദേഹം സ്വർഗസുഖാനി
 ഭുക്തേ
 27 ചാതുർവർണ്യസൈന്യ ധർമസ് തവോക്തോ; ഹേതും ചാത്ര ബ്രുവതോ മേ

നിബോധ

ക്ഷാത്രാദ് ധർമാദ് ധീയതേ പാണ്ഡുപുത്രസ്; തം ത്വം രാജൻ രാജധർമ്മേ
നിയുജ്ഷ്യ

28 ഏവം ഏതദ് യഥാ മാം ത്വം അനുശാസതി നിത്യദാ

മമാപി ച മതിഃ സൗമ്യ ഭവത്യ് ഏവം യഥാത്ഥ മാം

29 സാ ഇ ബുഭിഃ കൃതാപ്യ് ഏവം പാണ്ഡവാൻ രപ്ലി മേ സദാ

ദുര്യോധനം സമാസാദ്യ പുനർ വിപരിവർത്തതേ

30 ന ദിഷ്ടം അഭ്യതിക്രാന്തം ശക്യം മർത്യേന കേന ചിത്

ദിഷ്ടം ഏവ കൃതം മന്യേ പൗരൂഷം ഇ നിരർഥകം

അധ്യായം 41

1 [വി]

യോ ഭദ്രർഥിതഃ സദ്ഭിർ അസജ്ജമാനഃ; കരോത്യ് അർഥം ശക്തിം അഹാപയി
ത്വാ

ക്ഷിപ്രം യശസ് തം സമുപൈതി സന്തം അലം; പ്രസന്നാ ഹി സുഖായ സന്തഃ

2 മഹാന്തം അപ്യ് അർഥം അധർമയുക്തം; യഃ സന്ത്യജത്യ് അനപക്രഷ്ട ഏവ
സുഖം സ ദുഃഖാന്ത്യ് അവമുച്യ ശേതേ; ജീർണാം ത്വചം സർപ ഇവാവമുച്യ

3 അനൃതം ച സമൃത്കർഷേ രാജഗാമി ച പൈശ്വനം

ഗുരോശ് ചാലീക നിർബന്ധഃ സമാനി ബ്രഹ്മഹത്യയാ

4 അസുയൈക പദം മൃത്യുർ അതിവാദഃ ശ്രിയോ വയഃ
അശുശ്രുഷാ ത്വരാ ശ്ലാഘാ വിദ്യായാഃ ശത്രവസ് ത്രയഃ

5 സുഖാർഥിനഃ കതോ വിദ്യാ നാസ്തി വിദ്യാർഥിനഃ സുഖം
സുഖാർഥീ വാ ത്യജേദ് വിദ്യാം വിദ്യാർഥീ വാ സുഖം ത്യജേത്

6 നാഗ്നിസ് തൃപ്യതി കാഷ്ഠാനാം നാപഗാനാം മഹോദധിഃ
നാന്തകഃ സർവഭൂതാനാം ന പുംസാം വാമലോചനാ

7 ആശാ യുതിം ഹന്തി സമൃദ്ധിം അന്തകഃ; ക്രോധഃ ശ്രിയം ഹന്തി യഃ കദര്യതാ
അപാലനം ഹന്തി പശൂംശ് ച രാജന്; ഏകഃ ക്രുദ്ധോ ബ്രാഹ്മണോ ഹന്തി
രാഷ്ട്രം

8 അജശ് ച കാംസ്യം ച രഥശ് ച നിത്യം; മധ് ആകർഷഃ ശകുനിഃ ശ്രോത്രീയശ്
ച

വൃദ്ധോ ജ്ഞാതിർ അവസന്നോ വയസ്യഃ ഏതാനി തേ സതു ഗൃഹേ സദൈവ

9 അജോക്ഷാ ചന്ദനം വീണാ ആദർശോ മധുസർപിഷീ
വിഷം ഔദുംബരം ശംഖഃ സ്വർണം നാഭീശ് ച രോചനാ

10 ഗൃഹേ സ്ഥാപയിതവ്യാനി ധന്യാനി മന്ദർ അബ്രവീത്
ദേവ ബ്രാഹ്മണ പുജാർഥം അതിഥിനാം ച ഭാരത

11 ഇദം ച ത്വാം സർവപരം ബ്രവീമി; പുണ്യം പദം താത മഹാവിശിഷ്ടം

ന ജാതു കാമാൻ ന ഭയാൻ ന ലോഭാദ്; ധർമം ത്യജേജ് ജീവിതസ്യാപി
ഹേതോഃ

12 നിത്യോ ധർമഃ സുഖദുഃഖേ ത് അനിത്യേ; നിത്യോ ജീവോ ധാതുർ അസ്യ ത്
അനിത്യഃ

ത്യക്ത്വാനിത്യം പ്രതിതിഷ്ഠസ്വ നിത്യേ; സതുഷ്യ ത്വം തോഷ പരോ ഹി ലാഭഃ

13 മഹാബലാൻ പശ്യ മനാനഭാവാൻ; പ്രശാസ്യ ഭൂമിം ധനധാന്യ പൂർണാം
രാജ്യാനി ഹിത്വാ വിപുലാംശ് ച ഭോഗാൻ; ഗതാൻ നരേന്ദ്രാൻ വശം അന്തകസ്യ

14 മൃതം പുത്രം ദുഃഖപുഷ്പം മനുഷ്യാ; ഉത്ക്ഷിപ്യ രാജൻ സ്വഗൃഹാൻ നിർഹരന്തി
 തം മുക്തകേശാഃ കരുണം തദന്തസ്; ചിതാമധ്യേ കാഷ്ഠം ഇവ ക്ഷിപന്തി
 15 അന്യോ ധനം പ്രേതഗതസ്യ ഭുക്തേ; വയാംസി ചാഗ്നിം ച ശരീരധാന്തൻ
 ദ്വാഭ്യാം അയം സഹ ശക്തത് അമൃതം; പുണ്യേന പാപേന ച വേഷ്ടമാനഃ
 16 ഉത്സൃജ്യ വിനിവർതന്തേ ജ്ഞാതയഃ സുഹൃദഃ സുതാഃ
 അഗൗ പ്രാസ്തം ഇ പുരുഷം കർമാന്വേതി സ്വയം കൃതം
 17 അസ്മാൽ ലോകാദ് ഊർധ്വം അമുഷ്യ ചാധോ; മഹത് തമസ് തിഷ്ഠതി ഹ്യ്
 അന്ധകാരം
 തദ് വൈ മഹാമോഹനം ഇന്ദ്രിയാണാം; ബുധ്യസ്വ മാ ത്വാം പ്രലഭേത രാജൻ
 18 ഇദം വചഃ ശക്യസി ചേദ് യഥാവൻ; നിശമ്യ സർവം പ്രതിപത്തും ഏവം
 യശഃ പരം പ്രാപ്സ്യസി ജീവലോകേ; ഭയം ന ചാമൃതം ന ചേഹ തേ ിസ്തി
 19 ആത്മാ നദി ഭാരത പുണ്യതീർഥാ; സത്യോദകാ യുതികൂലാ ദമോർമിഃ
 തസ്യാം സ്നാതഃ പുയതേ പുണ്യകർമ്മാ; പുണ്യോ ഹ്യ് ആത്മാ നിത്യം അംഭോ
 ിഭ ഏവ
 20 കാമക്രോധഗ്രാഹവതീം പഞ്ചേന്ദ്രിയ ജലാം നദീം
 കൃത്വാ യുതിമയീം നാവം ജന്മ ദുർഗാണി സന്തര
 21 പ്രജ്ഞാ വൃദ്ധം ധർമവൃദ്ധം സ്വബന്ധും; വിദ്യാ വൃദ്ധം വയസാ ചാപി വൃദ്ധം
 കാര്യാകാര്യേ പുജയിത്വാ പ്രസാദ്യ; യഃ സമ്പൃച്ഛേൻ ന സ മുഹ്യേത് കദാ ചിത്
 22 യുത്യാ ശിശ്ലോദരം രക്ഷേത് പാണിപാദം ച ചക്ഷുഷാ
 ചക്ഷുഃ ശ്രോത്രേ ച മനസാ മനോ വാചം ച കർമ്മണാ
 23 നിത്യോദകീ നിത്യയജ്ഞോപവീതി; നിത്യസ്വാധ്യായീ പതിതാന വർജീ
 ള്തം ബ്രുവൻ ഗുരവേ കർമ്മ കർവൻ; ന ബ്രാഹ്മണസ് ച്യവതേ ബ്രഹ്മലോകാത്
 24 അധീത്യ വേദാൻ പരിസംസ്കീര്യ ചാഗ്നിൻ; ഇഷ്ട്വാ യജ്ഞൈഃ പാലയിത്വാ
 പ്രജാസ് ച
 ഗോബ്രാഹ്മണാർഥേ ശസ്ത്രപുതാന്തർ ആത്മാ; ഹതഃ സംഗ്രാമേ ക്ഷത്രിയഃ സ്വർഗം
 ഏതി
 25 വൈശ്യോ ിധീത്യ ബ്രാഹ്മണാൻ ക്ഷത്രിയാംസ് ച; ധനൈഃ കാലേ സംവിഭ
 ജ്യാശ്രിതാംസ് ച
 ത്രേതാ പുതം യുഗം ആഘ്രായ പുണ്യം; പ്രേത്യ സ്വർഗേ ദേവ സുഖാനി ഭുക്തേ
 26 ബ്രഹ്മക്ഷത്രം വൈശ്യ വർണം ച ശൂദ്രഃ; ക്രമേണൈതാൻ ന്യായതഃ പുജയാനഃ
 തുഷ്ടേഷ് ഏതേഷ് അവ്യഥോ ദഗ്ധപാപസ്; തൃക്ത്വാ ദേഹം സ്വർഗസുഖാനി
 ഭുക്തേ
 27 ചാതുർവർണ്യസൈന്യേഷ ധർമസ് തവോക്തോ; ഹേതും ചാത്ര ബ്രുവതോ മേ

നിബോധ

ക്ഷാത്രാദ് ധർമാദ് ധീയതേ പാണ്ഡുപുത്രസ്; തം ത്വം രാജൻ രാജധർമ്മേ
നിയുജ്ഷ്യ

28 ഏവം ഏതദ് യഥാ മാം ത്വം അനുശാസതി നിത്യദാ

മമാപി ച മതിഃ സൗമ്യ ഭവത്യ് ഏവം യഥാത്ഥ മാം

29 സാ ഇ ബുഭിഃ കൃതാപ്യ് ഏവം പാണ്ഡവാൻ രഘ്വി മേ സദാ

ദുര്യോധനം സമാസാദ്യ പുനർ വിപരിവർത്തതേ

30 ന ദിഷ്ടം അഭ്യതിക്രാന്തം ശക്യം മർത്യേന കേന ചിത്

ദിഷ്ടം ഏവ കൃതം മന്യേ പൗരൂഷം ഇ നിരർഥകം

അധ്യായം 42

1 [വി]

തതോ രാജാ യുതരാഷ്ട്രോ മനീഷിഃ സസുജ്യ വാക്യം വിദുരേരിതം തത്
സനത്സുജാതം രഹിതേ മഹാത്മാഃ പപ്രച്ഛ ബുദ്ധിം പരമാം ബുഭ്രുഷൻ
2 സനത്സുജാത യദിദം ശ്രണോമിഃ മൃത്യുർ ഹി നാസീഹ തവോപദേശം
ദേവാസുരാ ഹ്യ് ആചരൻ ബ്രഹ്മചര്യം; അമൃത്യവേ തത് കതരൻ ന സത്യം

3 [സൻ]

അമൃത്യഃ കർമ്മണാ കേ ചിൻ മൃത്യുർ നാസ്തിതി ചാപരേ
ശൃണ മേ ബ്രുവതോ രാജൻ യഥൈതൻ മാ വിശങ്കിമാഃ
4 ഉഭേ സത്യേ ക്ഷത്രിയാദ്യ പ്രവൃത്തേഃ മോഹോ മൃത്യുഃ സാമതോ യഃ കവീനാം
പ്രമാദം വൈ മൃത്യും അഹം ബ്രവീമിഃ; സദാപ്രമാദം അമൃതത്വം ബ്രവീമി
5 പ്രമാദാദ് വൈ അസുരാഃ പരാഭവന്; അപ്രമാദാദ് ബ്രഹ്മഭൂതാ ഭവന്തി
ന വൈ മൃത്യുർ വ്യാഘ്രേ ഇവാത്തി ജന്തുൻ; ന ഹ്യ് അസ്യ രൂപം ഉപലഭ്യതേ ഹ
6 യഥ ത് ഏകേ മൃത്യും അതോ ിന്യം ആഹുർ; ആത്മാവസന്നം അമൃതം
ബ്രഹ്മചര്യം

പിതൃലോകേ രാജ്യം അനുശാന്തി ദേവഃ; ശിവഃ ശിവാനാം അശിവോ ിശിവാനാം
7 ആസ്യാദ് ഏഷ നിഃസരതേ നരാണാം; ക്രോധഃ പ്രമാദോ മോഹരൂപസ് ച
മൃത്യഃ

തേ മോഹിതാസ് തദ്ദശേ വർത്തമാനഃ; ഇതഃ പ്രേതാസ് തത്ര പുനഃ പതന്തി
8 തതസ് തം ദേവാ അനു വിപ്ലവന്തേ; അതോ മൃത്യുർ മരണാഖ്യാം ഉപൈതി
കർമ്മോദയേ കർമ്മഫലാനരാഗാസ്; തത്രാന യാന്തി ന തരന്തി മൃത്യും

9 യോ ിഭിധ്യായന് ഉത്പതിഷ്ഠൻ നിഹന്യാദ്; അനാദരേണാപ്രതിബുധ്യമാനഃ
സ വൈ മൃത്യുർ മൃത്യുർ ഇവാത്തി ഭൂത്വാ; ഏവം വിദ്വാൻ യോ വിനിഹന്തി
കാമാൻ

10 കാമാനസാരീ പുരുഷഃ കാമാൻ അനു വിനശ്യതി
കാമാൻ വ്യദസ്യ യുനതേ യത് കിം ചിത് പുരുഷോ രജഃ

11 തഥോ ിപ്രകാശോ ഭൂതാനാം നരകോ ിയം പ്രദശ്യതേ
ഗൃഹ്യന്ത ഇവ ധാവന്തി ഗച്ഛന്തഃ ശ്വഭ്രം ഉന്മുഖാഃ

12 അഭിധ്യാ വൈ പ്രഥമം ഹന്തി ചൈനം; കാമക്രോധൗ ഗൃഹ്യ ചൈനം ഉ
പശ്ചാത്

ഏതേ ബാലാൻ മൃത്യവേ പ്രാപയന്തി; ധീരാസ് ഉ ധൈര്യേണ തരന്തി മൃത്യും

13 അമന്യമാനഃ ക്ഷത്രിയ കിം ചിദ് അന്യൻ; നാധീയതേ താർണ്ണ ഇവാസ്യ
വ്യാഘ്രഃ

ക്രോധാൽ ലോഭാൻ മോഹമയാന്തർ ആത്മാ; സ വൈ മൃത്യുസ് ത്വച് ഛരീരേ
യ ഏഷഃ

14 ഏവം മൃത്യും ജായമാനം വിദിത്വാ; ജ്ഞാനേ തിഷ്ഠൻ ന ബിഭേതീഹ മൃത്യോഃ
വിനശ്യതേ വിഷയേ തസ്യ മൃത്യുർ; മൃത്യോർ യഥാ വിഷയം പ്രാപ്യ മർത്യഃ

15 യേ ഫസ്തിൻ ധർമാൻ നാചരന്തീഹ കേ ചിത്; തഥാ ധർമാൻ കേ ചിദ്
ഇഹാചരന്തി

ധർമഃ പാപേന പ്രതിഹന്യതേ സ്യ; ഉതാഹോ ധർമഃ പ്രതിഹന്തി പാപം

16 [സൻ]

ഉഭയം ഏവ തത്രോപളജ്യതേ ഫലം; ധർമസ്യൈവേതരസ്യ ച

ധർമേണാധർമം പ്രണദതീഹ വിദ്വാൻ; ധർമോ ബലിയാൻ ഇതി തസ്യ വിദ്ധി

17 യാൻ ഇമാൻ ആഹുഃ സ്വസ്യ ധർമസ്യ ലോകാൻ; ദ്വിജാതീനാം പുണ്യകൃതാം
സനാതനാൻ

തേഷാം പരിക്രമാൻ കഥയന്തസ് തതോ ഫന്യാൻ; നൈതദ് വിദ്വാൻ നൈവ
കൃതം ച കർമ

18 [സൻ]

യേഷാം ബലേ ന വിസ്ഫർധാ ബലേ ബലവതാം ഇവ

തേ ബ്രാഹ്മണാ ഇതഃ പ്രേത്യ സ്വർഗ്ഗലോകേ പ്രകാശതേ

19 യത്ര മന്യേത ഭൂയിഷ്ഠം പ്രാവൃഷ്ഠിവ തൃണോലപം

അന്നം പാനം ച ബ്രാഹ്മണസ് തജ് ജീവൻ നാനസഞ്ചരേത്

20 യത്രാകഥയമാനസ്യ പ്രയച്ഛത്യ് അശിവം ഭയം

അതിരിക്തം ഇവാകർവൻ സ ശ്രേയാൻ നേതരോ ജനഃ

21 യോ വാകഥയമാനസ്യ ആത്മാനം നാനസഞ്ചരേത്

ബ്രഹ്മ സ്വം നോപളഞ്ജേദ് വാ തദന്നം സംമതം സതാം

22 യഥാ സ്വം വാന്തം അശ്ണാതി ശ്യാ വൈ നിത്യം അഭൂതയേ

ഏവം തേ വാന്തം അശ്ണന്തി സ്വവീര്യസ്യോപജീവനാത്

23 നിത്യം അജ്ഞാതചര്യോ മേ ഇതി മന്യേത ബ്രാഹ്മണഃ

ജ്ഞാതീനാം ഇ വസൻ മധ്യേ നൈവ വിദ്യേത കിം ചന

24 കോ ഹ്യ് ഏവം അന്തരാത്മാനം ബ്രാഹ്മണോ ഹന്തും അർഹതി

തസ്മാദ് ധി കിം ചിത് ക്ഷത്രീയ ബ്രഹ്മാവസതി പശ്യതി

25 അക്രാന്തഃ സ്യാദ് അനാദാനാത് സംമതോ നിരപദ്രവഃ

ശിഷ്ടോ ന ശിഷ്ടവത് സ സ്യാദ് ബ്രാഹ്മണോ ബ്രഹ്മവിത് കവിഃ

26 അനാഡ്യാ മാനുഷേ വിത്തേ ആഡ്യാ വേദേഷു യേ ദ്വിജാഃ

തേ ദുർധർഷാ ദൃഷ്ടകന്യാ വിദ്യാത് താൻ ബ്രഹ്മണസ് തനം

27 സർവാൻ സിഷ്ടകൃതോ ദേവാൻ വിദ്യാദ് യ ഇഹ കശ് ചന
 ന സമാനോ ബ്രാഹ്മണസ്യ യസ്മിൻ പ്രയതതേ സ്വയം
 28 യമ പ്രയതമാനം ഇ മാനയന്തി സ മാനിതഃ
 ന മാന്യമാനോ മന്യേത നാമാനാദ് അഭിസഞ്ചരേത്
 29 വിദ്യാംസോ മാനയന്തീഹ ഇതി മന്യേത മാനിതഃ
 അധർമവിദുഷോ മൃഗോ ലോകശാസ്ത്രവിശാരദാഃ
 ന മാന്യം മാനയിഷ്യന്തി ഇതി മന്യേദ് അമാനിതഃ
 30 ന വൈ മാനം ച മൗനം ച സഹിതൗ ചരതഃ സദാ
 അയം ഹി ലോകോ മാനസ്യ അസൗ മാനസ്യ തദ് വിദുഃ
 31 ശ്രീഃ സുഖസ്യേഹ സംവാസഃ സാ ചാപി പരിപന്ഥിനീ
 ബ്രഹ്മീ സുദുർലഭാ ശ്രീർ ഹി പ്രജ്ഞാ ഹീനേന ക്ഷത്രിയ
 32 ദ്വാരാണി തസ്യ ഹിവദന്തി സന്തോഃ ബഹുപ്രകാരാണി ദുരാവരാണി
 സത്യാർജവേ ശ്രീർ ദമശൗചവിദ്യാഃ; ഷൺ മാനമോഹപ്രതിബാധനാനി

അധ്യായം 43

1 [ധ്രു]

ഋചോ യജ്ഞംഷ്യ അധീതേ യഃ സാമവേദം ച യോ ദിജഃ
പാപാനി കർവൻ പാപേന ലിപ്യതേ ന സ ലിപ്യതേ

2 [സൻ]

നൈനം സാമാന്യ് ഋചോ വാപി ന യജ്ഞംഷി വിചക്ഷണ
ത്രായന്തേ കർമണഃ പാപാൻ ന തേ മിഥ്യാ ബ്രവീമ്യ് അഹം

3 ന ഛന്ദോസി വൃജിനാത് താരയന്തി; മായാവിനം മായയാ വർതമാനം

നീഡം ശകന്താ ഇവ ജാതപക്ഷാശ്; ഛന്ദോസ്യ് ഏനം പ്രജഹത്യ് അന്തകാലേ

4 ന ചേദ് വേദാ വേദവിദം ശക്താസ് ത്രായം വിചക്ഷണ
അഥ കസ്താത് പ്രലാപോ ഽയം ബ്രാഹ്മണാനാം സനാതനഃ

5 [സൻ]

അസ്തിംഗേ ലോകേ തപസ് തപ്തം ഫലം അന്യത്ര ദൃശ്യതേ
ബ്രാഹ്മണാനാം ഇമേ ലോകാ ഋദ്ധേ തപസി സംയതാഃ

6 കഥം സമൃദ്ധം അപ്യ് ഋദ്ധം തപോ ഭവതി കേവലം
സനന്യജാത തദ് ബ്രഹ്മി യഥാ വിദ്യാമ തദ് വയം

7 [സൻ]

ക്രോധാദയോ ദ്വാദശ യസ്യ ദോഷാസ്; തഥാ നൃശംസാദി ഷഡ് അത്ര രാജൻ
ധർമാദയോ ദ്വാദശ ചാതതാനാഃ; ശാസ്ത്രേ ഗുണാ യേ വിദിതാ ദിജാനാം

8 ക്രോധഃ കാമോ ലോഭമോഹോ വിവിത്സാഃ കൃപാസ്യയാ മാനശോകൗ സ്പഹാ ച
ഈർഷ്യാ ജ്ജഗ്ദ്ധാ ച മനുഷ്യദോഷാഃ; വർജ്യാഃ സദാ ദ്വാദശൈതേ നരേണ

9 ഏകൈകം ഏത രാജേന്ദ്ര മനുഷ്യാൻ പര്യുപാസതേ
ലിപ്തമാനോ ഽന്തരം തേഷാം മൃഗാണാം ഇവ ലുബ്ധകഃ

10 വികത്മനഃ സ്പഹയാലുർ മനസിഃ; ബിഭ്രത് കോപം ചപലോ ഽരക്ഷണശ് ച
ഏതേ പ്രാപ്താഃ ഷൺ നരാൻ പാപധർമാൻ; പ്രകർവതേ നോത സന്തഃ സുദുർഗേ

11 സംഭോഗസംവിദ് ദ്വിഷം ഏധമാനോ; ദത്താന്താപി കൃപണോ ഽബലിയാൻ
വർഗ പ്രശംസി വനിതാസു ദ്വേഷാഃ; ഏതേ ഽപരേ സപ്ത നൃശംസധർമാഃ

12 ധർമശ് ച സത്യം ച ദമസ് തപശ് ച; അമാത്സര്യം ഹ്രീസ് തിതിക്ഷാനസ്യയാ
യജ്ഞശ് ച ദാനം ച യുതിഃ ശ്രൂതം ച; മഹാപ്രതാ ദ്വാദശ ബ്രാഹ്മണസ്യ

13 യസ് ത്വ് ഏതദ്യഃ പ്രവസേദ് ദ്വാദശേദ്യഃ; സർവാം അപിമാം പൃഥിവിം
പ്രശിഷ്യാത്

ത്രിഭിർ ദ്വാദ്യാം ഏകതോ വാ വിശിഷ്യോ; നാസ്യ സ്വം അസ്തിതി സ വേദിതവ്യഃ

14 ദമസ് ത്യാഗോ ഽപ്രമാദശ് ച ഏതേഷ് അമൃതം ആഹിതം

താനി സത്യമുഖാന്ത്യം ആഹുർ ബ്രാഹ്മണാ യേ മനീഷിണഃ
15 ദമോ ഫഷ്ടാദശ ദോഷഃ സ്യാത് പ്രതികൂലം കൃതാകൃതേ
അന്യതം ചാഭ്യന്യയാ ച കാമാർഥൗ ച തഥാ സ്പഹാ
16 ക്രോധഃ ശോകസ് തഥാ തൃഷ്ണാ ലോഭഃ പൈശ്ചന്യം ഏവ ച
മത്സരശ് ച വിവിത്സാ ച പരിതാപസ് തഥാ രതിഃ
17 അപസ്കാരഃ സാതിവാദസ് തഥാ സംഭാവനാത്മനി
ഏതൈർ വിമുക്തോ ദോഷൈർ യഃ സ ദമഃ സദ്ഭിർ ഉച്യതേ
18 ശ്രേയാംസ് തു ഷഡ് വിധസ് ത്യാഗഃ പ്രിയം പ്രാപ്യ ന ഹൃഷ്യതി
അപ്രിയേ തു സമുത്പന്നേ വ്യഥാം ജാതു ന ചാർച്ഛതി
19 ഇഷ്ടാൻ ദാരാംശ് ച പുത്രാംശ് ച ന ചാന്യം യദ് വചോ ഭവേത്
അർഹതേ യാചമാനായ പ്രദേയം തദ് വചോ ഭവേത്
അപ്യ് അവാച്യം വദത്യ് ഏവ സ തൃതീയോ ഗുണഃ സ്മൃതഃ
20 ത്യക്തൈർ ദ്രവ്യൈർ യോ ഭവതി നോപയുക്തേ ച കാമതഃ
ന ച കർമ്മസു തദ് ധീനഃ ശിഷ്യബുദ്ധിർ നരോ യഥാ
സർവൈർ ഏവ ഗുണൈർ യുക്തോ ദ്രവ്യവാൻ അപി യോ ഭവേത്
21 അപ്രമാദോ ഫഷ്ട ദോഷഃ സ്യാത് താൻ ദോഷാൻ പരിവർജയേത്
ഇന്ദ്രിയേഭ്യശ് ച പഞ്ചഭ്യോ മനസശ് ചൈവ ഭാരത
അതീതാനാഗതേഭ്യശ് ച മുക്തോ ഹ്യ് ഏതൈഃ സുഖി ഭവേത്
22 ദോഷൈർ ഏതൈർ വിമുക്തം തു ഗുണൈർ ഏതൈഃ സമന്വിതം
ഏതത് സമൃദ്ധം അപ്യ് ജ്ജ്വലം തപോ ഭവതി കേവലം
യൻ മാം പച്ഛസി രാജേന്ദ്ര കിം ഭൂയഃ ശ്രോതും ഇച്ഛസി
23 ആഖ്യാന പഞ്ചമൈർ വേദൈർ ഭൂയിഷ്ഠം കഥ്യതേ ജനഃ
തഥൈവാനന്യേ ചതുർവേദാസ് ത്രിവേദാശ് ച തഥാപരേ
24 ദ്വിവേദാശ് ചൈകവേദാശ് ച അന്യചശ് ച തഥാപരേ
തേഷാം തു കതമഃ സ സ്യാദ് യം അഹം വേദ ബ്രാഹ്മണം
25 [സൻ]
ഏകസ്യ വേദസ്യാജ്ഞാനാദ് വേദാസ് തേ ബഹവോ ഫവൻ
സത്യസൈകസ്യ രാജേന്ദ്ര സത്യേ കശ് ചിദ് അവസ്ഥിതഃ
ഏവം വേദം അനുസാദ്യ പ്രജ്ഞാം മഹതി കർവതേ
26 ദാനം അധ്യയനം യജ്ഞോ ലോഭാദ് ഏതത് പ്രവർത്തതേ
സത്യാത് പ്രച്യവമാനാനാം സങ്കൽപോ വിതഥോ ഭവേത്
27 തതോ യജ്ഞഃ പ്രതായേത സത്യസൈവാവധാരണാത്
മനസാന്യസ്യ ഭവതി വാചാന്യസ്യോത കർമ്മണാ

സങ്കല്പസിദ്ധഃ പുരുഷഃ സങ്കല്പാൻ അധിതിഷ്ഠതി
 28 അനൈദൃത്യേന വൈ തസ്യ ദീക്ഷിത വ്രതം ആചരേത്
 നാമൈതദ് ധാതുനിർവൃത്തം സത്യം ഏവ സതാം പരം
 ജ്ഞാനം വൈ നാമ പ്രത്യക്ഷം പരോക്ഷം ജായതേ തപഃ
 29 വിദ്യാദ് ബഹു പഠന്തം തു ബഹു പാഠിതി ബ്രാഹ്മണം
 തസ്നാത് ക്ഷത്രിയ മാ മംസഥാ ജൽപിതേനൈവ ബ്രാഹ്മണം
 യ ഏവ സത്യാൻ നാപൈതി സ ജ്ഞേയോ ബ്രാഹ്മണസ് ത്വയാ
 30 ഛന്ദോസി നാമ ക്ഷത്രിയ താന്യ് അഥർവാ; ജഗൗ പുസ്താദ് ജ്വഷിസർഗ
 ഏഷഃ
 ഛന്ദോവിദസ് തേ യ ഉ താൻ അധീത്യ; ന വേദ്യ വേദസ്യ വിദുർ ന വേദ്യം
 31 ന വേദാനാം വേദിതാ കശ് ചിദ് അസ്തി; കശ് ചിദ് വേദാൻ ബുധ്യതേ വാപി
 രാജൻ
 യോ വേദ വേദാൻ ന സ വേദ വേദ്യം; സത്യേ സ്ഥിതോ യസ് തു സ വേദ
 വേദ്യം
 32 അഭിജാനാമി ബ്രാഹ്മണം ആഖ്യാതാരം വിചക്ഷണം
 യശ് ചിന്നവിചിക്രിതഃ സന്ന് ആചഷ്ടേ സർവസംശയാൻ
 33 തസ്യ പര്യേഷണം ഗച്ഛേത് പ്രാചീനം നോത ദക്ഷിണം
 നാർവാചീനം കതസ് തിര്യങ് നാദിശം തു കഥം ചന
 34 തുഷ്ണിംഭ്രത ഉപാസീത ന ചേഷ്ടേൻ മനസാ അപി
 അഭ്യാവർത്തേ ബ്രഹ്മാസ്യ അന്തരാത്മനി വൈ ശ്രിതം
 35 മൗനാദ് ധി സ മുനിർ ഭവതി നാരണ്യ വസനാൻ മുനിഃ
 അക്ഷരം തത് തു യോ വേദ സ മുനിഃ ശ്രേഷ്ഠ ഉച്യതേ
 36 സർവാർഥാനാം വ്യാകരണാദ് വൈയാകരണ ഉച്യതേ
 പ്രത്യക്ഷദർശീ ലോകാനാം സർവദർശീ ഭവേൻ നരഃ
 37 സത്യേ വൈ ബ്രാഹ്മണസ് തിഷ്ഠൻ ബ്രഹ്മ പശ്യതി ക്ഷത്രിയ
 വേദാനാം ചാന്ദപൂർവ്വേണ ഏതദ് വിദ്വൻ ബ്രവീമി തേ

അധ്യായം 44

1 [ധ്രു]

സനതസുജാത യദ് ഇമാം പരാർഥം; ബ്രാഹ്മീം വാചം പ്രവദസി വിശ്വരൂപാം
പരാം ഹി കാമേഷു സുദുർലഭാം കഥാം; തദ് ബ്രൂഹി മേ വാക്യം ഏതത് കഥാര

2 [സൻ]

നെതദ് ബ്രഹ്മ ത്വരമാണേന ലഭ്യം; യൻ മാം പച്ഛസ്യ് അഭിഹൃഷ്യസ്യ് അതീവ
അവ്യക്തവിദ്യാം അഭിധാസ്യേ പുരാണീം; ബുദ്ധ്യാ ച തേഷാം ബ്രഹ്മചര്യേണ
സിദ്ധാം

3 അവ്യക്തവിദ്യാം ഇതി യത് സനാതനീം; ബ്രവീഷി ത്വം ബ്രഹ്മചര്യേണ
സിദ്ധാം

അനാരദ്യാ വസതീഹാര്യ കാലേ; കഥം ബ്രാഹ്മണ്യം അമൃതത്വം ലഭേത

4 [സൻ]

യേ ിസ്തീംൽ ലോകേ വിജയന്തീഹ കാമാൻ; ബ്രാഹ്മീം സ്ഥിതിം അനതിതിക്ഷ
മാണാഃ

ത ആത്മാനം നിർഹരന്തീഹ ദേഹാൻ; മുഞ്ജാദ് ഇഷീകാം ഇവ സത്ത്വസംസ്ഥാഃ
5 ശരീരം ഏതൗ കരുതഃ പിതാ മാതാ ച ഭാരത

ആചാര്യ ശാസ്ത്രാ യാ ജാതിഃ സാ സത്യം സാജരാമരാ

6 ആചാര്യ യോനിം ഇഹ യേ പ്രവിശ്യ; ഭൂത്യാ ശർഭം ബ്രഹ്മചര്യം ചരന്തി
ഇഹൈവ തേ ശാസ്ത്രകാരാ ഭവന്തി; പ്രഹായ ദേഹം പരമം യാന്തി യോഗം

7 യ ആവൃണോത്യ് അവിതഥേന കർണാഃ; വൃതം കർവന് അമൃതം സമ്പ്രയച്ഛൻ
തം മന്യേത പിതരം മാതരം ച; തസ്മൈ ന ദ്രുഹ്യേത് കൃതം അസ്യ ജാനൻ

8 ഗുരും ശിഷ്യോ നിത്യം അഭിമന്യമാനഃ; സ്വാധ്യായം ഇച്ഛേച് ഞ്ചിർ അപ്രമ
ത്തഃ

മാനം ന കര്യാൻ ന ദധീത രോഷം; ഏഷ പ്രഥമോ ബ്രഹ്മചര്യസ്യ പാദഃ

9 ആചാര്യസ്യ പ്രിയം കര്യാത് പ്രാണൈർ അപി ധനൈർ അപി
കർമണാ മനസാ വാചാ ദ്വിതീയഃ പാദ ഉച്യതേ

10 സമാ ഗുരൗ യഥാവൃത്തിർ ഗുര പത്യാം തഥാ ഭവേത്
യഥോക്തകാരി പ്രിയകൃത് തൃതീയഃ പാദ ഉച്യതേ

11 നാചാര്യായേഹോപക്രത്യാ പ്രവാദം; പ്രാജ്ഞഃ കർവീത നൈതദ് അഹം
കരോമി

ഇതീവ മന്യേത ന ഭാഷയേതഃ; സ വൈ ചതുർഥോ ബ്രഹ്മചര്യസ്യ പാദഃ

12 ഏവം വസന്തം യദ് ഉപപ്സവേദ് ധനം; ആചാര്യായ തദ് അനപ്രയച്ഛേത്
സതാം വൃദ്ധിം ബഹുഗുണാം ഏവം ഏതി; ഗുരോഃ പുത്രേ ഭവതി ച വൃത്തിർ

ഏഷാ

13 ഏവം വസൻ സർവതോ വർധതീഹ; ബഹുൻ പുത്രാംൽ ലഭതേ ച പ്രതിഷ്ഠാം
വർഷന്തി ചാസ്മൈ പ്രദിശോ ദിശശ് ച; വസന്ത്യ് അസ്മിൻ ബ്രഹ്മചര്യേ ജനാശ്
ച

14 ഏതന ബ്രഹ്മചര്യേണ ദേവാ ദേവത്വം ആപ്സവൻ
ഋഷയശ് ച മഹാഭാഗാ ബ്രഹ്മലോകം മനീഷിണഃ

15 ഗന്ധർവാനാം അനേനൈവ രൂപം അപ്സരസാം അഭൂത്
ഏതേന ബ്രഹ്മചര്യേണ സൂര്യോ അഹായ ജായതേ

16 യ ആശയേത് പാടയേച് ചാപി രാജൻ; സർവം ശരീരം തപസാ തപ്യമാനഃ
ഏതേനാസൗ ബാല്യം അത്യേതി വിദ്വാൻ; മൃത്യും തഥാ രോധയത്യ് അന്തകാ
ലേ

17 അന്തവന്തഃ ക്ഷത്രിയ തേ ജയന്തി; ലോകാന്ത് ജനാഃ കർമ്മണാ നിർമ്മിതേന
ബ്രഹ്മൈവ വിദ്വാംസ് തേനാഭ്യേതി സർവം; നാന്യഃ പന്ഥാ അയനായ വിദ്യതേ

18 ആഭാതി ശുക്ലം ഇവ ലോഹിതം ഇവ; അഥോ കൃഷ്ണം അമാഞ്ജനം കാദ്രവാ
വാ

തദ് ബ്രാഹ്മണഃ പശ്യതി യോ ിത്ര വിദ്വാൻ; കഥംരൂപം തദ് അമൃതം അക്ഷരം
പദം

19 നാഭാതി ശുക്ലം ഇവ ലോഹിതം ഇവ; അഥോ കൃഷ്ണം ആയസം അർകവർണം
ന പൃഥിവ്യാം തിഷ്ഠതി നാന്തരിക്ഷേ; നൈതത് സമുദ്രേ സലിലം ബിഭർതി

20 ന താരകാസു ന ച വിദ്യുദ് ആശ്രിതഃ; ന ചാഭ്രേഷു ദൃശ്യതേ രൂപം അസ്യ
ന ചാപി വായു ന ച ദേവതാസു; ന തച് ചഭ്രേ ദൃശ്യതേ നോത സൂര്യേ

21 നൈവർക്ഷ്യ തൻ ന യജുഃഷ്യ നാപ്യ് അഥർവസു; ന ചൈവ ദൃശ്യത്യ് അമലേഷു
സാമസു

രഥന്തരേ ബാർഹതേ ചാപി രാജൻ; മഹാവ്രതേ നൈവ ദൃശ്യേദ് ധ്രുവം തത്
22 അപാരണീയം തമസഃ പരസ്നാത്; തദ് അന്തകോ ിപ്യ് ഏതി വിനാശകാലേ

അണീയ രൂപം ക്ഷര ധാരയാ തൻ; മഹച് ച രൂപം ത് അപി പർവതേഭ്യഃ
23 സാ പ്രതിഷ്ഠാ തദ് അമൃതം ലോകാസ് തദ് ബ്രഹ്മ തദ് യശഃ

ഭൂതാനി ജജ്ഞിരേ തസ്നാത് പ്രലയം യാന്തി തത്ര ച
24 അനാമയം തൻ മഹദ് ഉദ്യതം യശോ; വാചോ വികാരാൻ കവയോ വദന്തി

തസ്മിണ് ജഗത് സർവം ഇദം പ്രതിഷ്ഠിതഃ; യേ തദ് വിദുർ അമൃതാസ് തേ ഭവന്തി

അധ്യായം 45

1 [സൻ]

യത് തച് ഛത്രം മഹജ്ജ്യോതിർ ദീപ്യമാനം മഹദ് യശഃ
തദ് വൈ ദേവാ ഉപാസന്തേ യസ്മാദ് അർകോ വിരാജന്തേ
യോഗിനസ് തം പ്രപശ്യന്തി ഭഗവന്തം സനാതനം

2 ശുക്രാദ് ബ്രഹ്മ പ്രവതി ബ്രഹ്മ ശുക്രേണ വർധന്തേ
തച് ഛത്രം ജ്യോതിഷാം മധ്യേ ിതപ്തം തപതി താപനം
യോഗിനസ് തം പ്രപശ്യന്തി ഭഗവന്തം സനാതനം

3 ആപോ ിഥ അദ്ഭ്യഃ സലിലസ്യ മധ്യേ; ഉഭൗ ദേവൗ ശിശ്രുയാതേ ിന്തിക്ഷേ
സ സധ്രിചിഃ സ വിഷുചീർ വസാനാ; ഉഭേ ബിഭർതി പൃഥിവീം ദിവം ച
യോഗിനസ് തം പ്രപശ്യന്തി ഭഗവന്തം സനാതനം

4 ഉഭൗ ച ദേവൗ പൃഥിവീം ദിവം ച; ദിശശ് ച ശുക്രം ഭവനം ബിഭർതി
തസ്മാദ് ദിശഃ സരിതശ് ച സ്രവന്തി; തസ്മാത് സമുദ്രാ വിഹിതാ മഹാന്തഃ
യോഗിനസ് തം പ്രപശ്യന്തി ഭഗവന്തം സനാതനം

5 ചക്രേ റഥസ്യ തിഷ്ഠന്തം ധ്രുവസ്യാവ്യയ കർമ്മണഃ
കേതുമന്തം വഹന്ത്യ് അശ്വാസ് തം ദിവ്യം അജരം ദിവി
യോഗിനസ് തം പ്രപശ്യന്തി ഭഗവന്തം സനാതനം

6 ന സാദൃശ്യേ തിഷ്ഠതി രൂപം അസ്യ; ന ചക്ഷുഷാ പശ്യതി കശ് ചിദ് ഏനം
മനീഷയാഥോ മനസാ ഹദാ ച; യൈവം വിദൂർ അമൃതാസ് തേ ഭവന്തി
യോഗിനസ് തം പ്രപശ്യന്തി ഭഗവന്തം സനാതനം

7 ദ്വാദശ പൃഗാം സരിതം ദേവ രക്ഷിതം
മധു ഈശന്തസ് തദാ സഞ്ചരന്തി ഘോരം
യോഗിനസ് തം പ്രപശ്യന്തി ഭഗവന്തം സനാതനം

8 തദ് അർധമാസം പിബതി സഞ്ചിത്യ ഭ്രമരോ മധു
ഈശാനഃ സർവഭൂതേഷു ഹവിർ ഭൂതം അകൽപയത്
യോഗിനസ് തം പ്രപശ്യന്തി ഭഗവന്തം സനാതനം

9 ഹിരണ്യപർണം അശ്വത്ഥം അഭിപത്യ അപക്ഷകാഃ
യോഗിനസ് തം പ്രപശ്യന്തി ഭഗവന്തം സനാതനം

10 പൂർണാത് പൂർണാന്യ് ഉചരന്തി പൂർണാത് പൂർണാനി ചക്രിരേ
ഹരന്തി പൂർണാത് പൂർണാനി പൂർണം ഏവാവശിഷ്യന്തേ
യോഗിനസ് തം പ്രപശ്യന്തി ഭഗവന്തം സനാതനം

11 തസ്മാദ് വൈ വായുർ ആയാതസ് തസ്മിംശ് ച പ്രയതഃ സദാ
തസ്മാദ് അഗ്നിശ് ച സോമശ് ച തസ്മിംശ് ച പ്രാണ ആതതഃ

12 സർവം ഏവ തതോ വിദ്യാത് തത് തദ് വജ്രം ന ശക്തഃ
യോഗിനസ് തം പ്രപശ്യന്തി ഭഗവന്തം സനാതനം

13 അപാനം ഗിരതി പ്രാണഃ പ്രാണം ഗിരതി ചന്ദ്രമാഃ
ആദിത്യോ ഗിരതേ ചന്ദ്രമാദിത്യം ഗിരതേ പരഃ
യോഗിനസ് തം പ്രപശ്യന്തി ഭഗവന്തം സനാതനം

14 ഏകം പാദം നോത്ക്ഷിപതി സലിലാദ് യംസ ഉച്ചരൻ
തം ചേത് സതതം ജ്വലിജം ന മൃത്യുർ നാമൃതം ഭവേത്
യോഗിനസ് തം പ്രപശ്യന്തി ഭഗവന്തം സനാതനം

15 ഏവം ദേവോ മഹാത്മാ സ പാവകം പുരുഷോ ഗിരൻ
യോ വൈ തം പുരുഷം വേദ തസ്യേഹാത്മാ ന രിഷ്യതേ
യോഗിനസ് തം പ്രപശ്യന്തി ഭഗവന്തം സനാതനം

16 യഃ സഹസ്രം സഹസ്രാണാം പക്ഷാൻ സന്തത്യ സമ്പതേത്
മധ്യമേ മധ്യ ആഗച്ഛേദ് അപി ചേത് സ്യാൻ മനോജവഃ
യോഗിനസ് തം പ്രപശ്യന്തി ഭഗവന്തം സനാതനം

17 ന ദർശനേ തിഷ്ഠതി രൂപം അസ്യഃ പശ്യന്തി ചൈനം സുവിശുദ്ധസത്താഃ
ഹിതോ മനീഷീ മനസാഭിപശ്യേദ് യേ തം ശ്രയേയുർ അമൃതാസ് തേ ഭവന്തി
യോഗിനസ് തം പ്രപശ്യന്തി ഭഗവന്തം സനാതനം

18 ഗുഹന്തി സർപാ ഇവ ഗഹവരാണിഃ സ്വശിക്ഷയാ സ്വേന വൃത്തേന മർത്യാഃ
തേഷു പ്രമുഹ്യന്തി ജനാ വിമൂഢാഃ യഥാധ്യാനം മോഹയന്തേ യോയ
യോഗിനസ് തം പ്രപശ്യന്തി ഭഗവന്തം സനാതനം

19 സദാ സദാസത്കൃതഃ സ്യാൻ ന മൃത്യുർ അമൃതം കൃതഃ
സത്യാന്തരേ സത്യസമാന ബന്ധനേഃ സതശ് ച യോനിർ അസതശ് ചൈക
ഏവ
യോഗിനസ് തം പ്രപശ്യന്തി ഭഗവന്തം സനാതനം

20 ന സാധുനാ നോത അസാധുനാ വാഃ സമാനം ഏതദ് ദൃശ്യതേ മാനുഷേഷു
സമാനം ഏതദ് അമൃതസ്യ വിദ്യാദ്ഃ ഏവം യുക്തോ മധ്യ തദ് വൈ പരീപ്ലേത്
യോഗിനസ് തം പ്രപശ്യന്തി ഭഗവന്തം സനാതനം

21 നാസ്യാതിവാദാ ഹൃദയം താപയന്തിഃ നാനധീതം നാഹൃതം അഗ്നിഹോത്രം
മനോ ബ്രാഹ്മീം ലഘുതാം ആദധീതഃ പ്രജ്ഞാനം അസ്യ നാമധീരാ ലഭന്തേ
യോഗിനസ് തം പ്രപശ്യന്തി ഭഗവന്തം സനാതനം

22 ഏവം യഃ സർവഭൂതേഷു ആത്മാനം അനുപശ്യതി
അന്യത്രാന്യത്ര യുക്തേഷു കിം സ ശോചേത് തതഃ പരം

23 യഥോദ പാനേ മഹതി സർവതഃ സസ്തൂതോദകേ

ഏവം സർവേഷു വേദേഷു ബ്രാഹ്മണസ്യ വിജാനതഃ

24 അംഗുഷ്ഠ മാത്രഃ പുരുഷോ മഹാത്മാഃ ന ദൃശ്യതേ fസൗ ഹൃദയേ നിവിഷ്ടഃ
അജശ് ചരോ ദിവാരാത്രം അതന്ദ്രിതശ് ച; സ തം മത്യാ കവിർ ആസ്തേ
പ്രസന്നഃ

25 അഹം ഏവാസ്മി വോ മാതാ പിതാ പുത്രോ fസ്ത്യ് അഹം പുനഃ
ആത്മാഹം അപി സർവസ്യ യച് ച നാസ്തി യദ് അസ്തി ച

26 പിതാമഹോ fസ്മി സ്ഥവിരഃ പിതാ പുത്രശ് ച ഭാരത
മമൈവ യുയം ആത്മസ്ഥാ ന മേ യുയം ന വോ fപ്യ് അഹം

27 ആത്മൈവ സ്ഥാനം മമ ജന്മ ചാത്മാഃ വേദപ്രോക്തോ fഹം അജര പ്രതിഷ്ഠഃ

28 അണോർ അണീയാൻ സുമനഃ സർവഭൂതേഷു ജാഗൃമി
പിതരം സർവഭൂതാനാം പൃഷ്ഠരേ നിഹിതം വിദുഃ

അധ്യായം 46

1 [വി]

ഏവം സനതപുജാതേന വിദുരേണ ച ധീമതാ
 സാർധം കഥയതോ രാജ്ഞഃ സാ വ്യതീയായ ശർവരീ
 2 തസ്യാം രജന്യാം വ്യഷ്ടായാം രാജാനഃ സർവ ഏവ തേ
 സഭാം ആവിവിശൂർ ഹൃഷ്ടാഃ സൃതസ്യാപദിദൃക്ഷയാ
 3 ശുശ്രൂഷമാണാഃ പാർഥാനാം വചോ ധർമാർഥസംഹിതം
 ധൃതരാഷ്ട്ര മുഖാഃ സർവേ യയു രാജസഭാം ശുഭാം
 4 സുധാവദാതാം വിസ്തീർണാം കനകാജീര ഭൂഷിതാം
 ചന്ദ്രപ്രഭാം സുരുചിരാം സിക്താം പരമവാരീണാ
 5 രൂപിണൈർ ആസനൈഃ സ്തീർണാം കാഞ്ചനൈർ ദാരവൈർ അപി
 അശ്ശസാരമയൈർ ദാണൈഃ സ്വാസ്തീർണൈഃ സോത്തരച് ഛരദൈഃ
 6 ഭീഷ്മോ ദ്രോണഃ കൃപഃ ശല്യഃ കൃതവർമ്മാ ജയദ്രഥഃ
 അശ്വത്ഥാമാ വികർണശ് ച സോമദത്തശ് ച ബാഹ്ലികഃ
 7 വിദുരശ് ച മഹാപ്രാജേണോ യുയുത്സുശ് ച മഹാരഥഃ
 സർവേ ച സഹിതാഃ ശുഭാഃ പാർഥിവാ ഭരതർഷഭ
 ധൃതരാഷ്ട്രം പുരസ്കൃത്യ വിവിശൂസ് താം സഭാം ശുഭാം
 8 ദുഃശാസനശ് ചിത്രസേനഃ ശകുനീശ് ചാപി സൗബലഃ
 ദുർമുഖോ ദുഃസഹഃ കർണ ഉല്പുകോ ിഥ വിവിംശതിഃ
 9 കരുരാജം പുരസ്കൃത്യ ദുര്യോധനം അമർഷണം
 വിവിശൂസ് താം സഭാം രാജൻ സുരാഃ ശക്ര സദോ യഥാ
 10 ആവിശദ്ഭിസ് തദാ രാജഞ് ശുഭൈഃ പരിഘബാഹുഭിഃ
 ശുശ്രൂഭേ സാ സഭാ രാജൻ സിംഹൈർ ഇവ ഗിരേർ ഗുഹാ
 11 തേ പ്രവിശ്യ മഹേഷ്യാസാഃ സഭാം സമിതിശോഭനാഃ
 ആസനാനി മഹാർഹാണി ഭേജിരേ സൂര്യവർചസഃ
 12 ആസനസേമഷു സർവേഷു തേഷു രാജസു ഭാരത
 ദ്വാഃസേഥാ നിവേദയാം ആസ സുതപുത്രം ഉപസമിതം
 13 അയം സ രഥ ആയാതി യോ ിയാസീത് പാണ്ഡവൻ പ്രതി
 ദൂതോ നസ് തുർണം ആയാതഃ സൈന്ധവൈഃ സാധു വാഹിഭിഃ
 14 ഉപയായ തു സ ക്ഷിപ്രം രഥാത് പ്രസ്തന്ത്യ കണ്ഡലീ
 പ്രവിവേശ സഭാം പൂർണാം മഹീപാലൈർ മഹാത്മഭിഃ

15 [സമ്ജയ]

പ്രാപ്തോ ിസ്തീ പാണ്ഡവൻ ഗത്യാ തദ് വിജാനീത കൗരവാഃ

യഥാ വയഃ കരൂൻ സർവാൻ പ്രതിനന്ദന്തി പാണ്ഡവാഃ
 16 അഭിവാദയന്തി വൃദ്ധാംശ് ച വയസ്യാംശ് ച വയസ്യവത്
 യൂനശ് ചാഭ്യവദൻ പാർഥാഃ പ്രതിപൂജ്യ യഥാ വയഃ
 17 യഥാഹം ധൃതരാഷ്ട്രേണ ശിഷ്യഃ പൂർവം ഇതോ ഗതഃ
 അബ്രൂവം പാണ്ഡവാൻ ഗത്വാ തൻ നിബോധത പാർഥിവാഃ

അധ്യായം 47

1 [ധ്ര]

പുച്ഛാമി ത്യാം സഞ്ജയ രാജമധ്യേ; കിം അബ്രവീദ് വാക്യം അദീനസത്തഃ
ധനഞ്ജയസ് താത യുധാം പ്രണേതാ; ദുരാത്മനാം ജീവിതച്ഛിൻ മഹാത്മാ
2 ദുര്യോധനോ വാചം ഇമാം ശൃണോതഃ; യദ് അബ്രവീദ് അർജുനോ യോത്സ്യ
മാനഃ

യുധിഷ്ഠിരസ്യാനമതേ മഹാത്മാ; ധനഞ്ജയഃ ശൃണ്വതഃ കേശവസ്യ
3 അന്വത്രസ്തോ ബാഹുവീര്യം വിദാനഃ; ഉപഹൃദേ വാസുദേവസ്യ ധീരഃ
അവോചൻ മാം യോത്സ്യമാനഃ കിരീടീ; മധ്യേ ബ്രൂയാ ധാർതരാഷ്ട്രം കരൂണാം
4 യേ വൈ രാജാനഃ പാണ്ഡവായോധനായ; സമാനീതാഃ ശൃണ്വതാം ചാപി
തേഷാം

യഥാ സമഗ്രം വചനം മയോക്തം; സഹാമാത്യം ശ്രാവയേഥാ നൃപം തം
5 യഥാ നൃനം ദേവരാജസ്യ ദേവാഃ; ശുശ്രൂഷന്തേ വജ്രഹസ്തസ്യ സർവേ
തഥാശൃണ്വൻ പാണ്ഡവാഃ സൃഞ്ജയാശ് ച; കിരീടിനാ വാചം ഉക്താം സമർഥാം
6 ഇത്യ് അബ്രവീദ് അർജുനോ യോത്സ്യമാനോ; ഗാഞ്ധീവധന്യാ ലോഹിതപ
ദ്മനേത്രഃ

ന ചേദ് രാജ്യം മുഞ്ചതി ധാർതരാഷ്ട്രോ; യുധിഷ്ഠിരസ്യാജമീവസ്യ രാജ്ഞഃ
അസ്തി നൃനം കർമകൃതം പുരസ്താദ്; അനിർവിഷ്ടം പാപകം ധാർതരാഷ്ട്രൈഃ
7 യേഷാം യുദ്ധം ഭീമസേനാർജുനാഭ്യോ; തഥാശ്വിഭ്യോ വാസുദേവേന ചൈവ
ശൈനേനേന ധ്രുവം ആത്തായുധേന; ധൃഷ്ടദ്യുമ്നേനാഥ ശിഖണ്ഡിനാ ച
യുധിഷ്ഠിരേണേന്ദ്ര കൽപേന ചൈവ; യോ ഫപധ്യാനാൻ നിർദഹേദ് ഗാം ദിവം
ച

8 തൈശ് ചേദ് യുദ്ധം മന്യതേ ധാർതരാഷ്ട്രോ; നിർവൃത്തോ ഫീർഥഃ സകലഃ
പാണ്ഡവാനാം

മാ തത് കാർഷീഃ പാണ്ഡവാർഥായ ഹേതോർ; ഉപൈഹി യുദ്ധം യദി മന്യസേ
ത്യാം

9 യാം താം വനേ ദുഃഖശയ്യാം ഉവാസഃ; പ്രവ്രാജിതഃ പാണ്ഡവോ ധർമചാരി
ആശിഷ്യതേ ദുഃഖതരാം അനർഥാം; അന്ത്യാം ശയ്യാം ധാർതരാഷ്ട്രഃ പരാസ്യഃ

10 ഹ്രിയാ ജ്ഞാനേന തപസാ ദമേന; ക്രോധേനാഥോ ധർമമുഹ്യാ ധനേന
അന്യായ വൃതാഃ കരുപാണ്ഡവേയാൻ; അധ്യാതിഷ്ടദ് ധാർതരാഷ്ട്രോ ദുരാത്മാ

11 മായോപധഃ പ്രണിധാനാർജുവാഭ്യോ; തപോ ദമാഭ്യോ ധർമമുഹ്യാ ബലേന
സത്യം ബ്രവൻ പ്രീതിയുക്ത്യാനൃതേന; തിതിക്ഷമാണഃ ക്ലിശ്യമാനോ ഫതിവേലം

12 യദാ ജ്യേഷ്ഠഃ പാണ്ഡവഃ സംശിതാത്മാ; ക്രോധം യത് തം വർഷപൂഗാൻ

സുഘോരം

അവസ്രഷ്ടാ കരുഷ്യദ്യുത ചേതാസ്; തദാ യുദ്ധം ധാർതരാഷ്ട്രോ fന്വതസ്സ്യത്
 13 കൃഷ്ണ വർത്തേവ ജലിതഃ സമീഭോഃ; യഥാ ദഹേത് കക്ഷം അഗ്നിർ നിദാഘേല
 ഏവം ദഗ്ധം ധാർതരാഷ്ട്രസ്യ സേനാം; യുധിഷ്ഠിരഃ ക്രോധദീപ്തോ fന്വനീക്ഷ്യ
 14 യദ്യാ ദൃഷ്ടോ ഭീമസേനം രണസ്ഥം; ഗദാഹസ്തം ക്രോധവിഷം വമന്തം
 ദുർമർഷണം പാണ്ഡവം ഭീമവേഗം; തദാ യുദ്ധം ധാർതരാഷ്ട്രോ fന്വതസ്സ്യത്
 15 മഹാസിംഹോ ഗാവ ഇവ പ്രവിശ്യഃ; ഗദാപാണിർ ധാർതരാഷ്ട്രാൻ ഉപേത്യ
 യദാ ഭീമോ ഭീമരൂപോ നിഹന്താഃ; തദാ യുദ്ധം ധാർതരാഷ്ട്രോ fന്വതസ്സ്യത്
 16 മഹാഭയേ വീതഭയഃ കൃതാസ്തുഃ; സമാഗമേ ശത്രുബലാവമർദി
 സകൃദ് രഥേന പ്രതിയാദ് രഥൗഘാൻ; പദാതിസംഘാൻ ഗദയാഭിനിഘ്നൻ
 17 സൈന്യാൻ അനേകാംസ് തരസാ വിമൃദ്നൻ; യദാ ക്ഷേപ്താ ധാർതരാഷ്ട്രസ്യ
 സൈന്യം

ഛിന്ദൻ വനം പരശുനേവ ശൂരസ്; തദാ യുദ്ധം ധാർതരാഷ്ട്രോ fന്വതസ്സ്യത്
 18 തൃണപ്രായം ജലനേനേവ ദഗ്ധം; ഗ്രാമം യഥാ ധാർതരാഷ്ട്രഃ സമീക്ഷ്യ
 പക്ഷം സസ്യം വൈദ്യുതേനേവ ദഗ്ധം; പരാസിക്തം വിപുലം സ്വം ബലൗഘം
 19 ഹതപ്രവീരം വിമുഖം ഭയാർതം; പരാങ്മുഖം പ്രായശോ fവൃഷ്ട യോധം
 ശസ്ത്രാർചിഷാ ഭീമസേനേന ദഗ്ധം; തദാ യുദ്ധം ധാർതരാഷ്ട്രോ fന്വതസ്സ്യത്
 20 ഉപാസംഗാദ് ഉചരൻ ദക്ഷിണേന; പരഃശതാൻ നകലഗ് ചിത്രയോധി
 യദാ രഥാഗ്രോ രമിനഃ പ്രചേതാഃ; തദാ യുദ്ധം ധാർതരാഷ്ട്രോ fന്വതസ്സ്യത്
 21 സുഖോചിതോ ദുഃഖശയ്യാം വനേഷുഃ ദീർഘം കാലം നകലോ യാം അശേത
 ആശീവിഷഃ ക്രുദ്ധ ഇവ ശ്വസൻ ഭൃശം; തദാ യുദ്ധം ധാർതരാഷ്ട്രോ fന്വതസ്സ്യത്
 22 ത്യക്താത്മാനഃ പാർഥിവായോധനായ; സമാദിഷ്ടാ ധർമ്മരാജേന വീരാഃ
 രഥൈഃ ശുഭ്രൈഃ സൈന്യം അഭിദ്രവന്തോഃ; ദൃഷ്ട്വാ പശ്ചാത് തസ്സ്യതേ ധാർതരാഷ്ട്രഃ
 23 ശിശുൻ കൃതാസ്താൻ അശിശു പ്രകാശാൻ; യദാ ദൃഷ്ടാ കൗരവഃ പഞ്ച ശൂരാൻ
 ത്യക്ത്വാ പ്രാണാൻ കേകയാൻ ആദ്രവന്തസ്; തദാ യുദ്ധം ധാർതരാഷ്ട്രോ
 fന്വതസ്സ്യത്

24 യദാ ഗതോദ്യാഹം അകുജനാക്ഷം; സുവർണതാരം രഥം ആതതായി
 ദാന്തൈർ യുക്തം സഹദേവോ fധിരൂഢഃ; ശിരാംസി രാജന്താം ക്ഷേപ്തതേ
 മാർഗണൗഘൈഃ

25 മഹാഭയേ സമ്പ്രവൃത്തേ രഥസ്ഥം; വിവർതമാനം സമരേ കൃതാസ്തം
 സർവാം ദിശം സമ്പതന്തം സമീക്ഷ്യ; തദാ യുദ്ധം ധാർതരാഷ്ട്രോ fന്വതസ്സ്യത്
 26 ഹ്രീനീഷേധോ നിപുണഃ സത്യവാദിഃ; മഹാബലഃ സർവധർമ്മോപഹനഃ
 ഗാന്ധാരിം ആർച്ഛാസ് തുമുലേ ക്ഷിപ്രകാരിഃ; ക്ഷേപ്താ ജനാൻ സഹദേവസ്

തരസ്വീ

27 യദാ ദ്രഷ്ടാ ദ്രുപദേയാൻ മഹേഷുണ്; ശൂരാൻ കൃതാസ്താൻ രഥയുദ്ധകോവി
ദാൻ

ആശീവിഷാൻ ഘോരവിഷാൻ ഇവായതസ്; തദാ യുദ്ധം ധാർതരാഷ്ട്രോ fന്വതസ്സ്യത്

28 യദാഭീമന്യുഃ പരവീര ഘാതീ; ശരൈഃ പരാൻ മേഘ ഇവാഭിവാർഷൻ
വിഗാഹിതാ കൃഷ്ണ സമഃ കൃതാസ്തസ്; തദാ യുദ്ധം ധാർതരാഷ്ട്രോ fന്വതസ്സ്യത്

29 യദാ ദ്രഷ്ടാ ബാലം അബാല വിര്യം; ദ്വിഷച്ഛ് ചമുഃ മൃത്യും ഇവാപതന്തം
സൗഭദ്രം ഇദ്ര പ്രതിമം കൃതാസ്തം; തദാ യുദ്ധം ധാർതരാഷ്ട്രോ fന്വതസ്സ്യത്

30 പ്രഭദ്രകാഃ ശീഘ്രതരാ യുവാനോ; വിശാരദാഃ സിംഹസമാന വിര്യഃ
യദാ ക്ഷേപ്താരോ ധാർതരാഷ്ട്രാൻ സ സൈന്യാംസ്; തദാ യുദ്ധം ധാർതരാഷ്ട്രോ
fന്വതസ്സ്യത്

31 വൃദ്ധൗ വിരാടദ്രുപദൗ മഹാരഥൗ; പൃഥക് ചമുദ്യോം അഭിവാർത്ഥാനൗ
യദാ ദ്രഷ്ടാരൗ ധാർതരാഷ്ട്രാൻ സ സൈന്യാംസ്; തദാ യുദ്ധം ധാർതരാഷ്ട്രോ
fന്വതസ്സ്യത്

32 യദാ കൃതാസ്ത്രോ ദ്രുപദഃ പ്രചിന്വണ്; ശിരാംസി യുനാം സമരേ രഥസന്ദഃ
ക്രൂദ്ധഃ ശരൈശ് ചേരത്യതി ചാപമുക്തൈസ്; തദാ യുദ്ധം ധാർതരാഷ്ട്രോ fന്വത
സ്സ്യത്

33 യദാ വിരാടഃ പരവീര ഘാതീ; മർമാന്തരേ ശത്രുചമുഃ പ്രവേഷ്യാ
മസൈത്യഃ സാർധം അന്യശംസരൂപൈസ്; തദാ യുദ്ധം ധാർതരാഷ്ട്രോ fന്വതസ്സ്യ
ത്

34 ജ്യേഷ്ഠം മാത്സ്യാനാം അന്യശംസ രൂപം; വിരാട പുത്രം രഥിനം പുരസ്താത്
യദാ ദ്രഷ്ടാ ദംശിതം പാണ്ഡവാർഥേ; തദാ യുദ്ധം ധാർതരാഷ്ട്രോ fന്വതസ്സ്യത്

35 രണേ ഹതേ കൗരവാണാം പ്രവീരേ; ശിഖണ്ഡിനാ സത്തമേ ശന്തന്യജേ
ന ജാതു നഃ ശത്രുവോ ധാരയേയുർ; അസംശയം സത്യം ഏതദ് ബ്രവീമി

36 യദാ ശിഖണ്ഡി രഥിനഃ പ്രചിന്വൻ; ഭീഷ്മം രഥേനാഭിയാതാ വരൂഥി
ദിവൈർ ഹരൈർ അവമുദ്നൻ രഥഘോരംസ്; തദാ യുദ്ധം ധാർതരാഷ്ട്രോ
fന്വതസ്സ്യത്

37 യദാ ദ്രഷ്ടാ സൃജന്യാനാം അനീകേ; ധൃഷ്ടദ്യുമ്നം പ്രമുഖേ രോചമാനം
അസ്തം യസ്മൈ ഉഹ്യം ഉവാച ധീമാൻ; ദ്രോണസ് തദാ തസ്സ്യതി ധാർതരാഷ്ട്രഃ

38 യദാ സ സേനാപതിർ അപ്രമേയഃ; പരാഭവന് ഇഷ്ടദീർ ധാർതരാഷ്ട്രാൻ
ദ്രോണം രണേ ശത്രുസഹോ fഭിയാതാ; തദാ യുദ്ധം ധാർതരാഷ്ട്രോ fന്വതസ്സ്യത്

39 ഹ്രിമാൻ മനീഷി ബലവാൻ മനസ്വീ; സ ലക്ഷ്മീവാൻ സോമകാനാം പ്രബർ

ഹഃ

ന ജാതു തം ശത്രവോ റ്റന്യേ സഹേരൻ; യേഷാം സ സ്യാദ് അഗ്രണീർ
വൃഷ്ണിസിംഹഃ

40 ബ്രൂയാച് ച മാ പ്രവൃണീഷ്യേതി ലോകേ; യുദ്ധേ റ്റദിതിയം സചിവം രഥസ്ഥം
ശിനേർ നപ്താരം പ്രവൃണീമ സാത്യകിം; മഹാബലം വീതയേം കൃതാസ്ത്രം

41 യദാ ശിനീനാം അധിപോ മയോക്തഃ; ശരൈഃ പരാൻ മോല ഇവ പ്രവർഷൻ
പ്രച്ഛാദയിഷ്യത് ശരജാലേന യോധാസഃ; തദാ യുദ്ധം ധാർതരാഷ്ട്രോ റ്റന്വതപ്സ്യ
ത്

42 യദാ ധൃതിം കരുതേ യോത്സ്യമാനഃ; സ ദീർഘബാഹുർ ദൃഢധന്വാ മഹാത്മാ
സിംഹസ്യേവ ഗന്ധം ആശ്രായ ഗാവഃ; സംവേഷ്യന്തേ ശത്രവോ റ്റന്വതപ്സ്യ
യഥാഗേഃ

43 സ ദീർഘബാഹുർ ദൃഢധന്വാ മഹാത്മാ; ഭിന്ദ്യാദ് ശിരീൻ സംഹരേത്
സർവലോകാൻ

അസ്ത്രേ കൃതീ നിപുണഃ ക്ഷിപ്രഹസ്ത്രോ; ദിവി സ്ഥിതഃ സൂര്യ ഇവാഭിഭാതി

44 ചിത്രഃ സൂക്ഷ്മഃ സുകൃതോ യാവദ് അസ്യ; അസ്ത്രേ യോഗോ വൃഷ്ണിസിംഹസ്യ
ഭൂയാൻ

യഥാവിധിം യോഗം ആഹുഃ പ്രശസ്തം; സർവൈർ ഗുണൈഃ സാത്യകിസ് തൈർ
ഉപേതഃ

45 ഹിരണ്യം ശ്വേതഹരയൈശ് ചതുർഭിർ; യദാ യുക്തം സ്യന്തം മാധവസ്യ
ദ്രഷ്ടാ യുദ്ധേ സാത്യകേർ വൈ സുയോധനഃ; തദാ തപ്സ്യത്യ് അകൃതാത്മാ സ
മനഃ

46 യദാ രഥം ഹേമമണിപ്രകാശം; ശ്വേതാശ്വയുക്തം വാനരകേതും ഉഗ്രം
ദ്രഷ്ടാ രണേ സംയതം കേശവേന; തദാ തപ്സ്യത്യ് അകൃതാത്മാ സ മനഃ

47 യദാ മൗർവ്യാസ് തലനിഷ്പേഷം ഉഗ്രം; മഹാശബ്ദം വജ്രനിഷ്പേഷ തുല്യം
വിധൃയമാനസ്യ മഹാരണേ മയാ; ഗാഞ്ധീവസ്യ ശ്രോഷ്യതി മന്ദബുദ്ധിഃ

48 തതോ മൃശോ ധൃതരാഷ്ട്രസ്യ പുത്രസ്; തപ്താ യുദ്ധേ ദുർമതിർ ദുഃസഹായഃ
ദ്രഷ്ടാ സൈന്യം ബാണവർണാസ കാരം; പ്രഭജ്യന്തം ഗോകുലവദ് രണാഗ്രേ

49 ബലാഹകാദ് ഉച്ചരന്തിവ വിദ്യുത്; സഹസ്രാഘ്നി ദിഷ്യാതാം സംഗമേഷു
അസ്ഥിച്ഛിദോ മർമഭിദോ വമേച് ചരരാസഃ; തദാ യുദ്ധം ധാർതരാഷ്ട്രോ റ്റന്വത
പ്സ്യത്

50 യദാ ദ്രഷ്ടാ ജ്യാ മുഖാദ് വാണ സംഘാൻ; ഗാഞ്ധീവമുക്താൻ പതതഃ ശിതാ
ഗ്രാൻ

നാഗാൻ ഹയാൻ വർമിണശ് ചാദദാനാസഃ; തദാ യുദ്ധം ധാർതരാഷ്ട്രോ റ്റന്വത

സ്ത

51 യദാ മന്ദഃ പരബാണാൻ വിമുക്താൻ; മമേഷ്ടിർ ഹ്രിയമാണാൻ പ്രതീപം
തിര്യഗ് വിദ്വാംഗ് ഛിദ്ര്യമാനാൻ ക്ഷരപ്രസ്പ; തദാ യുദ്ധം ധാർതരാഷ്ട്രോ
fനവസ്ത

52 യദാ വിപാഠാ മദ് ഭജവിപ്രമുക്താ; ദ്വിജാഃ ഫലാനീവ മഹീരുഹാഗ്രാത്
പ്രച്ഛേത്താര ഉത്തമാംഗാനി യുനാം; തദാ യുദ്ധം ധാർതരാഷ്ട്രോ fന്വതസ്ത

53 യദാ ദ്രഷ്ടാ പതതഃ സ്യന്ദനേഭ്യോ; മഹാഗജേഭ്യോ fശ്വഗതാംഗ് ച യോധാൻ
ശരൈർ ഹതാൻ പാതിതാംഗ് ചൈവ രംഗേ; തദാ യുദ്ധം ധാർതരാഷ്ട്രോ
fന്വതസ്ത

54 പദാതിസംഘാൻ രഥസംഘാൻ സമന്താദ്; വ്യാത്താനനഃ കാല ഇവാതതേ
ഷ്ടഃ

പ്രണോത്സ്യാമി ജ്വലിതൈർ ബാണവർഷൈഃ; ശത്രുംസ് തദാ തസ്ത്യതി മന്ദബു
ദ്ധിഃ

55 സർവാ ദിശഃ സമ്പതതാ രഥേന; രജോധസ്തം ഗാണിഭവനാപകൃത്തം
യദാ ദ്രഷ്ടാ സ്വബലം സമ്പ്രമൂഢഃ; തദാ പശ്ചാത് തസ്ത്യതി മന്ദബുദ്ധിഃ

56 കാം ദീഗ് ഭൂതം ഛിന്നഗാത്രം വിസഞ്ജ്ഞഃ; ദുര്യോധനോ ദ്രക്ഷ്യതി സർവ
സൈന്യം

ഹതാശ്വവീരാഗ്ര്യ നരേന്ദ്ര നാഗഃ; പിപാസിതം ശ്രാന്തപത്രം ഭയാർതം

57 ആർതസ്വരം ഹന്യമാനം ഹതം ച; വികീർണകേശാസഥി കപാലസംഘം
പ്രജാപതേഃ കർമ്മ യഥാർധ നിഷ്ഠിതം; തദാ ദ്രഷ്ട്വാ തസ്ത്യതേ മന്ദബുദ്ധിഃ

58 യദാ രഥേ ഗാണിവാം വാസുദേവഃ; ദിവ്യം ശംഖം പാഞ്ചജന്യം ഹയാംഗ് ച
തുണാവ് അക്ഷയൗ ദേവദത്തം ച മാം ച; ദ്രഷ്ട്വാ യുദ്ധേ ധാർതരാഷ്ട്രഃ സമേതാൻ

59 ഉദ്വർതയൻ ദസ്യ സംഘാൻ സമേതാൻ; പ്രവർതയൻ യുഗം അന്യദ്
യുഗാന്തേ

യദാ ധക്ഷ്യാമ്യ് അഗ്നിവത് കൗരവേയാംസ്; തദാ തസ്താ പൃതരാഷ്ട്രഃ സപുത്രഃ

60 സഹ ഭ്രാതാ സഹ പുത്രഃ സ സൈന്യോ; ഭ്രഷ്ടേഷ്ടശ്വര്യഃ ക്രോധവശോ
fൽപചേതാഃ

ദർപസ്യാന്തേ വിഹിതേ വേപമാനഃ; പശ്ചാൻ മന്ദസ് തസ്ത്യതി ധാർതരാഷ്ട്രഃ

61 പൂർവാഹേന മാം കൃതജപ്യം കദാ ചിദ്; വിപ്രഃ പ്രോവാചോദകാന്തേ മനോ
ജ്ഞം

കരവ്യം തേ ദുഷ്കരം കർമ്മ പാർഥ; യോദ്ധവ്യം തേ ശത്രുഭിഃ സവ്യസാചിൻ

62 ഇന്ദ്രോ വാ തേ ഹരിവാൻ വജ്രഹസ്തഃ; പുരസ്താദ് യാതു സമരേ fരീൻ
വിനിഘ്നൻ

സുഗ്രീവ യുക്തേന രഥേന വാ തേ; പശ്ചാത് കൃഷ്ണോ രക്ഷതു വാസുദേവഃ
63 വഭ്രേ ചാഹം വജ്രഹസ്താൻ മഹേന്ദ്രാദ്; അസ്മിൻ യുദ്ധേ വാസുദേവം സഹാ
യം

സ മേ ലബ്ധോ ദസ്യുവധായ കൃഷ്ണോ; മന്യേ ചൈതദ് വിഹിതം ദൈവതൈർ മേ
64 അയ്യധ്യമാനോ മനസാപി യസ്യ; ജയം കൃഷ്ണഃ പുരുഷസ്യാഭിനന്ദേത്
ധ്രുവം സർവാൻ സോ ിദ്യതീയാദ് അമിത്രാൻ; സേന്ദ്രാൻ ദേവാൻ മാനുഷേ
നാസ്മി ചിന്താ

65 സ ബാഹുഭ്യോം സാഗരം ഉത്തിതീർഷേൻ; മഹോദധിം സലിലസ്യാപ്രമേയം
തേജസ്വിനം കൃഷ്ണം അത്യന്തശൂരം; യുദ്ധേന യോ വാസുദേവം ജിഗീഷേത്
66 ഗിരിം യ ഇച്ഛേത തലേന ഭേത്തും; ശിലോച്ചയം ശ്വേതം അതി പ്രമാണം
തസ്യൈവ പാണിഃ സ നഖോ വിശീര്യേൻ; ന ചാപി കിം ചിത് സ ഗിരേസ് തു
കുര്യാത്

67 അഗ്നിം സമിദ്ധം ശമയേദ് ഭുജാഭ്യോഃ; ചന്ദ്രം ച സൂര്യം ച നിവാരയേത
ഹരേദ് ദേവാനാം അമൃതം പ്രസഹ്യ; യുദ്ധേന യോ വാസുദേവം ജിഗീഷേത്
68 യോ രക്തിണീം ഏകരഥേന ഭോജ്യോഃ; ഉത്സാദ്യ രാജ്ഞാം വിഷയം പ്രസഹ്യ
ഉവാഹ ഭാര്യോ യശസാ ജ്വലന്തീഃ; യസ്യോ ജ്ജേഷ്ഠേ രക്തിണേയോ മഹാത്മാ
69 അയം ഗാന്ധരാംസ് തരസാ സന്ദ്രമഥ്യ; ജിത്വാ പുത്രാൻ നഗ്ന ജിതഃ
സമഗ്രാൻ

ബദ്ധം മുമോച വിനദന്തം പ്രസഹ്യ; സുദർശനീയം ദേവതാനാം ലലാമം
70 അയം കവാടേ നിജ്ജലാന പാണ്ഡ്യം; തഥാ കലിംഗാൻ ദന്തകുരേ മമർദ്ദ
അനേന ദഗ്ധാ വർഷപൂഗാൻ വിനാഥാ; വാരാണസീ നഗരീ സംബഭ്രവ

71 യം സു യുദ്ധേ മന്യതേ ിന്യൈർ അജേയം; ഏകലവ്യം നാമ നിഷാദരാജം
വേഗേനേവ ശൈലം അഭിഹത്യ ജംഭഃ; ശേതേ സ കൃഷ്ണേന ഹതഃ പരാസുഃ

72 തഥോഗ്രസേനസ്യ സുതം പ്രദൃഷ്ടം; വൃഷ്ണസ്യകാനാം മധ്യഗാം തപന്തം
അപാതയദ് ബലദേവ ദ്വിതീയോ; ഹത്വാ ദദൗ ചോഗ്രസേനായ രാജ്യം

73 അയം സൗഭം യോധയാം ആസ സ്വസ്ഥം; വിഭീഷണം മായയാ ശാല്യരാജം
സൗഭദ്രാരി പ്രത്യഗ്രഹ്ണാച് ഛതൗലീഃ; ദോർഭ്യോ ക ഏനം വിഷഹേത മർത്യഃ

74 പ്രാഗ്ജ്യോതിഷം നാമ ബഭ്രുവ ദുർഗം; പുരം ഘോരം അസുരാണാം അസഹ്യം
മഹാബലോ നരകസ് തത്ര ഭൗമോ; ജഹാരാദിത്യാ മണികണ്ഡലേ ശ്രഭേ

75 ന തം ദേവാഃ സഹ ശക്രേണ സേഹിരേ; സമാഗതാഹരണായ ഭിതാഃ
ദൃഷ്ട്വാ ച തേ വിക്രമം കേശവസ്യ; ബലം തമൈവാസ്തം അവാറണീയം

76 ജാനന്തോ ിസ്യ പ്രകൃതിം കേശവസ്യ; ന്യയോജയൻ ദസ്യു വധായ കൃഷ്ണം
സ തത് കർമ്മ പ്രതിശുശ്രാവ ദൃഷ്ട്വരം; ഐശ്വര്യവാൻ സിദ്ധിഷ്യ വാസുദേവഃ

77 നിർമോചനേ ഷട് സഹസ്രാണി ഹത്യാ; സഞ്ചിദ്യ പാശാൻ സഹസാ ക്ഷരാന്താൻ

മൂരം ഹത്യാ വിനിഹത്യഘരാക്ഷസം; നിർമോചനം ചാപി ജഗാമ വീരഃ

78 തത്രൈവ തേനാസ്യ ബഭ്രുവ യുദ്ധം; മഹാബലേനാതിബലസ്യ വിഷ്ണോഃ ശേതേ സ കൃഷ്ണേന ഹതഃ പരാസുർ; വാതേനേവ മഥിതഃ കർണികാരഃ

79 ആഹൃത്യ കൃഷ്ണോ മണികണ്ഡലേ തേ; ഹത്യാ ച ഭൂമം നരകം മൂരം ച ശ്രീയാ വൃതോ യശസാ ചൈവ ധീമാൻ; പ്രത്യാജഗാമാപ്രതിമ പ്രഭാവഃ

80 തസ്മൈ വരാൻ അദദാസ് തത്ര ദേവാ; ദൃഷ്ട്വാ ഭീമം കർമ്മ രണേ കൃതം തത് ശ്രമശ് ച തേ യുധമാനസ്യ ന സ്യാദ്; ആകാശേ വാ അപ്ല ചൈവ ക്രമഃ സ്യാത്

81 ശസ്ത്രാണി ഗാത്രേ ച ന തേ ക്രമേരന്; ഇത്യ ഏവ കൃഷ്ണശ് ച തതഃ കൃതാർഥഃ ഏവംരൂപേ വാസുദേവേ fപ്രമേയേ; മഹാബലേ ഗുണസമ്പത് സദൈവ

82 തം അസഹ്യം വിഷ്ണു അനന്തവീര്യം; ആശംസതേ ധാരരാഷ്ട്രോ ബലേന യദാ ഹ്യ ഏനം തർകയതേ ദുരാത്മാ; തച് ചാപ്യ് അയം സഹതേ fസ്താൻ സമീക്ഷ്യ

83 പര്യാഗതം മമ കൃഷ്ണസ്യ ചൈവ; യോ മന്യതേ കലഹം സമ്പ്രയുജ്യ ശക്യം ഹർതും പാണ്ഡവാനാം മമത്വം; തദ് വേദിതാ സംയുഗം തത്ര ഗത്വാ

84 നമസ്കൃത്യാ ശാന്തനവായ രാജേണ; ദ്രോണായാഥോ സഹ പുത്രായ ചൈവ ശാരദ്യതായാപ്രതിദ്വന്ദിനേ ച; യോത്സ്യാമ്യ് അഹം രാജ്യം അഭീപ്സമാനഃ

85 ധർമ്മേണാസ്തം നിയതം തസ്യ മന്യേ; യോ യോത്സ്യതേ പാണ്ഡവൈർ ധർമ്മചാരി

മിഥ്യാ ഘലേ നിർജിതാ വൈ നൃശംസൈഃ; സംവത്സരാൻ ദ്വാദശ പാണ്ഡുപുത്രാഃ

86 അവാപ്യ കൃച്ഛം വിഹിതം ഹ്യ് അരണ്യേ; ദീർഘം കാലം ചൈകം അജ്ഞാ തചര്യാം

തേ ഹ്യ് അകസ്താജ് ജീവിതം പാണ്ഡവാനാം; ന മൃഷ്യന്തേ ഹാർതരാഷ്ട്രാഃ പദസഥാഃ

87 തേ ചേദ് അസ്താൻ യുധമാനാഞ് ജയേയുർ; ദേവൈർ അപീദ്ര പ്രമുഖൈഃ സഹായൈഃ

ധർമാദ് അധർമശ് ചരിതോ ഗരീയാൻ; ഇതി ധ്രുവം നാസ്തി കൃതം ന സാധ്യ

88 ന ചേദ് ഇമം പുരുഷം കർമ്മ ബലം; ന ചേദ് അസ്താൻ മന്യതേ fസൗ വിശിഷ്ടാൻ

ആശംസേ fഹം വാസുദേവ ദ്വിതീയോ; ദുര്യാധനം സാനബന്ധം നിഹന്തും

89 ന ചേദ് ഇദം കർമ്മ നരേഷു ബലം; ന വിദ്യതേ പുരുഷസ്യ സ്വകർമ്മ ഇദം ച തച് ചാപി സമീക്ഷ്യ നൃനം; പരാജയോ ധാർതരാഷ്ട്രസ്യ സാധ്യഃ

90 പ്രത്യക്ഷം വഃ കരവോ യദ് ബ്രവിമി; യുധ്യമാനാ ധാർതരാഷ്ട്രാ ന സന്തി
അന്യത്ര യുദ്ധാത് കരവഃ പരീപ്പൻ; ന യുധ്യതാം ശേഷേ ഇഹാസ്തി കശ് ചിത്
91 ഹത്യാ ത്വ് അഹം ധാർതരാഷ്ട്രാൻ സ കർണാൻ; രാജ്യം കരൂണാം അവജേ
താ സമഗ്രം

യദ് വഃ കാര്യം തത് കരുധം യഥാസ്വം; ഇഷ്ടാൻ ദാരാൻ ആത്മജാംശ് ചോപള
ങ്കതേ

92 അപ്യ് ഏവം നോ ബ്രാഹ്മണാഃ സന്തി വൃദ്ധാഃ; ബഹുശ്രുതാഃ ശീലവന്തഃ
കലീനാഃ

സാംവത്സരാ ജ്യോതിഷി ചാപി യുക്താഃ; നക്ഷത്രയോഗേഷു ച നിശ്ചയജ്ഞാഃ

93 ഉച്ചാവചം ദൈവയുക്തം രഹസ്യം; ദിവ്യഃ പ്രശ്നാ മുഖചക്രാ മുഹൂർതാഃ
ക്ഷയം മഹാന്തം കരുസ്യഞ്ജയാനാം; നിവേദയന്തേ പാണ്ഡവാനാം ജയം ച

94 തഥാ ഹി നോ മന്യതേ ിജാതശത്രുഃ; സംസിദ്ധാർഥോ ദ്വിഷതാം നിഗ്രഹായ
ജനാർദനശ് ചാപ്യ് അപരോക്ഷ വിദ്യേ; ന സംശയം പശ്യതി വൃഷ്ണിസിംഹഃ

95 അഹം ച ജാനാമി ഭവിഷ്യ രൂപം; പശ്യാമി ബുദ്ധ്യാ സ്വയം അപ്രമത്തഃ
ദൃഷ്ടിശ് ച മേ ന വ്യഥതേ പുരാണി; യുധ്യമാനാ ധാർതരാഷ്ട്രാ ന സന്തി

96 അനാലബ്ധം ജ്ഞേതി ഗാണിവിം ധനൻ; അനാലബ്ധാ കമ്പതി മേ ധനർജ്യോ
ബാണാശ് ച മേ ത്സണമുഖാദ് വിസൃജ്യ; മുഹൂർ മുഹൂർ ഗതും ഉഗന്തി ചൈവ

97 സൈക്യഃ കോശാൻ നിഃസരതി പ്രസന്നോ; ഹിത്യേവ ജീർണാം ഉരഗശ്
ത്വചം സ്വം

ധ്വജേ വാചോ രൗദ്രരൂപാ വദന്തി; കദാ രഥോ യോക്ഷ്യതേ തേ കിരീടിൻ

98 ഗോമായുസംഘാശ് ച വദന്തി രാത്രൗ; രക്ഷാംസ്യ് അഥോ നിഷ്പതന്ത്യ്
അന്തരിക്ഷാത്

മൃഗാഃ ശ്രഗാലാഃ ശിതികണ്ഠാശ് ച കാകാഃ; ഗൃധ്രാ ബഡാശ് ചൈവ തരക്ഷവശ് ച

99 സുപർണപാതാശ് ച പതന്തി പശ്ചാദ്; ദൃഷ്ട്വാ രഥം ശ്വേതഹയപ്രയുക്തം
അഹം ഹ്യ് ഏകഃ പാർഥിവാൻ സർവയോധാഞ്; ശരാൻ വർഷൻ മൃത്യുലോകം
നയേയം

100 സമാദദാനഃ പൃഥഗ് അസ്തമാർഗാൻ; യഥാഗ്നിർ ഇദ്ധോ ഗഹനം നിദാഘേ
സമൃണാകർണം പാശൂപതം ച ഘോരം; തഥാ ബ്രഹ്മാസ്തം യച് ച ശക്രോ
വിവേദ

101 വധേ ധൃതോ വേഗവതഃ പ്രമുഞ്ചൻ; നാഹം പ്രജാഃ കിം ചിദ് ഇവാവശിഷ്യേ
ശാന്തിം ലപ്സ്യേ പരമോ ഹ്യ് ഏഷ ഭാവഃ; സ്ഥിരോ മമ ബ്രൂഹി ഗാവൽഗണേ
താൻ

102 നിത്യം പുനഃ സചിവൈർ ധൈർ അവോചദ്; ദേവാൻ അപീദ്രു പ്രമുഖാൻ

സഹായാൻ

തൈർ മന്യതേ കലഹം സന്ധ്യജ്യ; സ ധർതരാഷ്ട്രഃ പശ്യത മോഹം അസ്യ
103 വൃദ്ധോ ഭീഷ്മഃ ശാന്തനവഃ കൃപശ് ച; ദ്രോണഃ സപുത്രോ വിദുരശ് ച ധീമാൻ
ഏതേ സർവേ യദ്വദ് അന്തേ തദ് അസ്തു; ആയുഷ്ണതഃ കരവഃ സതു സർവേ

അധ്യായം 48

1 [വി]

സമവേതേഷു സർവേഷു തേഷു രാജസു ഭാരത
ദുര്യോധനം ഇദം വാക്യം ഭീഷ്മഃ ശാന്തനവോ fബ്രവീത്
2 ബൃഹസ്പതിശ് ചോശനാ ച ബ്രാഹ്മണം പര്യപസ്മിതൗ
മരുതശ് ച സഹേന്ദ്രേണ വസവശ് ച സഹാശ്വിനൗ
3 ആദിത്യാശ് ചൈവ സാധ്യാശ് ച യേ ച സപ്തർഷയോ ദിവി
വിശ്വാവസുശ് ച ഗന്ധർവഃ ശുഭാശ് ചാപരസാം ഗണാഃ
4 നമസ്കൃത്യോപജഗ്മുസ് തേ ലോകവൃദ്ധം പിതാമഹം
പരിവാര്യ ച വിശ്വേശം പര്യാസത ദിവൗകസഃ
5 തേഷാം മനശ് ച തേജശ് ചാപ്യ് ആദദാനൗ ദിവൗകസാം
പൂർവദേവൗ വ്യതിക്രാന്തൗ നരനാരായണാവ് ഋഷീ
6 ബൃഹസ്പതിശ് ച പപ്രച്ഛ ബ്രാഹ്മണം കാവ് ഇമാവ് ഇതി
ഭവന്തം നോപതിഷ്ഠേതേ തൗ നഃ ശംസ പിതാമഹ
7 യാവ് ഏതൗ പൃഥിവീം ദ്യാം ച ഭാസയന്തൗ തപസ്മിനൗ
ജലന്തൗ രോചമാനൗ ച വ്യാപ്യാതീതൗ മഹാബലൗ
8 നരനാരായണാവ് ഏതൗ ലോകാൽ ലോകം സമാസ്മിതൗ
ഊർജിതൗ സ്വേന തപസാ മഹാസത്യാപരാക്രമൗ
9 ഏതൗ ഹി കർമ്മണാ ലോകാൻ നന്ദയാം ആസതുർ ധ്രുവൗ
അസുരാണാം അഭാവായ ദേവഗന്ധർവപൂജിതൗ
10 ജഗാമ ശക്രസ് തച് ശ്രുത്വാ യത്രൗ തൗ തേപതുസ് തപഃ
സാർധം ദേവഗണൈഃ സർവൈർ ബൃഹസ്പതിപുരോഗമൈഃ
11 തദാ ദേവാസുരേ ഘോരേ ഭയേ ജാതേ ദിവൗകസാം
അയാചത മഹാരമാനൗ നരനാരായണൗ വരം
12 താവ് അബ്രൂതാം വൃണീഷ്യേതി തദാ ഭരതസത്ഥമ
അഥൈതാവ് അബ്രവീച് ഛക്രഃ സാഹ്യം നഃ ക്രിയതാം ഇതി
13 തതസ് തൗ ശക്രം അബ്രൂതാം കരിഷ്യാവോ യദ് ഇച്ഛസി
താഭ്യാം സ സഹിതഃ ശക്രോ വിജിഗ്ധേ ദൈത്യദാനവാൻ
14 നര ഇന്ദ്രസ്യ സംഗ്രാമേ ഹത്യാ ശത്രുൻ പരന്തപഃ
പൗലോമാൻ കാലഖണ്ഡാംശ് ച സഹസ്രാണി ശതാനി ച
15 ഏഷ ഭ്രാന്തേ രഥേ തീഷ്ഠൻ ഭല്ലേനാപഹരച് ഛിരഃ
ജംഭന്ത്യ ഗ്രസമാനസ്യ യജ്ഞം അർജുന ആഹവേ
16 ഏഷ പാരേ സമുദ്രസ്യ ഹിരണ്യപുരം ആരുജത്

ഹതയാ ഷഷ്ടീസഹസ്രാണി നിവാതകവചാൻ രണേ
 17 ഏഷ ദേവാൻ സഹേന്ദ്രേണ ജിത്വാ പരപുരഞ്ജയഃ
 അതർപയൻ മഹാബാഹുർ അർജുനോ ജാതവേദസം
 നാരായണസ് തമൈവാരത്ര ഭൂയസോ ഴന്യാത് ജഘാന ഹ
 18 ഏവം ഏതൗ മഹാവീര്യൗ തൗ പശ്യത സമാഗതൗ
 വാസുദേവാർജുനൗ വീരൗ സമവേതൗ മഹാരഥൗ
 19 നരനാരായണൗ ദേവൗ പൂർവദേവാവ് ഇതി ശ്രുതിഃ
 അജേയൗ മാനുഷേ ലോകേ സേന്ദ്രേർ അപി സുരാസുരൈഃ
 20 ഏഷ നാരായണഃ കൃഷ്ണഃ ഫൽഗുനസ് തു നരഃ സൃതഃ
 നാരായണോ നരശ് ചൈവ സത്തം ഏകം ദ്വിധാകൃതം
 21 ഏതൗ ഹി കർമ്മണാ ലോകാൻ അശ്ശുവാതേ ഴക്ഷയാൻ ശ്രുവാൻ
 തത്ര തന്ത്രൈവ ജായേതേ യുദ്ധകാലേ പുനഃ പുനഃ
 22 തസ്മാത് കർമ്മൈവ കർതവ്യം ഇതി ഹോവാച നാരദഃ
 ഏതദ് ധി സർവം ആചഷ്ട വൃഷ്ണീചക്രസ്യ വേദവിത്
 23 ശംഖചക്രഗദാഹസ്തം യദാ ദ്രക്ഷ്യസി കേശവം
 പര്യാദദാനം ചാസ്ത്യാണി ഭീമധന്യാനം അർജുനം
 24 സനാതനൗ മഹാത്മാനൗ കൃഷ്ണാവ് ഏകരഥേ സ്ഥിതൗ
 ദുര്യോധന തദാ താത സ്മർതാസി വചനം മമ
 25 നോ ചേദ് അയം അഭാവഃ സ്യാത് കരൂണാം പ്രത്യുപസ്ഥിതഃ
 അർഥാച് ച താത ധർമ്മാച് ച തവ ബുദ്ധിർ ഉപപ്സുതാ
 26 ന ചേദ് ഗ്രഹീഷ്യസേ വാക്യം ശ്രോതാസി സുബഹുദൻ ഹതാൻ
 തവൈവ ഹി മതം സർവേ കരവഃ പര്യുപാസതേ
 27 ത്രയാണാം ഏവ ച മതം തത്തം ഏകോ ഴനമന്യസേ
 രാമേണ ചൈവ ശപ്തസ്യ കർണസ്യ ഭരതർഷഭ
 28 ദുർജാതേഃ സുതപുത്രസ്യ ശകന്യേഃ സൗബലസ്യ ച
 തഥാ ക്ഷുദ്രസ്യ പാപസ്യ ഭ്രാതൂർ ദുഃശാസനസ്യ ച
 29 [കർണ]
 നൈവം ആയുഷ്ണതാ വാച്യം യൻ മാം ആത്മ പിതാമഹ
 ക്ഷത്രധർമ്മേ സ്ഥിതോ ഹ്യ് അസ്തി സ്വധർമ്മാദ് അനപേയിവാൻ
 30 കിം ചാന്യൻ മയി ദുർവൃത്തം യേന മാം പരിഗർഹസേ
 ന ഹി മേ വൃജിനം കിം ചിദ് ധാർതരാഷ്ട്രാ വിദുഃ ക്വ ചിത്
 31 രാജേണാ ഹി ധൃതരാഷ്ട്രസ്യ സർവം കാര്യം പ്രിയം മയാ
 തഥാ ദുര്യോധനസ്യാപി സ ഹി രാജ്യേ സമാഹിതഃ

32 കർണസ്യ ഇ വചഃ ശ്രുത്വാ ഭീഷ്മഃ ശാന്തനവഃ പുനഃ
 ധൃതരാഷ്ട്രം മഹാരാജം ആഭാഷ്യേദം വചോ f'ബ്രുവീത്
 33 യദ് അയം കത്ഥതേ നിത്യം ഹന്താഹം പാണ്ഡവൻ ഇതി
 നായം കലാപി സസ്മർണാ പാണ്ഡവാനാം മഹാത്മനാം
 34 അനയോ യോ f'യം ആഗന്താ പുത്രാണാം തേ ദുരാത്മനാം
 തദ് അസ്യ കർമ ജാനീഹി സൂതപുത്രസ്യ ദുർമതേഃ
 35 ഏനം ആശ്രിത്യ പുത്രസ് തേ മന്ദബുദ്ധിഃ സുയോധനഃ
 അവമന്യത താൻ വീരാൻ ദേവപുത്രൻ അരിന്ദമാൻ
 36 കിം ചാപ്യ് അനേന തത് കർമകൃതം പൂർവം സുദുഷ്ടം
 ഞൈർ യഥാ പാണ്ഡവൈഃ സർവൈർ ഏകൈകേന കൃതം പുരാ
 37 ദൃഷ്ട്വാ വിരാടനഗരേ ദ്രാതരം നിഹതം പ്രിയം
 ധനഞ്ജയേന വിക്രമ്യ കിം അനേന തദാ കൃതം
 38 സഹിതാൻ ഹി കുരൂൻ സർവാൻ അഭിയാതോ ധനഞ്ജയഃ
 പ്രമഥ്യ ചാച്ഛിനദ് ഗാവഃ കിം അയം പ്രോഷിതസ് തദാ
 39 ഗന്ധർവൈർ ഘോഷയാത്രായാം ഹ്രിയതേ യത് സുതസ് തവ
 ക്വ തദാ സൂതപുത്രോ f'ഭൂദ് യ ഇദാനീം വൃഷായതേ
 40 നന്ദ തത്രാപി പാർഥേന ഭീമേന ച മഹാത്മനാ
 യഥാഭ്യം ഏവ ചാഗമ്യ ഗന്ധർവാസ് തേ പരാജിതാഃ
 41 ഏതാന്യ് അസ്യ മൃഷോക്താനി ബഹുനി ഭരതർഷഭ
 വികത്ഥനസ്യ ഭദ്രം തേ സദാ ധർമാർഥലോപിനഃ
 42 ഭീഷ്മസ്യ ഇ വചഃ ശ്രുത്വാ ഭാരദ്വാജോ മഹാമനഃ
 ധൃതരാഷ്ട്രം ഉവാചേദം രാജമധ്യേ f'ഭിപുജയൻ
 43 യദ് ആഹ ഭരതശ്രേഷ്ഠോ ഭീഷ്മസ് തത് ക്രിയതാം നൃപ
 ന കാമം അർഥലിപ്തനാം വചനം കർതും അർഹസി
 44 പുരാ യുദ്ധാത് സാധു മന്യേ പാണ്ഡവൈഃ സഹ സംഗമ
 യദ് വാക്യം അർജുനേനോക്തം സഞ്ജയേന നിവേദിതം
 45 സർവം തദ് അഭിജാനാമി കരിഷ്യതി ച പാണ്ഡവഃ
 ന ഹ്യ് അസ്യ ത്രിഷു ലോകേഷു സദൃശോ f'സ്തി ധന്വൻഃ
 46 അനാദൃത്യ ഇ തദ് വാക്യം അർഥവദ് ദ്രോണ ഭീഷ്മയോഃ
 തതഃ സ സഞ്ജയം രാജാ പര്യപുച്ഛത പാണ്ഡവം
 47 തദൈവ കരവഃ സർവേ നിരാശാ ജീവീതേ f'ഭവൻ
 ഭീഷ്മദ്രോണൗ യദാ രാജാ ന സമ്യഗ് അനുഭാഷതേ

അധ്യായം 49

1 [ധൃ]

കിം അസൗ പാണ്ഡവോ രാജാ ധർമ്മപുത്രോ ിഭ്യഭാഷത
 ശ്രുത്യേമാ ബഹുലാഃ സേനാഃ പ്രത്യർഥേന സമാഗതാഃ
 2 കിം ഇച്ഛത്യ് അഭിസംരംഭാദ് യോത്സ്യമാനോ യുധിഷ്ഠിരഃ
 കസ്യ സ്വിദ് ഭ്രാതൃപുത്രാണാം ചിന്താസു മുഖം ഈക്ഷതേ
 3 കേ സ്വിദ് ഏനം വാരയന്തി ശാമ്യ യുധ്യേതി വാ പുനഃ
 നികൃത്യാ കോപിതം മനൈർ ധർമ്മജ്ഞം ധർമ്മചാരിണം

4 [സമജയ]

രാജേണാ മുഖം ഉദീക്ഷന്തേ പാണ്ഡാലാഃ പാണ്ഡവൈഃ സഹ
 യുധിഷ്ഠിരസ്യ ഭദ്രം തേ സ സർവാൻ അനുശാസ്തി ച
 5 പൃഥഗ് ബൃതാഃ പാണ്ഡവാനാം പാണ്ഡാലാനാം രഥവ്രജാഃ
 ആയാതം അഭിനന്ദന്തി കന്തീപുത്രം യുധിഷ്ഠിരം
 6 തമഃ സൂര്യം ഇവോദ്യന്തം കൗന്തേയം ദീപ്തതേജസം
 പാണ്ഡാലാഃ പ്രതിനന്ദന്തി തേജോരാശിം ഇവോദ്യന്തം
 7 ആ ഗോപാലാവി പാലേഭ്യോ നന്ദമാനം യുധിഷ്ഠിരം
 പാണ്ഡാലാഃ കേകയാ മത്സ്യാഃ പ്രതിനന്ദന്തി പാണ്ഡവം
 8 ബ്രാഹ്മണ്യോ രാജപുത്ര്യഗ് ച വിശാം ദുഹിതരഗ് ച യാഃ
 ക്രീഡന്ത്യോ ിഭിസമായാന്തി പാർഥം സംനദ്ധം ഈക്ഷിതും
 9 സഞ്ജയാചക്ഷു കേനാസ്മാൻ പാണ്ഡവാ അഭ്യയുഞ്ജത
 ധൃഷ്ടദൃക്നേന സേനാന്യാ സോമകാഃ കിംബലാ ഇവ
 10 ഗാവൽഗണിസ് തു തത് പൃഷ്ടഃ സഭായാം കുരുസംസദി
 നിഃശ്വസ്യ സുദൃശം ദീർഘം മുഹൂഃ സഞ്ചിന്തയന് ഇവ
 തത്രാനിമിത്തതോ ദൈവാത് സൂതം കശ്ശലം ആവിശത്
 11 തദാചചക്ഷേ പുരുഷഃ സഭായാം രാജസംസദി
 സഞ്ജയോ ിയം മഹാരാജ മൂർച്ഛിതഃ പതിതോ ഭുവി
 വാചം ന സൃജതേ കാഞ്ചിദ് ധീന പ്രജേണാ ിൽപചേതനഃ
 12 അപശ്യത് സഞ്ജയോ നൃനം കന്തീപുത്രാൻ മഹാരഥാൻ
 തൈർ അസ്യ പുരുഷവ്യാഘ്രൈർ ദൃശം ഉദ്ദേജിതം മനഃ
 13 സഞ്ജയഗ് ചേതനാം ലബ്ധ്വാ പ്രത്യാശ്വസ്യേദം അബ്രവീത്
 ധൃതരാഷ്ട്രം മഹാരാജ സഭായാം കുരുസംസദി
 14 ദൃഷ്ട്വാൻ അസ്മി രാജേന്ദ്ര കന്തീപുത്രാൻ മഹാരഥാൻ
 മത്സ്യരാജഗൃഹാവാസാദ് അവരോധേന കർശിതാൻ

ശൃണു ഞയേർ ഹി മഹാരാജ പാണ്ഡവാ അഭ്യയുഞ്ജത
 15 യോ നൈവ രോഷാൻ ന ഭയാൻ ന കാമാൻ നാർഥകാരണാത്
 ന ഹേതുവാദാദ് യമാത്മാ സത്യം ജഹ്യാത് കഥം ചന
 16 യഃ പ്രമാണം മഹാരാജ ധർമ്മേ ധർമഭൃതാം വരഃ
 അജാതശത്രുണാ തേന പാണ്ഡവാ അഭ്യയുഞ്ജത
 17 യസ്യ ബാഹുബലേ തുല്യഃ പൃഥിവ്യാം നാസ്തി കസ് ചന
 യോ വൈ സർവാൻ മഹീപാലാൻ വശേ ചക്രേ ധനർധരഃ
 തേന വോ ഭീമസേനേന പാണ്ഡവാ അഭ്യയുഞ്ജത
 18 നിഃസൃതാനാം ജതു ഗൃഹാദ് ധിധിംബാത് പുരുഷാദകാത്
 യ ഏഷാം അഭവദ് ദ്വീപഃ കന്തിപുത്രോ വൃകോദരഃ
 19 യാജ്ഞസേനീം അഥോ യത്ര സിന്ധുരാജോ ഫപക്രഷ്ടവാൻ
 തത്രൈഷാം അഭവദ് ദ്വീപഃ കന്തിപുത്രോ വൃകോദരഃ
 20 യസ് ച താൻ സംഗതാൻ സർവാൻ പാണ്ഡവാൻ വാരണാവതേ
 ദഹ്യതോ മോചയാം ആസ തേന വസ് തേ ഫഭ്യയുഞ്ജത
 21 കൃഷ്ണായാസ് ചരതാ പ്രീതിം യേന ക്രോധവശാ ഹതാഃ
 പ്രവിശ്യ വിഷമം ഘോരം പർവതം ഗന്ധമാദനം
 22 യസ്യ നാമായുതം വീര്യം ഭൃജയോഃ സാരം അർപിതം
 തേന വോ ഭീമസേനേന പാണ്ഡവാ അഭ്യയുഞ്ജത
 23 കൃഷ്ണ ദ്വിതീയോ വിക്രമ്യ തുഷ്ട്യർഥം ജാതവേദസഃ
 അജയദ് യഃ പുരാ വീരോ യുധ്യമാനം പുരന്ദരം
 24 യഃ സ സാക്ഷാൻ മഹാദേവം ഗിരിശം ശൂലപാണിനം
 തോഷയാം ആസ യുദ്ധേന ദേവദേവം ഉമാപതിം
 25 യസ് ച സർവാൻ വശേ ചക്രേ ലോകപാലാൻ ധനർധരഃ
 തേന വോ വിജയേനാജൗ പാണ്ഡവാ അഭ്യയുഞ്ജത
 26 യഃ പ്രതീചീം ദിശം ചക്രേ വശേ മേച്ഛ ഗനായുതാം
 സ തത്ര നകലോ യോദ്ധാ ചിത്രയോധീ വ്യവസഥിതഃ
 27 തേന വോ ദർശനീയേന വീരേണാതി ധനർഭൃതാ
 മാദ്രീപുത്രേണ കൗരവ്യ പാണ്ഡവാ അഭ്യയുഞ്ജത
 28 യഃ കാശീൻ അംഗമഗധാൻ കലിംഗാംസ് ച യയാജയത്
 തേന വഃ സഹദേവേന പാണ്ഡവാ അഭ്യയുഞ്ജത
 29 യസ്യ വീര്യേണ സദൃശാസ് ചത്വാരോ ഭൂവി മാനവാഃ
 അശ്വത്ഥാമാ ധൃഷ്ടകേതുഃ പ്രദൃന്ധോ തക്വീർ ഏവ ച
 30 തേന വഃ സഹദേവേന പാണ്ഡവാ അഭ്യയുഞ്ജത

യവീയസാ നൃവീരേണ മാദ്രീ നന്ദികരേണ ച
 31 തപശ് ചചാര യാ ഘോരം കാശികന്യാ പുരാ സതീ
 ഭീഷ്മസ്യ വധം ഇച്ഛന്തീ പ്രേത്യാപി ഭരതർഷഭ
 32 പാണ്ഡാലസ്യ സുതാ ജജേഞ ദൈവാച് ച സ പുനഃ പുമാൻ
 സ്ത്രീപാണ്ഡോഃ പുരുഷവ്യാഘ്ര യഃ സ വേദ ഗുണാഗുണാൻ
 33 യഃ കലിംഗാൻ സമാപേദേ പാണ്ഡാലോ യുദ്ധദുർമഃ
 ശിവണ്ഡിനാ വഃ കരവഃ കൃതാസ്ത്രേണാഭ്യയുജേത
 34 യാം യക്ഷഃ പുരുഷം ചക്രേ ഭീഷ്മസ്യ നീധനേ കില
 മഹേഷ്യാസേന രൗദ്രേണ പാണ്ഡവാ അഭ്യയുജേത
 35 മഹേഷ്യാസാ രാജപുത്രാ ഭാരതഃ പഞ്ച കേകയാഃ
 സുമൃഷ്ടകവചാഃ ശൂരാസ് തൈശ് ച വസ് തേ ഭ്യേയുജേത
 36 യോ ദീർഘബാഹുഃ ക്ഷിപ്രാസ്ത്രോ ധൃതിമാൻ സത്യവിക്രമഃ
 തേന വോ വൃഷ്ണീവീരേണ യുധയാനേന സംഗരഃ
 37 യ ആസീച് ഛരണം കാലേ പാണ്ഡവാനാം മഹാത്മനാം
 രണേ തേന വിരാടേന പാണ്ഡവാ അഭ്യയുജേത
 38 യഃ സ കാശിപതീ രാജാ വാരാണസ്യാം മഹാരഥഃ
 സ തേഷാം അഭവദ് യോധാ തേന വസ് തേ ഭ്യേയുജേത
 39 ശിശുഭിർ ദുർജ്ജയൈഃ സംഖ്യേ ദ്രൗപദേയൈർ മഹാത്മഭിഃ
 ആശീവിഷസമസ്തർശൈഃ പാണ്ഡവാ അഭ്യയുജേത
 40 യഃ കൃഷ്ണ സദൃശോ വീര്യേ യുധിഷ്ഠിര സമോ ദമേ
 തേനാഭീമന്യുനാ സംഖ്യേ പാണ്ഡവാ അഭ്യയുജേത
 41 യശ് ചൈവാപ്രതിമോ വീര്യേ ധൃഷ്ടകേതുർ മഹായശാഃ
 ദുഃസഹഃ സമരേ ക്രുദ്ധഃ ശൈശുപാലിർ മഹാരഥഃ
 തേന വശ് ചേദിരാജേന പാണ്ഡവാ അഭ്യയുജേത
 42 യഃ സംശ്രയഃ പാണ്ഡവാനാം ദേവാനാം ഇവ വാസവഃ
 തേന വോ വാസുദേവേന പാണ്ഡവാ അഭ്യയുജേത
 43 തഥാ ചേദിപതേർ ഭ്രാതാ ശരഭോ ഭരതർഷഭ
 കരകർഷേണ സഹിതസ് താഭ്യോ വസ് തേ ഭ്യേയുജേത
 44 ജാരാ സന്ധിഃ സഹദേവോ ജയത്സേനശ് ച താവ് ഉളു
 ദ്രപദശ് ച മഹാതേജാ ബലേന മഹതാ വൃതഃ
 തൃക്കാത്മാ പാണ്ഡവാർഥായ യോത്സ്യമാനോ വ്യവസഥിതഃ
 45 ഏതേ ചാന്യേ ച ബഹവഃ പ്രാച്യോദീച്യാ മഹീക്ഷിതഃ

ശതശോ യാൻ അപാശ്രിത്യ ധർമ്മരാജോ വ്യവസ്ഥിതഃ

അധ്യായം 50

1 [ധൃ]

സർവ ഏതേ മഹോത്സാഹാ യേ ത്വയാ പരികീർത്തിതാഃ
 ഏകതസ് ത്വ ഏവ തേ സർവേ സമേതാ ഭീമ ഏകതഃ
 2 ഭീമസേനാദ് ധി മേ ഭൂയോ ഭയം സഞ്ജായതേ മഹത്
 ക്രുദ്ധാദ് അമർഷണാത് താത വ്യാഘ്രാദ് ഇവ മഹാരുരോഃ
 3 ജാഗർമി രാത്രയഃ സർവാ ദീർഘം ഉഷ്ണം ച നിഃശ്വസൻ
 ഭീതോ വൃകോദരാത് താത സിംഹാത് പശൂർ ഇവാബലഃ
 4 ന ഹി തസ്യ മഹാബാഹോർ അക്ര പ്രതിമതേജസഃ
 സൈന്യേ ിസ്തീൻ പ്രതിപശ്യാമി യ ഏനം വിഷഹേദ് യധി
 5 അമർഷണശ് ച കൗന്തേയോ ദൃഢവൈരശ് ച പാണ്ഡവഃ
 അനർമ ഹാസീ സോന്മാദസ് തിര്യക് പ്രേക്ഷി മഹാസ്വനഃ
 6 മഹാവേശോ മഹോത്സാഹോ മഹാബാഹുർ മഹാബലഃ
 മന്ദാനാം മമ പുത്രാണാം യുദ്ധേനാന്തം കരിഷ്യതി
 7 ഊരുഗ്രാഹഹിതാനാം ഗദാം ബിഭ്രദ് വൃകോദരഃ
 കുരൂണാം ഋഷഭോ യുദ്ധേ ദണ്ഡപാണിർ ഇവാന്തകഃ
 8 സൈക്യായസമയീം ഘോരാം ഗദാം കാഞ്ചനഭ്രൂഷിതാം
 മനസാഹം പ്രപശ്യാമി ബ്രഹ്മദണ്ഡം ഇവോദ്യതം
 9 യഥാ രൂരൂണാം യുദ്ധേഷു സിംഹോ ജാതബലശ് ചരേത്
 മാമകേഷു തഥാ ഭീമോ ബലേഷു വിചരിഷ്യതി
 10 സർവേഷാം മമ പുത്രാണാം സ ഏകഃ ക്രൂര വിക്രമഃ
 ബഹ്വ് ആശീവിപ്രതീപശ് ച ബാല്യേ ിപി രസഃ സദാ
 11 ഉദ്ദേപതേ മേ ഹൃദയം യദാ ദുര്യോധനാദയഃ
 ബാല്യേ ിപി തേന യുധ്യന്തോ വാരണേനേവ മർദിതാഃ
 12 തസ്യ വിര്യേണ സങ്കീഷ്ടാ നിത്യം ഏവ സുതാ മമ
 സ ഏവ ഹേതുർ ഭേദസ്യ ഭീമോ ഭീമപരാക്രമഃ
 13 ഗ്രസമാനം അനീകാനി നരവാരണവാജിനാം
 പശ്യാമിവാഗ്രതോ ഭീമം ക്രോധമൂർച്ഛിതം ആഹവേ
 14 അന്യേ ദ്രോണാർജുന സമം വായുവേശസമം ജവേ
 സഞ്ജയാചക്ഷ്യ മേ ശൂരം ഭീമസേനം അമർഷണം
 15 അതിലാഭം തു മന്യേ ിഹം യത് തേന രിപുലാതിനാ
 തദൈവ ന ഹതാഃ സർവേ മമ പുത്രാ മനസ്വിനാ
 16 യേന ഭീമബലാ യക്ഷാ രാക്ഷസാശ് ച സമാഹതാഃ

കഥം തസ്യ രണേ വേഗം മാനുഷഃ പ്രസഹിഷ്യതി
 17 ന സ ജാതു വശേ തസ്മൗ മമ ബാലോ ഫപി സഞ്ജയ
 കിം പുനർ മമ ദൃഷ്ട്വൈത്രഃ ക്ലിഷ്ടഃ സമ്പ്രതി പാണ്ഡവഃ
 18 നിഷ്കരഃ സ ച നൈഷ്കര്യാദ് ഭജ്യേദ് അപി ന സംനമേത്
 തിര്യക് പ്രേക്ഷീ സംഹതദ്രുഃ കഥം ശാമ്യേദ് വൃകോദരഃ
 19 ബൃഹദ് അസോ ഫപ്രതിബലോ ഗൗരസ് താല ഇവോദ്ഗതഃ
 പ്രമാണതോ ഭീമസേനഃ പ്രാദേശേനാധികോ ഫർജ്ജനാത്
 20 ജവേന വാജിനോ ഫത്യേതി ബലേനാത്യേതി കഞ്ജരാൻ
 അവ്യക്തജൽപി മധ് അക്ഷോ മധ്യമഃ പാണ്ഡവോ ബലി
 21 ഇതി ബാല്യേ ശ്രുതഃ പൂർവം മയാ വ്യാസ മുഖാത് പുരാ
 രൂപതോ വീര്യതം ചൈവ യാഥാതഥ്യേന പാണ്ഡവഃ
 22 ആയസേന സ ദണ്ഡേന റഥാൻ നാഗാൻ ഹയാൻ നരാൻ
 ഹനിഷ്യതി രണേ ക്രമോ ഭീമഃ പ്രഹരതാം വരഃ
 23 അമർഷി നിത്യസംരണ്ണോ രൗദ്രഃ ക്രൂരപരാക്രമഃ
 മമ താത പ്രതീപാനി കർവൻ പൂർവം വിമാനീതഃ
 24 നിഷ്കീർണാം ആയസീം സമൃലാം സുപർവാം കാഞ്ചനീം ഗദാം
 ശതഘ്നീം ശതനിർഹ്രാദാം കഥം ശക്ഷ്യന്തി മേ സുതാഃ
 25 അപാരം അപ്സവാഗായം സമുദ്രം ശരവേഗിനം
 ഭീമസേനമയം ദുർഗം താത മന്ദാസ് തിതീർഷവഃ
 26 ക്രോശതോ മേ ന ശൃണ്വന്തി ബാലാഃ പണ്ഡിതമാനീനഃ
 വിഷമം നാവബ്യധ്യന്തേ പ്രപാതം മധു ദർശിനഃ
 27 സംയുഗം യേ കരിഷ്യന്തി നരരൂപേണ വായുനാ
 നിയതം ചോദിതാ ധാത്രാ സിംഹേനേവ മഹാമുഗാഃ
 28 ശൈക്യാം താത ചതുഷ്കീഷ്കം ഷഡ് അസ്രിം അമിതൗജസം
 പ്രഹിതാം ദുഃഖസംസ്പർശാം കഥം ശക്ഷ്യന്തി മേ സുതാഃ
 29 ഗദാം ഭ്രാമയതസ് തസ്യ ഭിന്ദതോ ഹസ്തിമസ്തകാൻ
 സൃക്കിണി ലേലിഹാനസ്യ ബാഷ്പം ഉത്സജതോ മുഹൂഃ
 30 ഉദ്രിശ്യ പാതാൻ പതതഃ കർവതോ ദൈരവാൻ രവാൻ
 പ്രതീപാൻ പതതോ മത്താൻ കഞ്ജരാൻ പ്രതിഗർജതഃ
 31 വിഗാഹ്യ റഥമാർഗേഷു വരാൻ ഉദ്രിശ്യ നിഘ്നതഃ
 അഗോഃ പ്രജ്വലിതസ്യേവ അപി മുച്യേത മേ പ്രജാ
 32 വീഥീം കർവൻ മഹാബാഹുർ ദ്രാവയൻ മമ വാഹിനീം
 നൃത്യന് ഇവ ഗദാപാണിർ യുഗാന്തം ദർശയിഷ്യതി

33 പ്രഭിന്ന ഇവ മാതംഗഃ പ്രഭഞ്ജൻ പുഷ്പിതാൻ ദ്രമാൻ
 പ്രവേക്ഷ്യതി രണേ സേനാം പുത്രാണാം മേ വൃകോദരഃ
 34 കർവൻ രമാൻ വിപുരുഷാൻ വിധ്യാജാൻ ഭഗപുഷ്കരാൻ
 ആരുജൻ പുരുഷവ്യാഘ്രോ രമിനഃ സാദിനസ് തഥാ
 35 ഗംഗാ വേഗ ഇവാന്തുപാംസ് തീരജാൻ വിവിധാൻ ദ്രമാൻ
 പ്രവേക്ഷ്യതി മഹാസേനാം പുത്രാണാം മമ സഞ്ജയ
 36 വശം നൃനം ഗമിഷ്യന്തി ഭീമസേനബലാർദിതാഃ
 മമ പുത്രാശ് ച ഭൃത്യാശ് ച രാജാനശ് ചൈവ സഞ്ജയ
 37 യേന രാജാ മഹാവിര്യഃ പ്രവിശ്യാന്തഃപുരം പുരാ
 വാസുദേവസഹായേന ജരാസന്ധോ നിപാതിതഃ
 38 കൃത്യേയം പൃഥ്വി ദേവീ ജരാസന്ധേന ധീമതാ
 മാഗധേന്ദ്രേണ ബലിനാ വശേ കൃത്യാ പ്രതാപിതാ
 39 ഭീഷ്മ പ്രതാപാത് കരവോ നയേനാസകവൃഷ്ണയഃ
 തേ ന തസ്യ വശം ജഗ്മുഃ കേവലം ദൈവം ഏവ വാ
 40 സ ഗത്യാ പാണ്ഡുപുത്രേണ തരസാ ബാഹുശാലിനാ
 അനായുധേന വിരേണ നിഹതഃ കിം തതോ ിധികം
 41 ദീർഘകാലേന സംസിക്തം വിഷം ആശീവിഷോ യഥാ
 സ മോക്ഷ്യതി രണേ തേജഃ പുത്രേഷു മമ സഞ്ജയ
 42 മഹേന്ദ്ര ഇവ വഭ്രുണ ദാനവാൻ ദേവ സത്തമഃ
 ഭീമസേനോ ഗദാപാണിഃ സുദധിഷ്യതി മേ സുതാൻ
 43 അവിഷഹ്യം അനാവാര്യം തീവ്രവേഗപരാക്രമം
 പശ്യാമീവാതിതാമ്രാക്ഷം ആപതന്തം വൃകോദരം
 44 അഗദസ്യാപ്യ് അധനഷോ വിരഥസ്യ വിവർമണഃ
 ബാഹുഭ്യോ യുധ്യമാനസ്യ കസ് തിഷ്ടേദ് അഗ്രതഃ പുമാൻ
 45 ഭീഷ്മോ ദ്രോണശ് ച വിപ്രോ ിയം കൃപഃ ശാരദൃതസ് തഥാ
 ജാനന്ത്യ് ഏതേ യഥൈവാഹം വീര്യജ്ഞസ് തസ്യ ധീമതഃ
 46 ആര്യ വ്രതം തു ജാനന്തഃ സംഗരാൻ ന ബിഭിത്സവഃ
 സേനാമുഖേഷു സ്ഥാസ്യന്തി മാമകാനാം നരർഷഭാഃ
 47 ബലിയഃ സർവതോ ദിഷ്ടും പുരുഷസ്യ വിശേഷതഃ
 പശ്യന് അപി ജയം തേഷാം ന നിയച്ഛാമി യത് സുതാൻ
 48 തേ പുരാണം മഹേഷ്യാസാ മാർഗം ഐന്ദ്രം സമാസ്ഥിതാഃ
 ത്യക്ഷ്യന്തി തുമുലേ പ്രാണാൻ രക്ഷന്തഃ പാർഥിവം യശഃ
 49 യഥൈഷാം മാമകാസ് താത തഥൈഷാം പാണ്ഡവാ അപി

പൗത്രാ ഭീഷ്മസ്യ ശിഷ്യാശ് ച ദ്രോണസ്യ ച കൃപസ്യ ച
 50 യത് ത്വ് അസ്മദ് ആശ്രയം കിം ചിദ് ദന്തം ഇഷ്ടം ച സഞ്ജയ
 തസ്യോപചിതിം ആര്യത്വാത് കർതാരഃ സ്ഥവീരാസ് ത്രയഃ
 51 ആദദാനസ്യ ശസ്ത്രം ഹി ക്ഷത്രധർമ്മം പരീപ്ലതഃ
 നിധനം ബ്രാഹ്മണസ്യാജൗ വരം ഏവാഹൂർ ഉത്തമം
 52 സ വൈ ശോചാമി സർവാൻ വൈ യേ യുയുത്സന്തി പാണ്ഡവാനർ
 വിക്രഷ്ടം വിദുരേണാദൗ തദ് ഏതദ് ഭയം ആഗതം
 53 ന തു മന്യേ വിഘാതായ ജ്ഞാനം ദുഃഖസ്യ സഞ്ജയ
 ഭവത്യ് അതിബലേ ഹ്യ് ഏതജ് ജ്ഞാനം അപ്യ് ഉപാലാതകം
 54 ദുഷ്ടയോ ഹ്യ് അപി നിർമുക്താഃ പശ്യന്തോ ലോകസംഗ്രഹാൻ
 സുഖേ ഭവന്തി സുഖിനസ് തഥാ ദുഃഖേന ദുഃഖിതാഃ
 55 കിം പുനർ യോ ിഹം ആസക്തസ് തത്ര തത്ര സഹസ്രധാ
 പുത്രേഷു രാജ്യദാരേഷു പൗത്രേഷ് അപി ച ബന്ധുഷു
 56 സംശയേ തു മഹത്യ് അസ്മിൻ കിം ന മേ ക്ഷമം ഉത്തമം
 വിനാശം ഹ്യ് ഏവ പശ്യാമി കരൂണാം അനുചിന്തയൻ
 57 ദ്യുതപ്രമുഖം ആഭാതി കരൂണാം വ്യസനം മഹത്
 മന്ദേനൈശ്വര്യകാമേന ലോഭാത് പാപം ഇദം കൃതം
 58 മന്യേ പര്യായ ധർമ്മോ ിയം കാലസ്യാത്യന്ത ഗാമിനഃ
 ചക്രേ പ്രധിർ ഇവാസക്തോ നാസ്യ ശക്യം പലായിതും
 59 കിം ന കാര്യം കഥം കർയാം ക്വ ന ഗച്ഛാമി സഞ്ജയ
 ഏതേ നശ്യന്തി കരവോ മന്ദാഃ കാലവശം ഗതാഃ
 60 അവശോ ിഹം പുരാ താത പുത്രാണാം നിഹതേ ശതേ
 ശ്രോഷ്യാമി നിനദം സ്ത്രീണാം കഥം മാം മരണം സ്പേശേത്
 61 യഥാ നിദാഘേ ജ്വലനഃ സമിദ്ധോഃ ദഹേത് കക്ഷം വായുനാ ചോദ്യമാനഃ
 ഗദാഹസ്തഃ പാണ്ഡവസ് തദ്ദദ് ഏവഃ ഹന്താ മദീയാൻ സഹിതോ ിർജ്ജുനേന

പ്രസാധകർ

നാളിളക്കം

